

ՎԻԼԼԻԱՄ ԶԵՎՍՊԻՐԻ

33244UV E. 1981 2

ԼԻՐ ԹԱԳԱԻՈՐ

ՈՂԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ:

ԹԻՄՈՒԹԵԱՆԵՅ

ՍՏ. ՄԱՐԿԱՍԵԱՆՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԳՈՒԴԻ

ՏՊԵՐԵՆ Ի. Ն. ՍԿՈՐՈՒՈՒՈՎ

1888

Дозволено цензурою. С.-Петербургъ, 15 іюня 1888 года.

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ ԹԱՐԳՄԱՆՁԻՆ

Լուսին անգամ հրատարակելով Վիլլիամ Շէկսպիրի «Իր թագաւոր» (King Lear) ողբերգութեան հայերէն թարգմանութիւնը՝ անհրաժեշտ եմ համարում մի քանի խօսք ասել նորա արտաքին կողմերի մասին, իբրեւ բացատրութիւն այն լեզուային նոր կիրառութիւններին, որոց կհանդիպի ընթերցողը սորա մէջ:

Թարգմանութեանս մէջ ես հետեւել եմ գլխաւորապէս Հէյնրիխ Վոսսի (Heinrich Voss) գերմաներէն չափաւոր թարգմանութեան, որ բնագրին, այսինքն անգղիերէնին բոլորովին զուգընթաց է, մասն զի տող առ տող և մեծ մասամբ նաեւ բառ առ բառ թարգմանութիւն է անգղիերէնից: Վերմաներէնի և անգղիերէնի մերձաւոր նմանութեան պատճառով շատ տեղ ունի նաեւ բնագրի բարակ իմաստները, հանճարաւոր խօսքերն ու բառախաղները. այնպէս որ ամենայն հաւատարմութեան արժան է նա, և բոլոր թարգմանութիւններին մէջ ամենամօտն է բնագրին, բացի մի քանի տեղերից, հարկաւ, ուր ոտանաւորի յանգրին պատճառով թարգմանիչն ստիպուած է եղել բնագրից փոքր ինչ շեղիւ, պահպանելով միեւնոյն ժամանակ տողերի կարգն և իմաստի ճշտութիւնը:

Եղան արժանաւորութիւնն ունի նաեւ Վորանսուա-Վիկտոր Հիւգոյի (François-Victor Hugo) գաղղիերէն թարգմանութիւնը, այս տարբերութեամբ միայն, որ արձակ գրուածք է, բայց նորա մէջ բնագրի տողերը միմեանցից բաժանուած են գծիկներով: Եյս կերպով չափաւոր գրութեան կապանքներից արձակուած լինելով և միեւնոյն ժամանակ բնագրի տողերը պահպանելով՝ այս թարգմանութիւնը կրկնակի յարգ ունի մէկ ուրիշ թարգմանչի համար, որ կարող է այնտեղ գտնել բնագրի թէ՛ արտաքին ձևի և թէ՛ ներքին իմաստի անվիճելի հարադատ փոխադրութիւնը: Լէքի առաջ ունեցել եմ նաեւ Լը Տուրնէօրի (Le Tournour) և Վրուտինինի

(Дружина) գաղղիներէն և ռսերէն թարգմանութիւնները, որոց առաջինն արձակ է, իսկ երկրորդը չափաւոր և մեծ մասամբ ճիշտ չիւզոյի գաղղիներէն թարգմանութեան հետ: Արկ եղած ժամանակ երբեմն դիմել եմ նաև բնագրին՝ համեմատութեան համար: Այս կերպով իմ թարգմանութեանս ճշտութիւնն և կարելի հաւատարմութիւնն երաշխաւորուած են:

«Ախր թագաւոր»ի լատիկին նիւթը քաղել եմ Պ. չիւզոյի ներածութիւնից (Թ. հատոր), իսկ ծանօթութիւնների մեծ մասը Ղրուծիկինից և նոյն Պ. չիւզոյից:

Այսերէն թարգմանութեանս մէջ մի երկու քերականական նորութիւններ եմ մտցրել, որոց վերայ դարձնում եմ մեր մամուլի ուշադրութիւնն: Այս առանց վարանումի և մեծ ուրախութեամբ և հաւանքի քննադատութեան հետ, եթէ նա ապացուցանէր իմ շարժառիթների անհիմն լինելը, կամ ցոյց տար միջոցներ, որոնցով աւելի դիւրաւ կարելի լինէր հասնել իմ նախադրեալ նպատակին, այն է, թարգմանական գրուածքի լեզուին հարադատութեան և իմաստի պարզութեանն և անշփոթութեանը: Այս իմ կողմից անտեղի չեմ համարում համառոտապէս բացատրել թէ՛ այդ նորութիւնները և թէ նոցա գործածելու շարժառիթները: Եհա նոքա.

Բ. Սա, դա, նա ցուցական դերանունների իգական սեռի ձևերն—սէ, դէ, նէ.

Բ. Լ' (լին փշիկով).

Վ. Սա, դա, նա դերանունների տրական և հայցական հոլովներն,—Տր. սորան, դորան. Այց. սրան, գրան, և

Վ. կարելի միօրինակութիւն այն բառերի հոլովմունքին մէջ, որոնք վերջին վանկում ունին ու և ի ձայնաւորներն:

Բ. Վիտեմ, որ շատերը պիտի վրդովուին, տեսնելով իմ թարգմանութեանս մէջ գործածուած սէ, դէ, նէ,—ցուցական դերանունների իգական սեռը, միմիայն այս պատճառով, որ ռուսացերիս մէջ նորութիւն է այս գործածութիւնն: Ուրիշ որ և է պատճառ չեն կարող ունենալ նոքա, որոնք դէմ են այս նորութեան, վասն զի վերոյիշեալ ձևերի թէ՛ ծագումն և թէ նպատակայարմարութիւնն օրինաւոր են, և ես նոցա կիրառութիւնը նորոգել եմ՝ բաւական խորհրդածած լինելով նոցա վերայ թեր և դէմ: Եհաւասիկ իմ շարժառիթները:

Հայերէն լեզուն անտարակոյս ունեցել է նախամատենագրական դարերում վերոյիշեալ գերանուներէ իգականներն, (այս կամ ուրիշ ձեռն տակ—Տոգ չէ)։ Վասն զի պատկանելով հնդիկ-երոսկական մեծ ճիւղին թէ՛ բառական և թէ՛ քերականական կադմուլթեամբ՝ հիմնապէս պէտք է նմանութիւն ունենար նորա հետ։ Ի՛նչ էլ որ ժամանակով ասէ համեմատական լեզուագիտութիւնն հայերէնի բռնած տեղի մասին հնդիկ-երոսկական լեզուների շարքում, թէ՛ ապացուցանէ նորա պատկանիլը սլաւո-լիթուայեան, թէ՛ իրանական լեզուախմբին՝*) նոյն հետևութիւնը դարձեալ կմնայ, վասն զի ինչպէս սլաւո-լիթուայեան նոյնպէս և իրանական լեզուներն արականի, իգականի, (ոմանք նաև չէզոքի) տարբեր վերջաւորութիւններն ունին, և և թէ ոմանց մէջ նոքա պակասում են՝ այս պէտք է վերագրել նոյնպէս մոռացութեան, ինչպէս և հայերէնին մէջ։ Մեր խնդրից դուրս է, թէ ի՛նչպէս է մոռացուել մեր մէջ այս իգական գերանուների գործածութիւնն, մենք այստեղ միայն մատնացոյց ենք անում հայերէնին խիստ մօտ և արենակից մի ուրիշ լեզուի, նոր պարսկերէնին վերայ, որ կորցրել է նոյնպէս գոյականների և գերանուների սեռերը միանգամայն, մինչդեռ նորա նախատիպները (զանդիկ, պահլաւիկ և իւհիստանի արձանագրութիւնների լեզուն) պահել են երկուքն էլ։—Ով որ փոքր ինչ ուշադիր լինի, թէ որչափ բազմաթիւ քերականական ձևեր կորցրել է հայերէն լեզուն իւր նախամատենագրական բազմադարեան գործածութեան մէջ՝ նա չի զարմանար, որ սա, դա, նա-ն ևս կորցրած լինին իրանց իգականի վերջաւորութիւններն։

Եւս գերանուների իգականները գործածել են իշ, դարում խորենացին և Ղաւիթ անյաղթը, որոնք իրեւ դասական հնդի-նական ունին հեղինակութիւն և կարող են մեզ գիւրացնել նոյ-նի գործածութիւնը։ Եւս չեմ կարող համաձայնիլ բոլորովին մեր մէջ ընդհանուր դարձած այն կարծիքին, թէ նոքա այս արել են կոյր յունամոլութեամբ միայն։ Եւս ենթադրութիւնն ի հարկէ պատիւ չէ բերում այն հեղինակներին, որոնք, մեր մատենագրու-թեան աստղերը, իբր թէ չեն ունեցել ոչինչ հասկացողութիւն

*) 1882 թուից յետոյ, երբ այս յառաջաբանը գրուած է թարգմանութիւնից յետոյ և պիտի տպուի՝ անփոփոխ՝ լեզուագիտութիւնն յայտնեց որոշ կարծիք այս խնդրի մասին։

լեզուի օրէնքներին վերայ և ոչինչ ճաշակ, այլ եղել են կոյր հետեւողներ յոյնին առանց հարկի: Աւելի հաւանական է, թէ նոքա հարկադրուած են եղել գործածել այս ձևերն: Այսինքն զի երբ նոքա, թողնելով հայկական և ընդհանրապէս արեւելեան լեզուների պարզ ոճն և համառօտ նախադասութիւններն, մտան (նունաստան, վարժուեցան յունարէնի ձևաւոր ու զարդարուն ոճին և երկար պարբերութիւններին, երբ իրանք էլ սկսեցին նոյն լեզուով խօսիլ և ձառել յոյների աստեաններում, վերջապէս երբ որ ձեւնարկեցին յոյն հանձարի արտադրութիւններն հայերէնի վերածելու՝ այն ժամանակ զգացին, թէ պակաս է հայերէնի մէջ ի միջի այլոց մի բան ևս, սեռը, և այս պակասութիւնը կարելի եղածին չափ դարմանելու համար վերանորոգեցին սա, դա, նա դերանունների իգական սեռերի գործածութիւնն. վերանորոգեցին ասում եմ, վասն զի (ինչպէս կարծում է Ուսուցչ. Վ. Պատկանեան) նոքա հաւանօրէն երբեմն լսած պէտք է լինէին ժողովրդին մէջ նոյնի գործածութիւնը, որ, ինչպէս տեսանք՝ հին ժամանակ հայերէնի մէջ անշուշտ գոյութիւն ունէր:—Նոյն դերանունների իգականները գործածել են նաև մեր նոր գրագէտներից շատերը*): Տաճկահայաստանում, և սոցա ճաշակին և գրելու տաղանդին վերայ ի հարկէ ոչ ոք չի վիճեր:

Արոպական լեզուների մեծ մասին մէջ թէ՛ գոյականները և թէ՛ դերանունները սեռ ունին. եթէ առաջինները մասամբ խոշորնոտ են լեզուի դիւրութեան՝ սորա փոխանակ նոքա և մանաւանդ դերանունները իրանց սեռերով շատ նպաստում են նորա պարզութեան: Կարգացէք ժամանակակից եւրոպացի հեղինակների վիպասանութիւնները և դուք իսկոյն կհամաձայնիք ասածիս հետ, թէ առանց դերանունների սեռերին՝ խիստ դժուարահասկանալի կլինէր լեզուն:

Եւ այց վերոյիշեալ երեք կէտերը բաւական չէին ինձ համոզելու, որ սա, դա, նա-ի իգական սեռերը գործածեմ: Արքա ինձ համար միայն օրինաւոր դարձրին և իրանց հեղինակութեամբ դիւրացրին նոցա գործածութիւնը. իսկ բուն շարժառիթը՝ կարեւորութիւնն է այս իգական դերանունների: Այժմէ մենք ցանկանում ենք մեր լեզուի կատարելութեանը, եթէ ուզում ենք, որ

*) Հէրիման, Պեշիկթաշկեան, Խորէն արքայիսկոպոս Գալֆոյեան, Լալէն:

մեր լեզուն այնչափ կատարելագործուած և հարուստ լինի բառերով, ոճերով ու դարձուածներով, որ առանց փոքր դժուարութեան կարողանայինք որ և է շարագրութիւն դիւրաւ հայերէն թարգմանել, եթէ վերջապէս կամենում ենք ազատել հայերէնը արեւելեան լեզուների դանդաղ ու թմրեցնող ոճից և հետզհետէ մօտեցնել եւրոպական կենդանի լեզուներին՝—պէտք է լրացնենք մեր լեզուն, պէտք է աշխատինք նրան դիւրաւութեք, ձիուն դարձնել. պէտք է ջանանք մանաւանդ, որ հայերէն լեզուն չունենայ այնպիսի քերականական և բառական թերութիւններ, որոց պատճառով մի գրուածք անհասկանալի և մոլթ լինի: Չէ կարելի ուրանալ, որ բառերի պակասորդը լրացնելու մեծ ջանք կայ մեր մէջ. իսկ քերականական թերութիւններին վերայ այնչափ չէ մտածվում: Կարող ենք մենք հայերէնի ներկայ գրութեան մէջ եւրոպական որ և է լեզուից մի *chef-d'œuvre* թարգմանել, նոյնպէս վայելուչ ոճով, պարզ լեզուով, բառերի բարակ նշանակութիւններով, ինչպէս բնագիրն է, և միևնոյն ժամանակ հաւատարիմ մնալ բնագրին: Ս'անաւորում եմ խօսքս «Լիր թագաւորի» մասին. ի՞նչ պէտք է անէ հայ թարգմանչին, երբ, Լիրի հարցմունքին՝ թէ ո՞վ յանդգնեցաւ այնչափ արհամարհել իւր սուրհանդակի աստիճանն, որ նրան շղթայեց՝ Կէնտ պատասխանում է.

«Sie und Er,

Eu'r Sohn und Eure Tochter» *).

Ղոնէ ես հարկ համարեցի թարգմանել՝

«Եւ և նէ, արքայ, Չեր ուստին ու դուստրը»:

Կամ, երբ, Լիր խենթացած ժամանակ իւր դստրերին դատաստանի կանչելիս՝ Լլգար ասում է.

«Sieh, wie er da steht und mich anstarrt!—

Liebelst du vor Gericht, schöne Dame?» **)

Ես ստիպուած էի նէ-ի գործածութիւնը մտցնել, որպէս զի վերոյիշեալ տողերը թարգմանելիս՝

Վայեցէք, ի՛նչպէս

Վա պղտեղ կանգնել վերաս է յառում

Սաւառ աչքերը:—Սիրունիկ պիկն,

Ղատիգ ատե՞նն էլ սիրուբտում ես գու՝—

*) Բ. արքաւած, Դ. տեսարան

**) Գ. արքաւած, Զ. տեսարան.

նաև չհասկացուի գործածուած սոյն տիկին բառին փոխանակ. այլ ընթերցողը կարողանայ մակարերել, թէ Լյդգար նա բառով ուրիշին է ակնարկում, այսինքն դեհն: — Լյարոդ էր կարգացողն առանց մեծ դժուարութեան հասկանալ Լյումենդի մենախօսութիւնն, (Սէրի և շաւատարմութեան երդում տրւի ես, ևն. ^{*}), եթէ նա և նէ-ի գործածութիւնը մոցուած չլինէր, որոց օգնութեամբ շատ դիւրին և պարզ է այն հասկանալ:

Լյս տեսակ օրինակները բազմաթիւ են, իսկ եւրոպական մատենագրութեան մէջ՝ անթիւ, որոց երկիմաստութիւնից եթէ մենք կամենում ենք խոյս տալ՝ պէտք է գործածենք վերոյիշեալ դերանունների իգական սեռերն:

Լի. Լի-ի (լին փշիկով) ծագումի, գործածութեան և հնչիւնի ջատագովութիւնն ընթերցողը կարող է գտնել Բագրատունու Ի պէտս զարգացելոց Քերականութեան վերջում, առանձին ընդարձակ ճառին մէջ. (նորա հերքումը, որ գրել է Վաբրիէլ արքեպիսկոպոս Լյվազեան՝ տպուած է Ս. ենետիկում բայց հրատարակուած չէ). ուստի ես անօգուտ եմ համարում կրկնել այն՝ ինչ որ արդէն այնչափ պերճաբանօրէն ասել է մեր երեւելի հայագէտն. միայն հարկ եմ համարում իմ կողմից աւելցնել, թէ նորա (Բագրատունու) ճառն աւելի թէօրետիկական և լեզուագիտական նշանակութիւն և հիմ ունի. իսկ իմ գործածութիւնս՝ աւելի գործնական: Ես Լի-ը գործածել եմ՝ ուր որ հարկ է եղել ճշտիւ տառադարձել եւրոպացիների (կակող) Լի հնչիւնը, (ռսերէն 35). բայց ուշագրութիւն չեմ դարձնում այն բառերին վերայ, որոց գրութիւնն ու հնչիւնը արդէն միանգամ ընդունուած են, (օրինակ՝ Սաղմոս, Ղուկաս, Լյողոն, ալէլուիայ, ևն.) և որոնք ես գրում եմ առանց փշիկի: Լռենք երեք բառ, албан, албан и албан. սոցա հայերէն ճիշտ տառադարձութիւններն են՝ ալբանի, այլբանի և ալբանի. երկրորդ և երրորդ բառերը թէ՛ ռսերէնում և թէ՛ հայերէնում տարբեր հնչիւններ ունին: ‘Լոյնպէս Gloster’ հայերէն Ղլոսդէր է, և ոչ Ղլոսդէր. сол, ла՝ հայերէն սօլ, Լա են, և ոչ սօլ, Լա, ևն: Ընդս ունիմ, թէ այս գործածութեան նպատակայարմարութիւնն ու ծագումը (Բագրատունու ճառը կարդալուց յետոյ) ըն-

^{*} Ե. արարուած, Լ. տեսարան:

Թերցողին համար շատ շօշափելի և ակներև են, ուստի այս մասին երկարելն ավելորդ եմ համարում:

Վ. Ա, դա, նա ցուցական դերանունների եղակիի հետագայ հոլովմունքը—Ս. սորա, դորա. Տ. սորան, դորան. Հ. սըրան, դրան. Բ. և Վ. սորանից, դորանով՝ բոլորովին կամայական է իմ կողմից: Որովհետև այս դերանունների հոլովական արմատներն են միանգամայն սոյ և աջ՝ ես յարմար դատեցի, տարբերութեան համար, հայցական հոլովում գործածել աջ արմատը, իսկ միւս հոլովներում՝ սոյ: Սոցա իգականներն ի հարկէ այս տարբերութիւնը չեն կարող ունենալ, այլ հոլովվում են՝ սէ, դէրա, նէրան, սէրան, դէրանից, նէրանով, և յոգնակին՝ սէրանք, դէրանց, նէրանցից...:

Վ. Վալով վերջապէս վերջի վանկում ու և է ձայնաւորներն ունեցող բառերի հոլովմունքին, որոնք առհասարակ թեք հոլովներում կորցնում են այդ ձայնաւորներն՝ ես այս կանոնն միայն ընդհանրացրել եմ, կարելի եղածին չափ, (ոչ առանց բացառութեան), այնպէս որ գործածել եմ կին, կնի. դուստր, դստրի. տուն, տնի, ևլն, ինչպէս գործածում ենք սիրտ, սրտի. քուն, քնի: Իսկ այն երկավանկ և բազմավանկ բառերն, որոնք է ձայնաւորին վերայ են վերջանում՝ հոլովվում են, ինչպէս ընդհանրապէս՝ որդի, որդու, որդուց, ևայլն:

Ս. Ս.

ԼԻՐ ԹԱԳԱՒՈՐԻ

ՆԱԽԿԻՆ ՆԻՒԹԸ

ԺԼ՝ դարի սկզբներում (Xբսֆորդի աւագ-սարկաւագն Վլալ-տէր Մէպս, մի գիտնական և հին ժամանակագրութիւնների շատ հետաքրքիր եկեղեցական, երբ ճանապարհորդութիւններ էր անում Լնդդիայի այլ և այլ կողմերը, երկրի պատմութեանը վերաբերեալ նոր նիւթեր գտնելու նպատակով՝ Բրետոնի լեզուով մի ձեռագիր գրութիւն գտաւ, որի մէջ ականդրվում էին առասպելական պատմութիւններ անգղիական շատ թագաւորների մասին, Տրոյիայի առնուելուց մինչև մեր թուականի 1: դարը: Լյս ձեռագիրն իւր նիւթի նորութեան և հետաքրքրութեան պատճառով շուտով լատիներէն թարգմանուեցաւ Վլալտէրի մի բարեկամին ձեռքով և նորա խնդրելով, և յետոյ նորմանդական պալատի խրախուսելով, (որ այս գրքին մէջ տեսնում էր իւր անհերքելի ծագումն տրոյացիներից) փոխադրուեցաւ նաև գաղղիերէնի ոտանաւորով, և այս կերպով ժողովրդականութիւն գտաւ: Լյս հաստ գրքին մէջ, որ կոչվում է Բրուդոսի վիպասանութիւն (Roman de Brut) պատմվում է ի միջի այլոց և հետևեալը.

«Վլադուդի որդին Լիր (Leir) թագաւորը երեք դուստր ունէր, Վորնորիլ, Ուագաւ և Լորդէյլ՝. վաթսուն տարի թագաւորելուց յետոյ մի օր ներանց կանչեց և հարցրեց, թէ ո՞րը ներանցից նրան աւելի է սիրում:

«Վորնորիլ՝ ասաց, թէ նրան սիրում է իւր կեանքից աւելի, և Լիր ներան տուեց իւր թագաւորութեան երրորդ մասն և պսակեց Սկովտիայի (որ յառաջ կոչվում էր Լլ'բանի) դքսին Սալգլ'ամիսին հետ:

«Նրկորորդը, Ուագաւ, ասաց, թէ իւր դէպի հայրն ունեցած սէրն անսահման է. և Լիր ներան տուեց իւր թագաւորութեան երրորդ մասը և պսակեց Վորնվալի դքսին Էննինի հետ:

«Արորգը, Կորգէյլ', ասաց, թէ նրան սիրում է, ինչպէս որ հարկ է, որ գուտարը սիրէ իւր ծնողներին. նէ նրան սիրում է, որչափ որ արժան է. և Ախր բարկանալով այս պատասխանին վերայ՝ նէրան անիծեց և ժառանգութիւնից զրկեց:

«Բայց Վաղդիայի Լգանիպպուս թագաւորը լսած լինելով Կորգէյլ'ի գեղեցկութեան մասին՝ գալիս է Ախրից նէրա ձեռքը խնդրելու. Ախր թէպէտ սկզբից չէ կամենում՝ բայց վերջապէս համաձայնում է Լգանիպպուսի խնդրին, որ և Կորգէյլ'ի հետ դառնում է Վաղդիա:

«Ախր, որ ամբողջ թագաւորութիւնը բաժանել էր երկու աւագ դստերին մէջ՝ պայմանի համաձայն՝ պէտք է նէրանց մօտ ապրէր փոխ առ փոխ, յիսուն ասպետներով: Ահիզը գործը խաղաղ էր գնում և Լգ'բանի դուքսը նրան լաւ էր պահում. բայց Վորնորիլ՝ խիստ ագահ լինելով՝ համոզեց իւր մարդին, թէ թագաւորի յիսուն ասպետները շատ են և թէ պէտք է նոցանից քսանը պակսեցնել, որ և կատարեցին: Ախր երբ տեսաւ նոցա այս արածը՝ շատ բարկացաւ և նոցա թողնելով գնաց իւր միւս փեսային, Վորնովալ'ի դքսին մօտ: Ուստի իւր քորից աւելի խիստ լինելով՝ ասպետների թիւն իջեցնում է երեսունից մինչև տասն և յետոյ մինչև հինգ. թագաւորը նորից դառնում է Վորնորիլ'ի մօտ, բայց սէ երկնքի վերայ երդվում է, թէ նրան միայն մէկ ասպետով կընդունէ, ո՛չ աւելի:

«Լոյն ժամանակ Ախր միտքն է բերում իւր կորցրած մեծութիւնն, և տխրում է. յիշում է, թէ որչափ անիրաւ դառնուցաւ դէպի Կորգէյլ', յիշում է նոյնպէս նէրա խօսքը, թէ նէ նրան սիրում է՝ ինչպէս պէտք է սիրել ծնողներին. ուստի դիմում է Վաղդիա, իւր դստրի օգնութեան:

«Կորգէյլ' երբ հօր կողմից եկած պատգամաւորից լսում է նորա կրած անպատուութիւններն՝ իսկոյն թագաւորական զգեստ և քառասուն շքադիր ասպետ յուղարկում է նորան, որոց հետ միասին Ախր թագաւորաւայել պատուով մտնում է գաղղիական արքունիքն: Եւորա կրտսեր փեսան ընդունում է նրան մեծ սիրով, տալիս է նորան մի բանակ, որի օգնութեամբ Ախր յաղթում է միւս երկու փեսաներին և թագաւորում է մինչև իւր մահը:

«Եւորան յաջորդում է Կորգէյլ', որի թագաւորութեան հին-

գերորդ տարին՝ քեռորդիններն ապստամբում են ներա դէմ և կալանաւորում են: Կորդէլ՝ մեռնում է բանդին մէջ»:

Փիլիպպոս Սիդնէյի «Լրկագիտ» վիպասանութեան մէջ յիշատակւում է հետեւեալը.

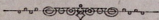
«Վաղատիայի թագաւորութեան մէջ մի սաստիկ ցուրտ օր իշխանները մերիկից պատսպարուելու համար մի անձաւի մէջ մրտան: Հանկարծ նոքա լսեցին խօսակցութիւն դրսում երկու մարդի մէջ: Երբ անձաւից դուրս եկան՝ տեսան նոքա մի երիտասարդ, որ առաջնորդում էր աչքերը փորուած մի ծերունու: Թէպէտ երկուքն էլ շատ վշտալի դէմք և պատառոտուն հագուստ ունէին՝ բայց կար նոցա մէջ ազնուականութեան մի նշան:

«Իշխաններն հարցրին, թէ ո՞վ են նոքա. և երիտասարդը պատմեց, թէ այն ծերունին իւր հայրն է և երբեմն Պափղագունիայի թագաւորն էր. բայց նորա չար որդին նրան գահից զրկեց և աչքերը կուրացրեց, որից ծերունին այն աստիճան յուսահատութեան մէջ ընկաւ՝ որ իրանից խնդրեց նրան մի ժայռի գլուխ բարձրացնել, որպէս զի այնտեղից վար նետուի և սպանուի, բայց թէ ինքը չհնազանդեցաւ իւր հօր այս կամքին: Հետոյ խնդրեց երիտասարդը, որ գթան իւր հօր վերայ և պատսպարեն նրան:

«Ծերունին մէջ մտնելով՝ պատմում է, թէ իւր որդու, Լէոնատուսի այս պատմածն ճշմարիտ է, բայց շատ թերի, վասն զի նա չկամեցաւ իւր հօր թեթեամտութիւնն և իւր առաքինութիւնը պատմել: Պատմեց ինքն իւր կողմից, թէ այն չար որդին իւր ապօրէն զաւակն է, որ Լէոնատուսի վերայ նախանձելով՝ սկսեց սրան ատել, նախատել և ամբաստանել վերան, մինչև այն աստիճան՝ որ ինքը թագաւորն իւր ծառաներին հրամայեց՝ նրան անտառը տանել և սպանել: Բայց ծառաները գթալով Լէոնատուսի վերան՝ ազատում են, և նա իբրև զինուոր ապրելով՝ իւր քաջութիւնների պատճառով փոքր ինչ բարձր աստիճանի է հասնում և լսում է, թէ ի՞նչ է անցնում իւր հօր գլխից—» Իսկ ապօրէն որդին Պլէկսիբոսու, գրաւելով հօրը բոլոր հաւատարմութիւնն՝ իւր ձեռքն է առնում նորա բոլոր իշխանութիւնը, զրոկում է նրան թագաւորութիւնից, կուրացնում է աչքերն և արձակում, մահ սպառնալով այն մարդին, որ համարձակի նորան առաջնորդել. իսկ ինքը նորա տեղ թագաւոր է նստում: Լէո-

նատուս լսելով հօր թշուառութիւնը՝ գալիս գտնում է նրան և սկսում է առաջնորդել: Սի անգամ նա կամեցաւ ժայռից վար նետուիլ և մեռնիլ, որպէս զի թէ՛ իրան փրկէ և թէ՛ իւր որդուն, բայց ի նոնատուս նրան չթողեց:

«Սինչգեռ թագաւորը պատմում էր այս բաներն՝ նորա ապօրէն որդին Պլէկսիրտուս ևկաւ հասաւ նոյն տեղը քառասուն ձիաւորներով՝ որպէս զի սպաննէ իւր հօր և եղբօր և անձամբ հանգիսատես լինի: Բայց ծերունուն և ի նոնատուսին պաշտպանեցին այնտեղ գտնուող իշխաններն և Պոնտոսի թագաւորն, որ երազ տեսած լինելով՝ թէ վտանգ կայ այն պահուն՝ հարիւր ձիաւորով օգնութեան էր եկել: Ներունու կողմը յաղթում է. Պլէկսիրտուս փախչում ամրանում է մի ապահով տեղում: Իսկ իշխանները ծերունուն տանում են նորա մայրաքաղաքն, ուրտեղ նա թագը դնում է իւր ի նոնատուսի գլուխն և իսկոյն մեռնում է, չկարողանալով դիմանալ իւր հոգեկան յուզմունքներին: ի նոնատուս դնում է պաշարել իւր եղբօր Պլէկսիրտուսին, որ տեսնելով թէ քաղցածութիւնից պիտի մեռնի՝ անձնատուր է լինում եղբօրն և խոնարհութիւն է կեղծում: ի նոնատուս ներում է նորան և երկու եղբայրներն հաշտվում են»:

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԵՐՆ

ԼԻՐ, Լօրիտանիայի Թագաւորը:

ԳԱՂՂԻԱՅԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ:

ԲՈՒՐԳՈՆԻ ԴՈՒՔՍԸ:

ԿՈՐԵՎԱԼԻ ԴՈՒՔՍԸ:

ԱԼՔԱՆԻ ԴՈՒՔՍԸ:

ԿԷՆՏԻ ԿՈՍՍԸ:

ԳԼ՝ՈՍՏԵՐԻ ԿՈՍՍԸ:

ԷԴԳԱՐ, Գլ՝ոստերի հարազատ
որդին:

ԷԴՄՈՒՆԴ, Գլ՝ոստերի ապօրինի
որդին:

ԿՈՒՐԱՆ, պալատական:

ՄԻ ԺԵՐՈՒՆԻ, Գլ՝ոստերի ա-
ւատաւուն:

ՄԻ ԲԺԻՅԿ:

ԽԵՂԱՏԱԿԸ ԼԼԻՐ Թագաւորի:

ՈՍՎԱԼ՝Դ, Գլ՝ոնէրիլի տան սենե-
կապետը:

ՄԻ ՍՊԱՅ, Լ՝գլ՝ոնէրի հրամա-
նին տակ:

ՄԻԿ ԱՍՊԵՏ, Կորդելիային յա-
րած:

ՄԻ ՍՈՒՆԵՏԻԿ:

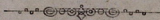
ԳՈՆԵՐԻՒ՝

ՀՈՆԳԱՆ

ԿՈՐԴԵԼԻԱ

ԼԼԻՐԻ զստրերն:

ԼԼԻՐԻՆ ռազկցող ԱՍՊԵՏՆԵՐ,
ՍՊԱՆԵՐ, ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿՆԵՐ,
ՁԻՆՈՒՈՐՆԵՐ:

ԼԻՐ ԹԱԳԱՒՈՐ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՍԱՐԱՆ

Շքադիր դահլիճ Լիր Թագաւորի պալատում:

Վերս են մտնում ԿէնՅ, ԳԼ՝ՈՍՏԷՐ և ԷԳՄՈՒՆԴ:

ԿԼ՝ՆՏ

Նս կարծում էի, թէ Թագաւորն աւելի համակրում է
Եղբանի դքսին, քան թէ Կորնվալին:

ԳԼ՝ՈՍՏԷՐ

Մեզ էլ պիպէս էր երևում: Բայց այսօր, երբ նա իւր
Թագաւորութիւնը բաժանում է՝ ամենեւին չէ նկատվում, թէ
որին է նա զերադասում: Վասն զի բաժիններն այնպէս հա-
ւասար են՝ որ մարդ որչափ էլ քննէ, չէ կարող ասել թէ
այս մէկը միւսից լաւ է:

ԿԼ՝ՆՏ

Սա ձեր որդին չէ, միլ՝որդ:

ԳԼ՝ՈՍՏԷՐ

Նորա կրթութեան մասին ես եմ հոգացել, տէր: Եյս
բանը խոստովանելու ես այնչափ յաճախ կարմրել եմ՝ որ
այժմ արդէն սովորական է եղել ինձ:

ԿԼ՝ՆՏ

Ձեմ կարող ձեզ հասկանալ...

ԳԼՆՈՍՏԻՄ

Բայց սորա մայրն և ես միմեռնց շատ լաւ էինք հասկանում. և մեր այս համաձայնութիւնից նէրան վիճակուեցաւ մի որդի ունենալ օրօրոցում յառաջ՝ քան թէ մի ամուսին ունենար իւր անկողնում: Աշխարհում էք այժմ յանցանքին ինչութիւնը:

ԿԼՆՏ

Նս չէի կամենար, որ չգործուէր այդ յանցանքը, որն այսպիսի փառաւոր արգասիք է ունեցել:

ԳԼՆՈՍՏԻՄ

Բայց ես, տէր, օրինական մի որդի էլ ունիմ, սորանից մի քանի տարով մեծ, որին սորանից աւելի չեմ սիրում: Թէև այս չարաճճին փութաց աշխարհ գալու՝ յառաջ քան թէ իրան խնդրել էին՝ բայց սորա մայրը գեղեցիկ էր և սորա ծննդեան ժամանակ ինձ այնքան ցնծութիւն պատճառեց, որ այս չարին ճանաչել հարկադրուեցայ:—Լոյսմունդ, ճանաչում ես այս ազնուական լ'որդին:

ԼՅԻՄՈՒՆԴԻ

Ո՛չ, միլ'որդ:

ԳԼՆՈՍՏԻՄ

Աէնտի կոմսն է: Յարգիր նրան իբրև իմ թանկագին բարեկամիս:

ԼՅԻՄՈՒՆԴԻ

Ձեր յարգութեան խոնարհ ծառայ եմ:

ԿԼՆՏ

Պուք հաճելի էք ինձ, և ես կկամենայի ձեզ հետ աւելի մօտ ծանօթանալ:

ԼՅԻՄՈՒՆԴԻ

Նս կջանամ, միլ'որդ, ձեր յարգանքին արժանատի լինել:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՄ

Ինք տարի օտարութեան մէջ է անցրել, և նորից պիտի գնայ: (Փողէի յայնէր էն լաւում): Թագաւորը դալիս է:

Ներսէս էն յոնում լիւր, որի առջեւից մի լագ էն
յոնում, ԿՈՐՆԱՄ՝, ԱՄՐԱՆԻ, ԳՈՐՆԵՐԻՄ՝, ԶՈՒ-
ԳԱՆ. ԿՈՐԴԵԼԻԱ, և ՅԵԱԽՈՒՄ:

(ԼՂԻՄ ԳԼ՝ՈՍՏԻՄ)

Գնահ սպասաւորել Գաղղիոյ Թագաւորին և Բուրգոնի
դքսին:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՄ

Պատրաստ եմ, արքայ: (Գնում էն ԳԼ՝ՈՍՏԻՄ և ԼՂԻՄ):

ԼՂԻՄ

Պարզում եմ ահա

Իմ մըտքիս խորհուրդն: Բերէք քարտէսը:

(ԼՂԻՄ էն մի փայտէս):

Գիտցէք, որ երեք մաս բաժանեցինք

Մեր տէրութիւնն ու բարեհաճեցանք

Մեր ծերութիւնից բառնալ ամեն հող

Նւ աշխատութիւն: Թող այժմէն դործեն

Այտառ դժերը: Իսկ մենք՝ թեթեցած՝

Ճանապարհ հորդենք դէպի գերեզման:

Աօրնվալ՝ մեր որդի, և նոյնչափ սիրուած

Որդի Ալբանի, մենք որոշեցինք

Այժմէն հաստատել մեր աղջիկներին

Օժիտը, որպէս զի ապագայում

Որ և իցէ վէճ տեղիք չունենայ:

Գաղղիոյ արքայն և Բուրգոնի դուքսն

Նրկար ժամանակ մըրցում են արդէն

Մեր կըրտսեր զբտորի սէրն զըրաւելու

Նւ ըսպասում են մեր պալատում:

Նոքա պատասխան կըստանան այսօր: —

Այժմ, որ հեռացանք Թագաւորական

Բոլոր հոգսերից և արդիւնքներից՝
 Ասացէք, դըստրերս, երկքիցդ որի՞ն
 Համար կարող եմ ասել՝ թէ նէ ինձ
 Ամենքից աւել է սիրում. որ ես
 Այնտեղ շրջայլեմ ճոխագոյն բարիք՝
 Ուր կաւելանայ անձի արժանիք:
 Գու, իմ անդրանիկ Գոնէրիլ՝, սկսի՛ր:

ԳՈՒՆԵՐԻԼ՝

Իմ սէրս չեն կարող լիով բացատրել
 Բառերն, ո՞վ իմ հայր. ես սիրում եմ ձեզ
 Աւել քան աչքիս լոյսն, աղատութիւնն
 Եւ օգը. բոլոր անդին գանձերից
 Առաւել. ինչպէս մի կեանք, ճոխացած
 Առողջութիւնով, փառքով, մեծութեամբ
 Եւ զեղեցկութեամբ. այնպէս շատ՝ որչափ
 Որ և է ատեն սիրել է մի դուստր
 Եւ մի հայր՝ սիրուել. որի մօտ համր է
 Լեզուն, և շունչը՝ արկար: Սիրում եմ
 Ձեզ գեր ի վերոյ քան չափ ու նպատակ:

ԿՈՒՂԵԼԻԼ (առանկէն)

Ինձ ի՞նչ է մընում.—սիրել և լրել:

ԼԼԻ՛ (Գոնէրիլէն)

Այս երկիրներին—տես, մինչև այստեղ—
 Լի խիտ անտառով, շրջիկ դաշտերով,
 Առատ գետերով, լայն հովիտներով—
 Տիրուհին ես դու: Ալ՝ բանիի և
 Քո սիրունդներիդ լինին յաւիտեան:
 Իսկ ի՞նչ կասես դու, մեր երկրորդ դըստրիկ,
 Աորընվալի կին, սիրելի Հռեզան:

ՀՈՒՆԳՐԻՆ

Միենցն տարրից ենք ես և իմ քոյրս.
 Ինձ էլ նոյն չափով եմ դընահատում:

Արբու՛ւմ եմ սրբառու՛մս այն բոլոր սէրը,
Ինչ որ բացատրեց Պօնէրիլ՝ միայն
Նէ շատ քիչ ասաց: Եւ թըշնամի եմ
Ըմենայն տեսակ ջընծու՛թիւնների,
Որ սեփական են մեր ըզգայութեան.
Եւ երջանիկ եմ ըզգում ինձ՝ միայն
Ձեր սիրով, ո՛վ իմ անդին թագաւոր:

ԿՈՒՄԻՆԻՒՄ (առանցն)

Խեղճ՝ Կորգելեա՛ւ. բայց ինչո՞ւ խեղճ: Եւ
Պօնէրի՛ւ թէ որչափ իմ սէրս մեծ է
Քան լեզուս:

ԼԻ՛

Քեզի եւ սերունդներիդ
Թող ժառանգութիւն լինի յաւիտեան
Եյս երբորդ մասը մեր սիրուն երկրի,
Որ Պօնէրիլ՝ի բաժինից վար չէ
Եւր գեղեցկութեամբ, ընդարձակութեամբ
Եւ արժանիքով: Իսկ դու, ջընծու՛թիւն
Իմ վերջին, բայց ոչ նըւաղ սիրելի,
Որի նորափթիթ սէրի առիթով
Մըրցում են կաթը Բուրդոնի եւ որթն
Պաղղիոյ. դու ի՞նչ կարող ես ասել,
Որով ըստանաս երբորդ բաժինը,
Որ քան քոյրերինդ աւելի ճոխ է:

ԿՈՒՄԻՆԻՒՄ

Ոչի՛նչ, մեծարգոյ հայր:

ԼԻ՛

Ոչի՛նչ:

ԿՈՒՄԻՆԻՒՄ

Ոչի՛նչ:

ԼԻՐ

Ոչրնչեց ծընում է միայն ոչինչ:
Միւսանգամ խօսիր:

ԿՈՒՊԻՆԼԻՆ

Ինչ թըշուառ եմ ես.
Սըրտինքս լեզուով չեմ կարող յայտնել
Ձեզ սիրում եմ, տէր, ինչպէս որ իմ պարտքս
Հրամայում է. ոչ աւել ոչ պակաս:

ԼԻՐ

Իշ, Աորդելիա, գէթ փոքր ինչ ուղղել
Խօսքըդ, և բաղդիդ գրլիսին մի զարնել:

ԿՈՒՊԻՆԼԻՆ

Ո՛վ իմ բարի Հայր և տէր, դուք էք ինձ
Ծընել և սիրել, կըրթուցիւն տըւել.
Սոցա փոխարէն շնորհակալ եմ ես.
Հնազանդում եմ ձեզ, սիրում և յարգում,
Ինչպէս օրէնքն է: Եթէ յիրաւի
Քրիստոս միայն ձեզ են սիրում, ինչո՞ւ
Եմուսին ունին: Թէ ես մարդի գնամ
Ձեռքիս գըրաւին հետ նա կըստանայ
Աէսն իմ պարտքերիս, սէրիս ու խնամքիս:
Ուստի ես բընաւ, քրիստոս նըման
Ձէի պըսակուիր, եթէ ես Հօրըս
Միայն սիրէի:

ԼԻՐ

Եւ այդ խօսքերիդ
Համաձայն է սիրտդ:

ԿՈՒՊԻՆԼԻՆ

Եյո՛, տէր արքայ:

ԼԻՐ

Եյդպէս մանկամարդ և պղծան դըժնեայ:

ԿՈՒՄԵԼԻՄ

Եյսպէս մանկամարդ, հայր իմ, և պարզսիրտ:

ԼԻՐ

Լաւ. և քեզ օժիտ առ պարզսրտութիւնդ.
Թող վրկայ լինին սուրբ լոյսն արեւի,
Ենհաս խորհուրդը խաւար գիշերի,
Ի՛նչ աստղականարի աղդեցութիւնքը,
Որով գալիս ենք աշխարհ ու գրնում—
Եհա ուրանում եմ ամեն խընամք
Սէր ու հայրական պարտականութիւն
Եւ արեւական աղգականութիւն.
Եյժմ և յաւիտեան համարում եմ քեզ
Օտար իմ սրբախ, օտար իմ աչքիս:
Բարբարոս Բսկիւթն և այն մարդակերն,
Որ որդու մըսով փորն է կըշտացնում
Եյնչափ մօտ են ինձ և կը վայելեն
Իմ կարեկցութիւնս և օգնութիւնքս՝
Որչափ դու, թէպէտ կրբեմն իմ զաւակ:

ԿԼՆՏ

Տէր արքայ...

ԼԻՐ

Լըռի՛ր, Աէնտ, մի՛ կանգնիր դու
Վիշապին և իւր կատաղութեան մէջ:
Նէրան ամենքից շատ էի սիրում.
Նէրա խընամքին էի կամենում
Յանձնել ծերութիւնս—(Սորբէլային) Հեռացի՛ր աչքիցս:
Ինչպէս որ ճիշտ է, թէ դադաղիս մէջ
Ար զանեմ հանգիստ՝ նոյնպէս և այս, որ
Վերցնում եմ քեզնից սիրտըս հայրական—
Ո՛ւր է թաղաւորն. ո՞վ գընաց ետէն: (Սէ շտապէ՛ք գնո՛՛մ է):
Բուրգոնին կանչել: (Սէ ուրիշ է՛լ գնո՛՛մ է):— Սորնվալ,
Ել՛բանի,

Զընջի՛ր այդ վրձիւդ և մրտաճելով
Փոխի՛ր անխոհեմ ու շտապ հրամանդ:
Թող վրկայ լինի կեանքս՝ որ կըրտսեր
Պուստուրդ քեզ մի մազ պակաս չէ սիրում:
Անսիրտ չեն նոքա, որոց համեստ ձայնն
Շաշուկ-շառաշուկ թընդին չէ հանում:

ԼԻՐ

Լըսի՛ր, Աէնտ, կեանքդ մազեց է կախուած:

ԿԼՆՏ

Աեանքս ես միշտ դիտել եմ իբրեւ զըրաւ
Թըշնամիներիդ դիմադրաւելու:
Ուստի չեմ վախնար փրկանք տալ նրան՝
Երբ քո փրկութիւնն է իւր առիթը:

ԼԻՐ

Հեռացի՛ր աչքիցս:

ԿԼՆՏ

Ուղիղ դիտէ, Լիւր,
Եւ թող՝ որ մընամ ես անզորդուելի
Աչքերիդ առջև:

ԼԻՐ

Ապողոն վրկայ...

ԿԼՆՏ

Ապողոն վրկայ, արքայ, որ դու զուր
Երգում ես անում աստուածներին վրայ:

ԼԻՐ

Ծառայ, ըստամբակ...: (Չեւեւ արն յգէլլ):

ԱՂՐԵՆԻ ԵՒ ԿՈՐԵՎԱՂՆ՝

Պաղարեցէք, տէր:

ԿԼՆՏ

Օ՛ն և ըսպաննիր բրժիշկըդ, որով
 Հիւանդութիւնիդ հատուցում կանես:
 Յետ առ պարգէններդ, կամ թէ ոչ՝ քանի
 Շունչ կայ բերանումս՝ ես չեմ դադարիր
 Վեղ յանդիմանել, թէ վատ ես անում:

ԼԼԻ

Լըսիր, ապրտամբ, հրպատակութեանդ
 Պարտքով լըսիր ինձ: Որովհետև մեզ
 Ուխտադրութ անել կամեցար, (որ մենք
 Երբէք եղած չենք) և յանդիմանեցար
 Խափանել վրձին մեր իշխանութեան՝
 (Որին չեն ներում մեր աստիճանն ու
 Թագաւորութիւն) — ուրեմն ըստացիր
 Վարձատրութիւնդ մեր տէրութիւնից: —
 Հինգ օր քեզ միջոց եմ տալիս՝ գործերդ
 Պարգի դնելու վեցերորդ օրը
 Ետելի կրճակդ մեր երկրին դարձրու:
 Եթէ յաջորդող տասներորդ օրը
 Պատապարտ մարմինդ մեր տէրութեան մէջ
 Պեռ գըտնուի՝ այն վերջին վայրկեանդ է:
 Կորի՛ր առջևիցս: Երամագդ վրկայ,
 Որ այս մեր վրձին անդառնալի է:

ԿԼՆՏ

Ուրեմն բարեաւ մընաս, տէր. եթէ
 Եյսպէս դատեցիր՝ արտասահմանումս
 Եւ աղատութիւնն, իսկ աքսորն այստեղ: (Սորբէլիային)
 Մանկամարդ աղջիկ, թող քեզ հետ լինի
 Երկնից զօրութիւնն, քեզ՝ որ խորհում ես
 Եղնիւ, և խօսքըդ՝ ճշմարտութիւն է:
 (Հալեմին և Սոֆիային)
 Իսկ ձեր մեծ խօսքերն արդեամբ հաստատուին:
 Սիրուն բառերդ տան և լաւ գործեր: (Իշխաններին)

Մնաք բարով և դուք, իշխանք: Այստեղից
Աքսորուած՝ Սէնտը գնում է Հին սըբտով
Նոր երկիր: (Գնում է):

Ներսէս էն հրշեջ— ԳԼ՝ՈՍՏԵՐ, ԳԱՂԴԱՅԻ ԹԱ-
ԳԱԽՈՐԸ, ԲՈՒՐԳՈՆԻ ԴՈՒԲՍՆ ԵՒ ՈՒՂԵԿՑԱՂՆԵՐ:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՃՐ

Տէր իմ, ահա Գաղղիոյ

Արքայն և Բուրգոնն:

ԼԼԻՐ

Իմ պատուելի դուքս,

Նախ ձեզ ևմ դիմում, որ թագաւորին
Պէմ ակոյիան էք մեր դրստրի Համար.
Ասէք, առ նըւազն ինչ էք պահանջում,
Ամուսնանալու Համար ներա Հետ,
Եթէ դուք ներան դեռ կամենում էք:

ԲՈՒՐԳՈՆԻ ԳՈՒԲՍՆ

Ձերըդ մեծութիւն, ես գոհ ևմ նրանով
Ինչ որ միանգամ արդէն վըճեցիք.
Եւ դուք, վըստահ եմ, բան չէք պակսեցներ:

ԼԼԻՐ

Իմ գերազնիւ դուքս, քանի որ ներան,
Մենք սիրում էինք՝ այդ էր ներա զինն:
Իսկ այսօր ընկաւ ներա արժանիքն:
Ահա կանգնած է նէ ձեր առջևում.
Եթէ այդ փոքրիկ խաղալիկին մէջ
Մի բան, կամ նոյն ինքն—իմ ատելութեան
Միակ օժիտով—Հաճելի է ձեզ՝
Առէք, ձերն է նէ:

ԲՈՒՐԳՈՆԻ ԳՈՒԲՍՆ

Ինչ պատասխանելու

Ձեմ գիտեր:

ԼԻՐ

Սէրան իւր պակասութեամբ
Հանդերձ, որ ունի, մեզ օտարացած,
Մեր ատկութեան միայն որդեգրած,
Լոկ մեր անէծքի օժտով, որին մենք
Նրդմամբ ուրացանք—ուզում էք առնել
Թէ թողնել:

ԳՈՒԳՈՒՆԻ ԳՈՒՐՍՆ

Տէր իմ, ներեցէք, որ ես
Եյս դէպքում յետ եմ առնում ընտրութիւնս:

ԼԻՐ

Եւ թողէք. այդ է յանուն արարչիս
Նրդվում եմ, դէրա բոլոր ունեցածն,
Որ ձեզ թըւեցի: (Գաղղայի Բաժանորէն)
Ձեզ գալով, արքայ,
Նրբէք չեմ կարող անարգել ձեր սէրն
Եյն աստիճան՝ որ ձեզ առաջարկեմ
Իմ ատածս. ուստի ձեր սիրտը դարձրէք
Ուրիշին վերայ, որ արժանագոյն
Լինի, քան թէ այս թըշուառ արարածն,
Որին բընութիւնն իւրն համարելու
Եմօթ է կրքում:

ԳԵՂՂԻԵՅԻ ԹԵԳԵՒՈՐՆ

Ի՛նչ տարօրինակ
Է այս ինձ, թէ սէ, որ վայրկեան մ'յառաջ
Ձեր սիրելագոյնն էր և առարկայ
Ձեր գովասանքին, ծերութեան նեցուկ,
Երժանագոյնը և լաւագոյնը
Ձեր սրբտի համար՝—մի ակընթարթում
Ի՛նչ աննկրկի յանցանք գործեց, որ
Հիմնովին խղեց ձեր սէրն ու շնորհք:
Նէ կամ բընութեան օրէնքների դէմ

Սոսկալի եղևոն պիտ' լինի դործած,
 Պամ ձեր նախկին սէրն անարժան կերպով
 Գլբաւել էր նէ, որ ես նէրանից
 Ձեմ կարող յուսալ չենթադրելով այն
 Գործ մէկ հրաշքի:

ԿՈՒՂԻՆԻՆԻ (Եւ հօշ)

Որովհետեւ ես

Ձունիմ այն կոկիկ շողջորթ արուեստն,
 Որ աննըպատակ խօսիմ, այլ առանց
 Շաղփաղփի խօսքերի կատարում եմ այն,
 Ինչ որ խորհում եմ՝ կրգմնեցուցանում
 Եւ ձեզ, թագաւոր, որ յայանէք, թէ ոչ
 Յանցանք կամ արատ, աղտեղի դործ կամ
 Ենթարոյական ընթացքս էր առիթ,
 Որ ինձնից վերցրիք ձեր գութն ու խնամք:
 Եյլ մի թերութիւն, որով գոհ եմ ես—
 Եյս՝ որ ես չունիմ հրապուրիչ հայեացք
 Եւ շողմարար լեզու, որ ինձ շատ
 Ուրախացնում է, թէ ես սորանով
 Չըրկվում եմ նոյնպէս և ձեր շընորհքից:

ԼԻՒ

Լաւ էր, որ բընաւ դու չը ծնէիր,
 Քան այդպէս կոպիտ և ինձ անհաճոյ:

ԳԵՂԴԼԵՅԻ ԹԵՂԵՒՈՒՆ

Միայն ա՛յս, մի լոկ ամօթխածութիւն,
 Որ յաճախ արգելք է լինում ասել՝
 Ինչ որ սըրտում կայ: Դուք ի՞նչ էք ասում
 Օրիորդին, դուքս: Սէրը սէր չէ, կրբ
 Հետը խառնվում են օտար հաշիւներ:
 Ուղղում էք նէրան. ինքն է իւր օժիտն:

ԲՈՒԲՈՒՆԻ ԴՈՒՐՄՆ (Լեւն)

Օգոստափառ Լիւր, տըւէք միայն այն՝
 Ինչ որ խոստացաք ինքնին, և իսկոյն

Պորդելիային ևս կառնեմ ինձ կին,
Իբրև Բուրգոնի դքսուհի:

ԼԼԻՐ

Երբէք.

Երգուել եմ արդէն. խօսքս անփոփոխ է:

ԲՈՒՎՊՈՒՆԻ ԴՈՒՎՍՍՆ (Պորդելիային)

Ցաւում եմ, որ դուք այդպէս կորցնելով
Ձեր հօր՝ կորցնում էք ձեր ամուսինն էլ:

ԿՈՒՊՆԵԼԵԼ

Հանգիստ թող լինի դուքսն. որովհետեւ
Լոկ հաշիւներն են իւր սէրն՝ ևս նորան
Կին չեմ լինելու:

ԳԼԴՂԼԵՅԻ ԹԵՎԵԼԻՈՒՄՆ

Սիրուն Պորդելեա,

Եյսպէս աղքատ բայց և այսպէս հարուստ,
Թէպէտեւ լքեալ բայց միանգամայն
Պատուական. առուած՝ սակայն պաշտելի,
Ես տէր եմ լինում քեզ ու քո գանձիդ
Թող օրինաւոր լինի վերցընել
Եյն՝ որ ձրգեցին: Բայց այս ինչ զարմանք,
Աստուածների, նոցա ցուրտ արհամարհանքն
Եւելի վառեց բորբոքեց իմ սէրս—(Լեւին)
Վո դուստրիդ, որին ժառանգութիւնից
Օրդկած ընտրութեանս առջեւ ձրգեցիր—
Իմն է. (Եւ լախմբէն) Թագուհի սիրուն Գաղղիոյ:
Խոնաւ Բուրգոնի դքսերն չեն կարող
Խըլել ինձանից այս անգին գանձը: (Պորդելիային).
Վընքոյշ հրաժեշտ տուր, Պորդելեա,
Վժժընդակ տոհմիդ. կորցնելով այս տեղն՝
Ուրիշ լաւագոյն մի տեղ կը գտնես:

ԼԼԻՐ

Երբայ Գաղղիոյ, դու նէրան առար.
Թող քոնը լինի միշտ. ես այդպիսի
Վըստարին չեմ ուզում, և չեմ կամենում
Լէլ նէրան տեսնել: (Սորդելիային) Բաղդիդ ընդ առաջ
Գընա, զրոկըւած մեր օրհնութիւնից
Սէրից և շնորհքից: Գընանք, ազնիւ դուքս:
(Փողէրի Եայն: Գնում էն)

ԳԵՂԴԼԻՈՅ ԹԵՎԵԼԻՈՒՄ (Սորդելիային)

Վոյրերիդ հրաժեշտ տուր, Սորդելիա:

ԿՈՒՍԵԼԻՆ

Գուք, անգին գանձեր մեր հօրն, թողնում է
Ձեզ Սորդելիան, աչքն արտասուքով:
Գիտեմ ի՛նչ էք դուք, սակայն իբրեւ քոյր
Վրժուարանում եմ ձեր պակասութիւնքն
Ննունդին ասել: Յարգեցէք մեր հօր.
Յանձնում եմ նրբան ձեր զրնհատուած
Սըրաին. բայ աւանդ, եթէ ինձ սիրէր
Նա ինչպէս յառաջ՝ նորան լաւագոյն
Ես պատըսպարան կը տայի: Երկուքդ
Լէլ մընաք բարով:

ՀՈՒՎԵԼՆ

Մեր պարտքը մեզի

Մի սովորեցնել:

ԳՈՒՆԵԼԻՆ

Խորհիր մանաւանդ,

Ինչպէս զոհ անես ամուսնիդ, որ քեզ
Բաղդին ապաստան մնացածը՝ վերցրեց
Իբր ողորմութիւն: Գուէն որովհետեւ
Որդիական սէրի մէջ պակասեցար՝
Երժանի է, որ բաժինքի պակասն
Լէլ չը պակասի:

Լուսնեակ եղբորիցս յառաջ ծընայ ես:
 Ի՞նչ ապօրինի և ինչո՞ւ ըստոր,
 Երբ մարմնիս կազմուածքն ամուր է նոյնպէս
 Եւ հոգիս ազնիւ, նոյնչափ բարեձև
 Ու ազատ է դէմքս, ինչպէս մի պարկեշտ
 Տիկինի որդուն: Ինչո՞ւ կրն՞քում են
 Մեզ ապօրինի, անարգ բառերով:
 Յաճ, ապօրինի: Մե՛նք, որ բընութեան
 Կայտառ տնէանքում աւելի եռանդ
 Եւ ուժեղ կազմուածք ըստացանք, քան թէ
 Ձանձրացած, թըմրած առագաստի մէջ
 Գոյութիւն առնող մի խումբ յիմարների,
 Որ ծընողների կէս մի քընին մէջ
 Են շինվում և կէս մ'արթուն ժամանակ
 Օ՛ն ուրեմն, Լ՛ղկար, օրինական ծնունդ,
 Վո երկիրներիդ ես տէր կը դառնամ
 Եպօրէն Լ՛ղմունդն օրինականին
 Ձափ մեր հօր սէրին իրաւունք ունի:
 Օրէնաւա՛ն, ահ, ի՛նչ կոկիկ բառ է:
 Իմ օրինական պարոն, քեզ տեսնեմ.
 Եյս նամակն եթէ ներգործէ՝ դիտումս
 Յառաջ թէ երթայ՝ ապօրէն Լ՛ղմունդն
 Օրինականին կը խախտէ տեղից:
 Ես կը մեծանամ, ես բազդ կը զըտնեմ...
 Եպօրէնին հետ եղիք, աստուածներ:

(Ներսէս է մտնում ԳԼՈՍՏԵՐ):

ԳԼՈՍՏԵՐ (առանցին).

Կէնտը արտաքսուած պոսպէս. Գաղղիոյ
 Երբայն վըշտացած. թագաւորը գնաց.
 Իւր իշխանութիւնն ամբողջ բաժանուած:
 Եւ այս ամենը մի վայրկեանի մէջ:

(Նկատում է Լ՛ղմունդին):

Լ՛ղմունդ, ի՛նչ նոր լուր ունիս:
 Ժամ չէ անցնում, որ անվայել գործով

ԼՅԴԻՄՈՒՆԴԻ (նամակը պահելով)

Ոչինչ նորութիւն չգիտեմ, տէր:

ԳԼՆՍՏԻՅԻ

Ինչու այդպէս շտապով պահում ես այդ նամակն:

ԼՅԴԻՄՈՒՆԴԻ

Ոչինչ նորութիւն չգիտեմ, տէր,

ԳԼՆՍՏԻՅԻ

Ի՞նչ թուղթ էր այդ, որ կարդում էիր:

ԼՅԴԻՄՈՒՆԴԻ

Ոչինչ, տէր:

ԳԼՆՍՏԻՅԻ

Ոչինչ: Հապա ինչու այնպէս սարսափած եւ շտապով զրպանդ դնել փութացիր: Ոչինչը պէտք չունի, որ այդպէս պահուի: Տո՛ւր տեսնեմ: Աթէ ոչինչ է՝ ակնոց հարկաւոր չի լինիր:

ԼՅԴԻՄՈՒՆԴԻ

Ներեցէք ինձ, տէր, եղբորիցս մի նամակ է, որ դեռ ամբողջ չեմ կարդացել: Բայց որչափ հասկացայ՝ ձեզ կարդալու համար զրուած չէ:

ԳԼՆՍՏԻՅԻ

Նամակը տուր, ասում եմ:

ԼՅԴԻՄՈՒՆԴԻ

Թէ տամ, թէ չտամ՝ անիրաւութիւն արած կլինիմ: Արդացածիցս որչափ կարողացայ հասկանալ՝ պարտաւերի բան է:

ԳԼՆՍՏԻՅԻ (նամակն առնելով նորանից).

Տո՛ւր, տեսնեմ, տո՛ւր:

ԼԵՂՍՈՒՆԴ

Իբրեւ արդարացում հղթօրս՝ յոյս ունիմ թէ այս գրեկ է՝ իմ ազնուութիւնս փորձելու համար միայն:

ԳԻՆՈՍՏԻՐ (Խաղաղ է):

«Եյս կարգն, այս պատիւն, որ տալիս ենք ծերութեան՝ «թունաւորում են մեր կեանքի ամենալաւ օրերն: Մեր բաղ- «դը խլիւմ է ձեռքերիցս մինչև այն ժամանակն, որ մենք «ծերանալով այլ ևս չկարողանանք նորանով ուրախանալ: «Եւ տեսնում եմ, որ յիմարական և պարզամիտ ստրկու- «թիւն է մեր հպատակութիւնը ծեր բռնաւորին առջև, որ «տիրում է մեր վերայ ոչ այն պատճառով, որ զօրութիւն «ունի, այլ վասն զի մենք տանում ենք նորան: Ինչ մօտ եկ, «որ այս մասին ընդարձակ խօսիմ: Եթէ հայրս կամենար քը- «նիլ մինչև այն ժամանակ, որ ևս նրան արթնցնէի՝ դու յա- «ւիտեան տէր կը լինէիր նորա եկամուտների կէսին և սիրե- «լի՝ քո հղթօր, Լեղաւրին»: Փահ, դաւադրութիւն: «Ինչի, մինչև ես նրան արթնցնէի». «Տէր ինչի եկամուտների կէսին»: — Իմ որդիս, Լեղաւրիւ Եւ նա կարողացաւ ձեռքը բարձրա- «ցնել այս տողերը գրելու, և նա սիրտ ունեցաւ այս բանը խոր- «հելու: Եւրբ ստացար այս նամակն. ո՞վ բերեց:

ԼԵՂՍՈՒՆԴ

Նամակն ինձ ոչ դե չբերեց. սենեակումս դտայ այն. պա- «տուհանից է ներս ձգուած:

ԳԻՆՈՍՏԻՐ

Գիտե՞ս, որ սա հղթօրդ ձեռքն է:

ԼԵՂՍՈՒՆԴ

Եթէ բովանդակութիւնը լաւ լինէր՝ կերպուէի, որ իւր «գրութիւնն է. բայց քանի որ այսպիսի բովանդակութիւն ու- «նի՝ շատ ցանկանում եմ կարծել՝ թէ նորանը չէ:

ԳԻՆՈՍՏԻՐ

Սա նորա՞ գրութիւնն է:

ԼԳԻՄՈՒՆԴԻ

Նորանն է, տէր: Բայց ես վստահ եմ, թէ նորա սիրտն
համաձայն չէ այս գրուածին:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Յառաջ երբէք քեզ հետ խօսք չէ՞ բացել նա այս մասին:

ԼԳԻՄՈՒՆԴԻ

Ոչ երբէք, տէր: Միայն, յաճախ ըսել եմ նորանից, թէ
երբ հայրերը ծերանալ են սկսում և որդիներն հասունանալ՝
լաւ է, որ հայրը որդու խնամքին յանձնէ իրան և ստա-
ցուածքին կառավարութիւնը:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Այնպիսիքն, այնպիսիքն. նոյն իմաստն է և նամա-
կին մէջ: Ապիրան, չարադործ որդի, զարշելի՛, վայրենի՛ զա-
ղան և աւելի վատ քան վայրենի զաղաններն—(Օտարային)
Գնա նրան փնտռիր. և կամենում եմ նրան բանգել: Գար-
շելի՛ տղայ. ո՞ւր է նա:

ԼԳԻՄՈՒՆԴԻ

Ուղեղը չեմ գիտեր, տէր: Եթէ հաճէիք ձեր զայրոյթն
դէպի եղբայրս առժամանակ ծածկել, մինչև նորա գիտաւո-
րութիւնն աւելի ստուգէիք՝ աւելի ապահով կլինէիք դուք.
վասն զի եթէ նորա դէմ բռնութիւն գործ դնէք և յետոյ
խմանաք, թէ այս բոլորը մի պարզ սխալմունք է՝ ձեր պա-
տուին վերայ արատ կգայ և ձեր որդու հնազանդութեան կը
տաք վերջին հարուածը: Եւս կեանքս պատրաստ եմ զբա-
ղնելու, թէ սորանով եղբայրս կամեցել է միայն փորձել իմ
հաւատարմութիւնս դէպի ձեզ, առանց որ և է չար գիտա-
ւորութեան:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Սարծու՞մ ես այդպէս:

ԼԳԻՄՈՒՆԴԻ

Եթէ յարմար դատէք՝ ձեզ այնպիսի տեղ կտանիմ, որ կարողանաք ձեր ականջով լսել այս մասին իմ խօսակցութիւնս եղբօրս հետ և անձամբ տեղեկանաք: Զենց այս դիշեր պէտք է այս անել:

ԳԼՈՍՏԻՎ

Նա չէ՛ կարող այսպիսի հրէշ լինել:

ԼԳԻՄՈՒՆԴԻ

Անտարակոյս ոչ:

ԳԼՈՍՏԻՎ

Եւր հօր դէմ, որ նրան անչափ և գորովագին սիրում է—Երկի՜նք և երկիր—Եղմունդ, գտիր նրան, յայտնի արա ինձ նորա խորհուրդը, խնդրում եմ քեզ: Գործիր ինչպէս ազգում է խոհեմութիւնդ: Բոլոր կարողութիւնս տալու պատրաստ եմ, այս գործը ճշտիւ իմանալու համար:

ԼԳԻՄՈՒՆԴԻ

Նս կգնամ նրան փնտռելու: Բանն այնպէս կլինիմ, ինչպէս որ յարմար գայ, և ամեն ինչ ձեզ կ'իմացնեմ:

ԳԼՈՍՏԻՎ

Երեւի և լուսնի վերջի խաւարումները ոչինչ բարի բան չեն գուշակում. Թէպէտ բնական օրէնքների զիտութիւնը կարող է նոցա այս կամ այն մեկնութիւնը տալ՝ սակայն սորանով նոցա հարուածները բնութեան վերայից չեն վերանար: Սէրը ցամաքած. բարեկամութիւնը պաղած. եղբայր եղբօր դէմ է ելնում. քաղաքներում խռովութիւն, զիւղերում երկպառակութիւն. պալատներում դաւ. հօր ու որդու մէջ եղած կապը խզվում է: Իմ անաստուած որդուս վերայ այս գուշակութիւնները կատարուեցան. սա—որդին է հօր դէմ ելած: Թագաւորն օրէնքից դուրս է ելնում. սա—հայրն է որդուն դէմ: Մեր լաւ օրերն անցան զնացի՜ն: Նկնգութիւն, խարդախութիւն, դաւ և ամենակործան կարգադրու-

Թիւններ հանապազ մեղ հալածում են մինչև գերեզմանի դուռն:—Լշգոմունդ, այն թշուառականին պիտի գտնե՞ս: Վեղ փնաս չի հասնիր. ջանք մի՛ խնայելու:—Լզնիւ, բարեհոգի Աննան էլ արտաքսուած: Նորա յանցանքն է արդարամտութիւն: Սոսկալի՜ է սոսկալի՜:

(Գնում է):

ԼԳՍՈՒՆԴՈՒ

Եյս ամենն աշխարհի պարտադիր յիմարութիւններն են: Մեր բաղդն հէնց որ ծուռ է բուսնում—որ յաճախ պատահում է մեր վարքի վատութիւնից—սկսում ենք մեր զբոբազդութեան մեղքը բարդել արեւին, լուսնին, աստղերին վերայ, որպէս թէ մենք ապիրատ ենք լինում հարկաւորապէս. յիմար՝ երկնքի հրամանով. ստահակ, գող և դաւաճան ենք լինում երկնազունդների զօրութեամբ. հարբեցող, խաբեբայ և պղծազոր՝ մոլորակների անդիմադրելի ազդեցութեամբ. և վերջապէս ի՞նչ չարիք էլ որ գործենք՝ բոլորն աստուածային ակնարկութեամբ են: Բողարածի մի զարմանալի հնարք՝ իւր անառակութիւններն աստղերին վերայ բարդելու: Հայրս մօրս հետ պառկեցաւ վիշապի պոչին տակ և ես մեծ արջին տակ աշխարհ եկայ—սորանից հետեւում է, թէ ես կոշտ ու վաւաշ եմ: Հրամայէ՛ էք: Նս նոյնը կլինէի, եթէ տիեզերքի ամենակոյս աստղն էլ շողշողած լինէր ապօրինի յղութեանս անկողին վերայ: Լճգարը...:

(ԷԳԳԱՐ ներս է հրեռում):

(Երանային): Նւ յանկաւրժ նա այստեղ ինչպէս մի հին կատակերգութեան վախճանը: Իմ դերս պիտի լինի յաւսահատ մեղամաղձութիւն և հառաչանք, Բէզլ՝ ամցի Տոմին պէս:—(Բայր): Ո՛հ, այդ խաւարումներն երկպառակութիւններ են գուշակում. Ֆա, սօլ՝, լ՛ա, մի¹⁾):

2) Ընկապի գիտմամբ է գրել այստեղ ձայների այս տարբերակ յաջորդութիւնը: Երաժշտութեան վերայ գրող արեղաներն առում էին «mi contra fa est diabolus» (մի՛ ֆ ա յի հանգեա՛ սատանայ է): Եզմունդ ընկնելով նոյն հոգեկան գրութեան մէջ՝ ինչպէս հայրն, որ խօսում էր ամեն տեսակ խառնակութիւնների մասին՝ նոցա համեմատում է այս ձայների աններգաշնակութեան հետ — Վամ թէ, այս տարբերակ յաջորդութիւն ունեցող ձայները նորա հոգեկան գրութեան արտայայտութիւններն են:

ԼՅՂԳԵՐ

Ի՞նչպէս ես, Լճմունդ եղբայր, ի՞նչ խոր մտածմունքների մէջ ես ընկղմել:

ԼՅՂՄՈՒՆՂ

Եղբայր, մտածում եմ այն գուշակութիւններին վերայ, որ մի քանի օր յառաջ կարդացի այս նոր խաւարումների մասին:

ԼՅՂԳԵՐ

Ի՞նչ լաւ բանով ես զբաղուած:

ԼՅՂՄՈՒՆՂ

Հաւատացնում եմ քեզ, ինչ որ այնտեղ գրուած են՝ դժբաղդաբար բոլորը կատարվում են. օրինակ, անբնական կրօններ որդիների և ծնողների մէջ, ժանտախտ, սով, հին բարեկամութիւնների քակտում, պետութեան մէջ երկպառակութիւն, սպառնալիք և չարամաղթութիւն թագաւորի և իշխանների դէմ, անհիմն կասկածոտութիւն, բարեկամների արտաքսում, զօրքերի ցրվում, պսակի քակտում... ո՞ր մէկն ասեմ:

ԼՅՂԳԵՐ

Վաղճեց է որ աստեղագիտութեան աշակերտել ես:

ԼՅՂՄՈՒՆՂ

Ղու ինձ ասա.— հօրս ե՞րբ ես տեսել վերջին անգամ:

ԼՅՂԳԵՐ

Երեկ երեկոյ:

ԼՅՂՄՈՒՆՂ

Հետը խօսեցա՞ր:

ԼՅՂԳԵՐ

Եյո՛, ամբողջ երկու ժամ:

ԼԳՄՈՒՆԳ

Սիրո՞ւմ բաժնուեցաք միմեանցից: Նորա խօսակցութեան մէջ կամ երեսին վերայ ոչինչ դժգոհութիւն չնկատեցի՞ր:

ԼԳԳՄ

Ամենեին:

ԼԳՄՈՒՆԳ

Լաւ միտքդ բեր, ի՞նչ կերպով նրան վերաւորել ես, և, քեզ խնդրում եմ, աչքին մի՛ երևիր առժամանակ, մինչև նորա բարկութիւնն իջնէ. այժմ այնպէս զայրացած է, որ մահովդ հազիւ թէ գոհ լինի:

ԼԳԳՄ

Թշուառականին մէկը վերաս բամբասած կլինի:

ԼԳՄՈՒՆԳ

Ես էլ հէնց այդ եմ կասկածում: Խնդրում եմ քեզ, որ նորանից հեռու մնաս, մինչև զայրոյթն հովանայ, և, սիրելի եղբայր, գնանք իմ բնակարանս. ես քեզ այնտեղ կօգնեմ, որ հօրս խօսակցութիւնն ինքնին լսես: Խնդրում եմ, գնա. ահա բանալին. երբ դուրս դալու լինիս՝ ղինաւորուած ել:

ԼԳԳՄ

Չինաւորուած, եղբայր:

ԼԳՄՈՒՆԳ

Քեզ բարի խորհուրդ եմ տալիս, եղբայր: Այո՛, ղինաւորուած: Եթէ քեզ դէմ չար դիտաւորութիւններ չկան՝ ես մարդ չեմ: Ինչ որ քեզ պատմեցի՝ իմ տեսածիս ու լսածիս համեմատութեամբ խիստ աննշան է և շատ հեռու իսկական սարսափելի տեսարանից: Աղաչում եմ, գնա:

ԼԳԳՄ

Այս հանկուկը շուտ կը բացատրես:

ԼԳԻՄՈՒՆԳԻ

Այս ամենին մէջ ես քեզ կօգնեմ: (Գնում է Լեւոն):
 Բարեմիտ է հայրս. եղբայրըս՝ ազնիւ,
 Եւ այնչափ բարի, որ մըտքիցն երբէք
 Սասկած չէ անցել Գիւրին կը լինի
 Իմ խաղս այս յիմար ազնւութեան հետ:
 Տեսնում եմ կէքը:—Եթէ ոչ ծընունդս՝
 Գէթ խաբէութիւնս կը տայ ինձ երկիր:
 Ինչ որ ինձ օգնէ՝ այն է իմ աւարս:

(Գնում է):

ԵՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Մի սենեակ Ալ'բանի դքսի պալատում:

ԳՈՆԵՐԻՒՆ Եւ ՈՍՂԱԴԻ ներս են մտնում:

ԳՈՒՆԴԻՒՆ՝

Յիրաւի՞ հայրս զարկեց սենեկապետիս այն պատճառով,
 որ սա նորա խեղկատակին նախատել է:

ՈՍՂԱԴԻ՝

Այո, տիկին:

ԳՈՒՆԴԻՒՆ՝

Գիշեր ու ցերեկ տանջում է նա ինձ:
 Ժամ չէ անցնում, որ անվայել դործով
 Ձը վըրդովէ մեզ: Ձեմ կարող տանել
 Շրջալայցել են նորա ասպետներն,
 Իսկ ինքը մեզ դէմ քըրթմընջում է միշտ
 Ոչինչ բանի վրայ:— Երբ որսից դառնայ՝
 Մօտը չեմ դընար. հիւանդ է, ասէք:

Լաւ կանէք՝ թէ դուք նախկին ձեր փոյթը
Վըչացնէք: Ես եմ պատասխանատուն:

ՈՍՎԵԼ՝Գ՝

Գալիս է, տիկին, լըսում եմ ձայնը:

(Որտե՛ր փողէր Բէմէ Էստէյ)

ԳՈ՛ՆԵՐԻՆ՝

Յոյց տուէք նեղացած ձեզ, ինչպէս զիտէք,
Նոյնն և միւսները: Եթ թէ խօսք բացուիր:
Եյստեղ չէ հաւնում՝ քոյրիս թող երթայ.
Լաւագոյնն այնտեղ չի գըտներ, զիտեմ:
Եյս կէտում քոյրս էլ ինձ պէս է մտածում,
Եւ խորհըրդիս պէտք չունի: Չառամեալ
Ծեր, որ ուզում է իշխել, թէպէտ զուրկ
Իշխանութիւնից: Յերաւի, զառ՝մած
Յիմարներն, ասես, տըղայ են դառնում:
Պէտք է նոցա սաստ, յանդիմանութիւն
Փաղաքշանքի տեղ, երբ յանցանք գործեն:
Ինչ որ ասացի չըմոռանաք:

ՈՍՎԵԼ՝Գ՝

Ոչ:

ԳՈ՛ՆԵՐԻՆ՝

Եսպետներին պաղ երես ցոյց տըւէք:
Սորանից ինչ էլ պատահի՝ հոգ չէ:
Նոյնը պատուիրէք ընկերներիդ ևս:
Եյս առիթ կառնեմ հետը խօսելու,
Որ ուզում էի: Զէնց այժմ իմ քոյրիս
Նամակ կը գըրեմ, որ նոյն ուղղութեամբ
Վարուի: Զոգացէք ճաշը պատրաստել:
(Գհոռմ Են):

ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Մի դահլիճ նոյն պալատում: Կէնք ներս է մտնում ծպտեալ:

ԿԼՅՆՏ (Օպորանի¹ն նայելով)

Եթէ յաջողեմ խօսակցութեանս ձեռն
Ու ձայնըս փոխել՝ կարող կըլինիմ
Հասնիլ նախադրեալ իմ նըպատակիս,
Որի համար իսկ դէմքըս ծրպտեցի:
Եյժմ, արտաքսուած Կէնտ, երբ կարողանաս
Օառայիլ այնտեղ, ուր դատապարտ ես՝
Կը տեսնէր քո տէրդ, որին դու սըրտանց
Սիրում ես՝ թէ քեզ շատ գործ կայ այստեղ:

(Որո՛նք գողէր. ԼԻՐ, ԱՍՊԵՏՆԵՐՆ
և ՇԲԱԽՈՒՄԲԸ ներս էն հրնում):

ԼԼԻՐ

Մի վայրկեան ձաշը չուշացուի: Ասացէք չուտով պատ-
րաստեն:

(Ըրանի¹ն Դէլլ. Գնում է: ԿԼՅՆՏ):

Ե՛, դու ի՞նչ մարդ ես:

ԿԼՅՆՏ

Մի մարդ եմ, տէր:

ԼԼԻՐ

Ի՞նչ բան գիտես: Մեղանից ի՞նչ ես ուզում:

ԿԼՅՆՏ

Գիտեմ երեւել այնպէս՝ ինչպէս որ եմ հաւատարմու-
թեամբ ծառայել նորան, որ վերաս վստահում է. սիրել նրան,
որ ազնիւ է. յարաբերութիւն ունենալ նորան հետ, որ խե-
լացի և սակաւախօս է. դատաստաններից վախնալ՝ կռուիլ
այնտեղ, ուր չկայ ուրիշ հնար. ամենեւին ձուկ չուտիլ¹):

1) Եղիաբեթ Թադուհու. Ժամանակ պապականներն իրաւամբ համարվում էին
կառավարութեան թշնամիներ. իսկ ձուկ ուտելը համարվում էր նշան պապականու-
թեան. սորանից առած եղաւ՝ թէ «նա մի ազնիւ մարդ է և ձուկ չէ ուտում». այսինքն
նա տէրութեան բարեկամ է և բողոքական:

ԼԻՐ

Ո՞վ էս դուն:

ԿԼԵՏ

Շատ աղնիւ և բարեմիտ մէկը և թագաւորին չափ
աղքատ:

ԼԻՐ

Եթէ դու, իբրեւ Հպատակ, նոյնչափ աղքատ ես, որչափ
նա, իբրեւ թագաւոր՝ ճիշտ որ բաւական աղքատ ես: Ի՞նչ ես
ուզում:

ԿԼԵՏ

Մի ծառայութիւն

ԼԻՐ

Ո՞ւմ ես ուղում ծառայել:

ԿԼԵՏ

Ձեզ

ԼԻՐ

Ճանաչո՞ւմ ես դուն ինձ, բարեկամ:

ԿԼԵՏ

Ո՛չ, բայց կայ ձեր կերպարանքին մէջ մի բան, որին ես
սիրով Տէր կկոչէի:

ԼԻՐ

Ի՞նչ է այդ:

ԿԼԵՏ

Մեծութիւն:

ԼԻՐ

Ի՞նչ ծառայութիւններ կարող ես անել:

ԿԼԻՆՏ

Լաւ կարող եմ գաղտնիք պահել. ձի հեծնելը արագ վազելը մի հետաքրքրական վէպ կիսկատար պատմել և պարզ պատուէրներ կատարել զիտցածիս պէս: Ինչ բանի որ պէտք են գալիս մարդիկ՝ ես այն կարող եմ անել: Լաւագոյն յատկութիւնս է փութաջանութիւնս:

ԼԻՐ

Վաճնի տարեկան ես:

ԿԼԻՆՏ

Այնչափ փոքր չեմ, որ մի աղջկի երգը լսելով ներան սիրահարուիմ, և ոչ էլ այնչափ ծեր, որ առանց ոչ մի բանի հետը կապուիմ: Վառաստեն և ութը ծալել եմ:

ԼԻՐ

Մօտս եղիր և ինձ ծառայիր: Եթէ ճաշից յետոյ էլ դու ինձ պրկուես հաճիլի երևիս՝ էլ զիւրաւ չննք բաժանուիր: (Եփեմէին). Եյ, ճաշ: Ո՞ւր է ծաղրածուս, խեղկատակս: (Եփեմէից Ռէյին). Պահ խեղկատակիս կանչիր. (Պառմէն).

ՈՍՎԱԼ՝Պ ներս է մտնում:

Եյ, բարեկամ, դուստրս ո՞ւր է:

ՈՍՎԱԼ՝Պ

Ներեցէք ինձ, որ... (Պառմէն է):

ԼԻՐ

Ի՞նչ է մոմոռում դա: Յետ կանչեցէք այդ տխմարին:

(Մի Ժանի աստիք գնում է):

Խեղկատակս ո՞ւր է: Վաճն էք դուք, ի՞նչ է: (Աստիքը գալիս է): Եյ, այն տխմարն ո՞ւր մնաց:

ԵՍՊԵՏ

Եսում է, թէ ձեր դուստրն առողջ չէ:

ԼԻՐ

Ինչու այն կոպիտը յետ չդարձաւ, երբ ես կանչեցի:

ԵՍՊԵՏ

Տէր, նա բացէ իրաց ասաց, թէ չէ կամենում:

ԼԻՐ

Ձէ կամենում^ո:

ԵՍՊԵՏ

Տէր, չգիտեմ պատճառն ինչ է. բայց ինձ կրեում է, թէ Ձեր Մեծութեան այժմ այն արժանաւոր պատին ու սէրը չեն ցոյց տալիս, ինչ որ յառաջ. ես նկատում եմ, որ քաղաքա-վարութիւնից շատ պակասել են թէ սպասաւորները, թէ դուքսն և թէ Ձեր դուստրը:

ԼԻՐ

Հը՛. կարծում ես դու:

ԵՍՊԵՏ

Եղաչում եմ Ձեզ, տէր, ներեցէք ինձ, եթէ սխալուեցայ. սակայն ծառայական պարտաւորութիւնս ստիպում է ինձ խօսիլ, երբ Ձեր Մեծութիւնն արհամարհուած եմ տեսնում:

ԼԻՐ

Գու յիշեցնում ես ինձ իմ սեփական հասկացածս միայն: Մի քանի ժամանակից ի վեր մի շատ պող անհոգութիւն եմ նկատել, որ ես աւելի վերագրում էի իմ կասկածոտ-թեան, քան թէ յայտնի դիտումներ ի և չար մտքի: Յետոյ այդ լաւ կտեսնենք: Բայց խեղկատակս ուր է: Երկու օր է նրան չեմ տեսել:

ԵՍՊԵՏ

Եւ ի տէր, մեր կրտսեր տիրուհու Գաղղեա գնալուցն ի վեր Ձեր խեղկատակը շատ տխուր է:

ԼԻՐ

Մի ասեր այդ. ես էլ լաւ եմ նկատել Գնացէք դստրիս

ասացէք, թէ ուզում եմ հետը խօսիլ: (Ըտեմբէյ Դէլ Գնոմ
է): Իսկ դուք խեղկատակիս կանչեցէք: (Սէ Կոնէն Էլ Գնոմ է):

ՈՍՎԱԼ՝ Դ Զորեյ Գալիս է:

Հա, պարոն, մօտ եկէք: Ո՞վ եմ ես, բարեկամ:

ՈՍՎԱԼ՝ Դ:

Տիրուհուս հայրը:

ԼԻՐ

Տիրուհուդ հայրը: Իսկ դու. տէրիդ գերին. շան ծնունդ,
շուն, ստրուկ:

ՈՍՎԱԼ՝ Դ:

Նոյ ոչ մէկն եմ, ոչ միւսն և ոչ երրորդը: Ներողութիւն
արէք:

ԼԻՐ

Համարձակում եմ իսկ այդպէս երեսն նայելու, լի՛ր:
(Օւարնոմ է):

ՈՍՎԱԼ՝ Դ:

Նոյ չեմ ներում, որ ինձ զարնէք, տէր:

ԿԼԵՏ

Ո՞չ էլ քիթդ ջարդել, այնպէս չէ՞, գնտակ խաղցող
թշուառական:

(Նորա որդեկեյ Էտնոմ Գեպին է Եգոմ):

ԼԻՐ

Ընորհակալ եմ, բարեկամ: Պու գործիդ հմուտ ես. ևս
քեզ կսիրեմ:

ԿԼԵՏ

Պէ, տնկուիր ու չքուիր: Նոյ քեզ քաղաքավարութիւն
կսովեցնեմ: Պուրս կորիր: Նթէ ուզում ես, որ բոլորդ-բօսորդ
նորից չափեմ սպասիր: Չքուիր, ասում եմ. ապուշ ես, ինչ
ես: Պուրս:

(Բանցիներով նրան դուրս է հղում):

ԼԼԻ

Իմ բարի ծառայ. շնորհակալ եմ: Ահա ծառայութեանդ
զրաւականը:

(Փողէ տալիս Սէնթին):

ԽԵՂԿԱՏԱԿԸ հարձակ է:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ (Լէրն)

Խոզը եւ էլ զրաւական տամ: (Սէնթին). Պէտքնոցս առ,
ահա:

(Պէտքնոցը արտաքրկում է Սէնթին):

ԼԼԻ

Իէ՛, բարով, իմ չարածճիս, ի՛նչպէս ես:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ (Սէնթին)

Լսիր, բարեկամ, լաւ կանես, որ գլխանոցս առնես:

ԿԻՆՏ

Ինչո՞ւ համար, Խեղկատակ:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Ինչո՞ւ համար: Վասնզի դու պաշտպանում ես երեսից
ձգուածներին: Եթէ դու չես կարող ժպտիլ այն կողմն, ուս-
կից փչում է քամին՝ շուտով հարբուխ կլինիս. ուրեմն գլխա-
նոցս առ: Ձե՛ս տեսնում, այս մարդն իւր երկու աղջկներին
արտաքսեց և երրորդին օրհնեց իւր կամքին հակառակ: Ու-
րեմն եթէ մօտը մնալ ես ուզում՝ անպատճառ պէտք է որ
իմ գլխանոցս դնես—(Լէրն) Վեհի ջան, եթէ ես երկու աղ-
ջիկ և երկու գլխանոց ունենայի՛:

ԼԼԻ

Ինչո՞ւ համար, տղաս:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Եթէ բոլոր ունեցածս աղջկներին բաժանէի՝ դոնէ եր-
կու գլխանոցներս ինձ կպահէի: Ահա իմս. միւսն էլ աղջիկ-
ներիցդ մուրա:

ԼԻՐ

Լոյ, փայտը մոռացե՛լ ես, բարեկամ:

ԽԵՂԿԸՏԸԿ

Ճամբատու թիւներ մի գամբռ է, որ շնանոցում պիտի կե-
նայ, և որին փայտերով հալածում են. մինչդեռ քած աղջիկ
շունը փառաւորապէս շնթռկում է կրակարանին առջև:

ԼԻՐ

Ինձ են ակնարկում այդ կծու խօսքերը:

ԽԵՂԿԸՏԸԿ (Կէպէն)

Բարեկամ, ուզում ես քեզ առածներ դաս տամ:

ԼԻՐ

Եպա:

ԽԵՂԿԸՏԸԿ

Լսիր ուրեմն, քեռի ջան.

Քիչ ցոյց տուր, շատ ունեցիր

Գիտցածը՝ բոլոր դուրս մի տար.

Քրտակը՝ բոլոր փոխ մի տար:

Քիչ քալիր, շատ ձի հեծիր:

Եւելի քրնիր, շատ մի հաւատար.

Երբ խաղի նըստար՝ խաղից մի վախնար:

Ենառակ կընծ ետեւ մի ընկնիր.

Բաժակը՝ նետիր և տանը նըստիր:

Գըլէէ գլուխ վաստակ կանես այս կերպով.

Եւ երբ ծերնաս՝ հաց չես մուրար տոպրակով:

ԼԻՐ

Եյս ոչինչ է, յիմար:

ԽԵՂԿԸՏԸԿ

Ինչպէս անուձիկ փաստաբանի խօսքերը: Զէ որ դուն
էլ ինձ ոչինչ չտուիր: Քեռի, կարճ և ոչնչից մի բան շինել:

ԼԻՐ

Ի հարկէ, տղաս, ո՛չ Ոչնեց ոչինչ է կենում:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ (Կէնքէն)

Ասա նորան, խնդրեմ, որ իւր հրկիրներն եւ այսքան եկամուտ են բերում: Նա խեղկատակին չէ հաւատում:

ԼԻՐ

Ձար յիմար ես:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Պիտե՞ս, տղաս, ի՛նչ տարբերութիւն կայ չար յիմարին և բարի յիմարին մէջ:

ԼԻՐ

Ձէ՛, տղաս, սովորեցրու:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Ով որ խորհուրդ տըւեց քեզ

Որ հրկիրներդ բաժանես՝

Այն պարօնին բեր այստեղ.

Ամա դուն անցիր նորա տեղ.

Նւ քեզ իսկոյն կերեին

Թէ չար յիմարն թէ բարին:

(Իրան ցոյց տալով) Ձարն ահա այստեղ

(Լէքէն ցոյց տալով) Իսկ բարին այդտեղ:

ԼԻՐ

Ի՞նչ էլ յիմար ես կոչում, խեղկատակ:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Միւս բոլոր տիտղոսներդ, որ ծննդեցդ ի վեր ունէիր՝ սորան նորան բաժանեցիր:

ԿԻՆՏ (Լէքէն)

Այս՝ բոլորովին յիմար խօսք չէ, տէր:

ԽԵՂԿԵՏԵԿ

Յիրաւի, աշխարհիս իշխաններն ու տէրերն յիմարութեան մէջ էլ չեն ուզում վար մնալ: Եթէ ես արուեստս մենավաճառութիւն դարձնէի՝ նոքա կկամենային մի մի մաս ստանալ, մանաւանդ տիկիներն. նէրանք միայն ինձ չէին թողնէր յիմարութիւնս. անպատճառ մի լաւ կտոր կխլէին: Մի ձու տուր ինձ, քեռի ջան, ես քեզ երկու թագ տամ:

ԼԼԻ

Խնչ թագեր ես այդ:

ԽԵՂԿԵՏԵԿ

Խնչ պիտի լինին.— երբ ձուն մէջտեղից կոտրեմ, միջուկն ուտեմ՝ երկու ձուաթագները քեզ կմնան: Երբ դու թագդ մէջտեղից ձեղքեցիր և երկու կտորն էլ աջ և ձախ բաժանեցիր՝ նոյնն է, թէ էշդ շալկեցիր, ցեխից հանեցիր: Եւ եղբայր, քո կնդաղուլս թագիդ մէջ խելք շատ քիչ մնաց, երբ ոսկի թագդ վար առար: Եթէ ես այս յիմարաբար խօսեցայ՝ ձաղկեւ տուր նրան, որ նախ կասէ, թէ սա յիմար խօսք է: (Երգում է):

Եւ յիմարների գործն է դժուար,
Երբ իմաստուններն էլ դառնում են յիմար:
Խեղճերը կորցրել են իրանց խելք,
Բոլոր նոցա գործերն են անխելք:

ԼԼԻ

Ո՞ր ժամանակից այդքան երգեր սովորել ես դու, բարեկամ:

ԽԵՂԿԵՏԵԿ

Եյն ժամանակից, երբ դուն աղջիկներդ քեզ մայր դարձրիր: Վասն զի երբ դու ձաղկիչը նէրանց ձեռքը տուիր և վարտիքդ վար քաշեցիր՝

Նէրանք լացին խընդութիւնից.
Եւ երգեցի տըխրութիւնից,
Թէ թագաւորս տըղայացաւ,
Յիմարների կարգն անցաւ:

Խնդրում եմ, քեռի, մի վարժապետ վարձիր, որ խեղ-
կատակիդ սուտ խօսիլ սովորեցնէ: Արտանց ուղղում եմ սուտ
խօսիլ սովորել:

ԼԼԻ՛

Եթէ սուտ խօսիս, ա՛յ չար, ծեծ կուտես:

ԽԵՂԿԱՄԱՐՍԻ

Օարմանում եմ, թէ ի՞նչպէս դուն և աղջիկներդ այդ-
քան մօտ աղբականներ էք: Նէրանք ինձ ծեծ են սպառնում,
երբ ճշմարիտ խօսիմ. դուն՝ երբ սուտ խօսիմ. երբեմն էլ ծեծ
եմ ուտում, երբ բոլորովին չեմ խօսում: Խեղկատակութիւնս
ինձ ձանձրացրել է. ամեն ինչ կլինէի. բայց դու լինել չեմ
ուզում: Պօւ խելքդ երկու կտոր արիր, մէջտեղը ոչինչ չը
թողել:—Ա՛յ, կտորներից մէկն եկաւ:

(ԳՈՆԵՐԻ՛Ն՝ Նէրս է հրնոմ):

ԼԼԻ՛

Ի՞նչ է աղջիկս. ճակատդ ինչո՞ւ ևս կապել: Տեսնում եմ,
որ մի քանի ժամանակից հետէ ճակատդ ամպրտել է:

ԽԵՂԿԱՄԱՐՍԻ (ԼԵՒԷ՛Ն)

Այն ժամանակն աւելի լաւ չէ՞ր, քեռի, երբ Նէրա երե-
սին վերայ երբէք չէիր հոգ անում: Այս օրս ես քեղանից
լաւ եմ. ես գոնէ մէկ յիմար եմ. իսկ դո՞ւ—ոչինչ ես, առանց
թուանշանի զրոյ:—(ՎՆՆԵՐԷ՛ԼԷՆ) Այո՛, այո՛ կլուեմ, վասն զի
ձեր դէմքն այս հրամայում է, թէպէտ դուք ոչինչ չէք ա-
սում:

Հացին միջուկը կեր, կեղևը պահիր.

Կեղևը կերար՝ միջուկը պահիր: (ԼԵՒԷ՛Ն ցոյց պատւով)

Ահա սիսեռի մի դարդակ կձեպ:

ԳՈՒՆՃԻՄԼ՝ (ԼԵԷՆ)

Ոչ միայն ձեր այս լըրբացած յիմարն.
 Ելլ ձեր վայրենի խըմբիցն էլ ոմանք
 Եմեն օր կըռիւ, տըրտունջ են անում
 Եւ անտանելի շըռայլութիւններ:
 Սարծում էի ես, թէ սոցա ճարն է
 Ձեզ ամենն յայտնել. բայց կասկածում եմ—
 Լըսելով, թէ Հէնց նոր ի՞նչ խօսեցաք
 Եւ արիք՝—որ սա ձեզ հակառակ չէ:
 Թէ այսպէս անում էք՝ խիստ պատիժներ
 Ու խրատութիւններն էլ շուտ մէջ կըգան,
 Որոց բարերար ներգործութիւնը
 Ձեզ կը նեղացնէ անպատճառ. սակայն
 Եյս է պահանջում խոհմութիւնը:

ԽԵՂԿԼՏԵԿ

Եյժմ հասկանում ես, քեռի:

Երտուտը այնչափ կըկուին պահեց.

Որ կըկուն նորա գըլուխը խածեց:

Ճրագն երբ մարդ տալիս է՝ մութ տեղն է մնում¹⁾:

ԼԻՐ (ԳՆԷԷԷԷԷ)

Ղուբ մեր դուստրն էք:

ԳՈՒՆՃԻՄԼ՝

Բաւական է, տէր. աւելի առողջ մտածեցէք և թողէք
 այդ տարօրինակութիւնները, որ ձեզ բոլորովին ուրիշ մարդ
 են դարձրել

1) Պարսէր և Ստեփէս կարծում են, թէ սա մի կտոր պետք է լինի Հին երգի.
 Քէյնոլ՝ զո հետեւան է ասում այս մասին. Ընկապիբ իւր խեղկատակներին վերցնում
 էր կենսրից, նորա օրինակած խեղկատակներին նախատիպներն անտարակոյս զուարթ
 և զուարճախօս մարդ իկ էին: Թէև թոյլ տրուած էր նոցա խօսիլ՝ ինչ որ մտքերիցն
 անցնէ՝ սակայն անձնական թշնամանքներից խոյս տալու համար՝ նոքա իրանց առածին
 հանաքի ձև պետք է տային. ահա այս պատճառով է, որ այս կամայն կծու խօսքը մեզ
 մըլու համար՝ նոքա շտապում էին փարատել նորա ազդեցութիւնն՝ երգելով մի Հին
 երգ, կամ մի առած ասելով— ինչ որ նախ մտքերին դարձ Բերիշ կերպով չէ կարելի
 բացատրել այն անկապ խօսակցութիւնները, որ յամախ տեսնւում են Ընկապիբի խեղ-
 կատակներին մէջ:

ԽԵՂԿԸՏԵԿ

Ո՞վ լինի, որ չնշմարէ, երբ կառքն է որ ձիուն քաշում
է: Դէ՛, հօ՛, գործերս յաջող է:

ԼԻՐ

Ինձ ճանաչող կայ: Ոչ, սա Լիւրը չէ.
Այսպէ՛ս է խօսում Լիւր, այսպէ՛ս գրնում.
Աչքերն ուրտեղ են: Կամ խելքն է թրուել
Նորա կամ միտքը քրնել: Արթոն հմ
Ես թէ քրնած: Ո՞վ կարող է ասել
Ո՞վ եմ ես:

ԽԵՂԿԸՏԵԿ

Լիւրի ըստուերն:

ԼԻՐ

Այդ ձիշտ է.
Բայց արքայական նըշաններս, միտքս
Եւ յիշողութիւնս խաբում են ինձ, թէ
Ես գըստրեր ունիմ:

ԽԵՂԿԸՏԵԿ

Եւ թէ դու ներանց
Ամենախոնարհ հայրն ես:

ԼԻՐ

Ձեր անունն
Ի՞նչ է գեղեցիկ տիկին:

ԳՈՒՆԻՐԻՒ՛

Այդ զարմանքն
Համաձայն է ձեր միւս կատակներին:
Խօսեցէք ինձ հետ, ինչպէս որ հարկն է:
Դուք պատկառելի ծեր հասակ ունիք.
Ունեցէք ըստ այնմ և արժանի խելք:

Պօւք այստեղ հարիւր ասպետ էք պահում—
 Բոլորը լրկտի խռովարար մարդեր,
 Որ գինետուն են շինել մեր ամրոցն
 Եւ ապերասան ծայրայեղ վարքով
 Պարձրել են սա հասարակաց տուն—
 Եյս իշխանական մեր համեստ պալատն
 Սոցա անհրաժեշտ մի դարման է պէտք:
 Թոյլ տրւէք ուղեմն խնդրել ձեզանից—
 Եթէ չէք ուղում, որ ես բռնութեամբ
 Նոյնն անել տամ—որ ձեր շքախումբը
 Փոքր ինչ պակսեցնէք: Իսկ մընացածներն՝
 Որ ձեր հրամանի ներքեւ կը լինին՝
 Ձեզ հասակակից մարդեր ընտրեցէք,
 Որ ձեզ և իրանց ամօթ չը բերեն:

I, I'

Պրժոկք, արհաւիրք: Ձիերըս թամբել:
 Բսպասաւորներս կանչել Պարշկի
 Ծընունդ, քեզ այլ ևս նեղութիւն չեմ տար.
 Մի դուստր էլ ունիմ ես:

ՊՈ՛(Ա)ՄԻ՛

Պօւք ծեծում էք
 Իմ ծառաներիս, և ձեր ըստահակ
 Խումբը դարձել է իմ գրլիս իշխան:
 (ԱՄԻԱՆԻ ՆԵՐԱ Է ԴԵՆՈՒՄ):

I, I' (առանձին)

Վայ նորան, որ շատ ուշ է գրգջանում—(ԱՄԻԱՆԻ)
 Եւ, դուք էլ եկաք, պարոն: Եյս ամենն
 Ձեր խորհրդովն է. խօսեցէք, պարոն:—(Ի՞նչ Ժառանգելն)
 Պատրաստել ձիերն: Ապերախտութիւն,
 Պէ մարմարէսիրտ, երբոր մրտնում ես
 Պօւ մի որդու մէջ՝ աւելի ժանտ ես՝
 Բան ծովի հըրէշն:

ԱՆՎՈՒՆ

Հանգրստացէք, տէր:

ԼԻՐ (ՎԱՆԵՆԷՆ)

Ե՛յ զարշնի անգղ, դու սուտ ես ասում:
Բնտրեալ և ագնիւ են իմ ասպետներս,
Սըրբութեամբ իրանց պարտքն են կատարում
Եւ իրանց անուան պատիւն պահում են,
Մեծ խնամքով:—Ո՛հ ինձ որչափ ծանր եկար,
Պորգելիցի թեթև սրխալմուկն,
Որ ամբողջ բնութիւնս իբրև մի գելոց
Վեր ու վար արիր, իմ բոլոր սէրըս
Սըրտիցս հանեցիր և մաղձով լըցիր
Եյն: Ո՛վ Լի՛ր, Լի՛ր, Լի՛ր: (Վա՛նէն ծեծելով):
Բաղխիր այժմ այս դուռն
Ուսկից դուրս թողիր խելքդ, ու ներս առար
Յիմարութիւն: Օ՛հ, զընանք, ընկերներ:

ԱՆՎՈՒՆ

Ես յանցանք չունիմ, տէր. չը գիտեմ իսկ
Թէ ձեր բարկութեան ի՞նչ է պատճառը:

ԼԻՐ

Պարել է, տէր:—Լըսիր ինձ, բնութիւն,
Լըսիր ինձ, բարի Աստուած, լըսիր ինձ:
Թէ վըճուել էիր, որ այս արարածն
Որդի ունենայ՝ փոխիր վըճիւրդ:
Զի՞ք ըստերջութիւն որովայնին մէջ,
Զորացրու սէրա ծըննդարաններն.
Սէրա պիղծ մարմնից երբէք պարծանքի
Որդի չը ծնի: Իսկ թէ յըղանայ՝
Հեծութեան որդի տուր, նորա կեանքը
Սոսկալի տանջանք թող լինի սէրան:
Նա մանկութիւնից իսկ խորշում ձրգէ
Սէրա ճակատին. արտասուաց վըտակ

Հոսեցնել տալով սէրա պտերում
 Հեղեղատ բանայ: Թող նա մայրական
 Բողոր սէրն ու գութ արհամարհանքի
 Եւ հեգնութեան նիւթ շինէ, որ ապա
 Հասկանայ սէ, թէ որչափ աւելի
 Պառնակըսկիծ է ապերախտ զաւակ
 Ունենալն, քան թէ օձի ատամը:
 Չընանք, զընանք: (Գլուխ է):

ԵՂԻՆՆԻ

Ու վ կարող աստուածներ,
 Ի՞նչ եղաւ սորա պատճառը:

ԳՈՒՆԻՄԻՆ՝

Ձարժէ

Հողալ այս մասին. թող զառամեալ ծերն
 Պողայ ինքնիրան, որչափ կամենայ:

ԼԻՐ (կրկն ներս հանելով):

Ի՞նչ ասպետներիցս յիսունը մէկէն,
 Տասնըորս օրում:

ԵՂԻՆՆԻ

Ի՞նչ է եղել, տէր:

ԼԻՐ

Եսեմ քեզ—(Գլուխը շարժելով) Մահ ու կեանք: Եմաշում եմ
 Ես, որ արութիւնս դրոգութեան չափ
 Օտրութիւն ունիս, որ կամքիս ընդդէմ
 Ելքերիցս վազող այս դառն արտասուքն
 Քեզ համար լինի: Ժանտախտը վերադա
 Մէկ հօր անէծքի անբոյժ վէրքերը
 Թափանցեն քո ուղղող ու ծուծդ ե բոլոր
 Բզգայութիւններդ:—Պիւրամոք ծերի
 Ելքե՛ր, մէկ էլ լաք՝ ես ձեզ կը փոքեմ
 Ի՛ արտասուքներովդ հանդերձ կը նետեմ

Պետին, կակղացնել նորա կոշտութիւնն:
Եւ, մինչեւ այս տեղ հասայ: Եւ, ոչի՛նչ
Մի դուստր էլ ունիմ ես, զըթոտ, բարի—
Եյս գիտեմ—երբ նէ լըսէ արածներդ՝
Ճանկերով զայլի դէմքըդ կը պատռէ:
Ես քեզ կերեիմ այն իշխանութեամբ,
Որից, կարծում ես, ընդ միշտ զըրկուել եմ:
Սը տեսնես, սորա մասին վըստահ եմ:

(Լէր, Սէնտ և շատրմէլ դուրս են ելնում):

ՊՈ՛ՆԵՐԻՆ՝

Պուք էլ լըսեցի՞ք, տէր:

ԵԼ՝ՐԱՆԻ

Բոլոր սիրովս,

Հանդերձ, Պոնէրի՛ն, կողմնապահ լինել
Ձեմ կարող...:

ՊՈ՛ՆԵՐԻՆ՝

Հերիք, լըսիր—ԼՅ, Ոսվալ՝դ:

(Լեղկապալէն):

Պուք, դատարկապորտ քան թէ խեղկատակ,
Տէրիդ ետեից դուրս հըրամեցէք:

ԽԵՂԿԱՊԱԼԵ

Վեռի՛ Լիւր, քեռի՛ Լիւր, կաց, խեղկատակիդ էլ հետդ
տար:

Բըռնըւած մի աղուէս

Ու մի աղջիկ սէրա պէս

Մէկէն ի մէկ ես կը խեղդէի,

Պըլխանոցովս թէ մի պարան զընէի—

Խեղկատակն ահա ձեզ թողնում է վերջապէս:

(Պոնմէ է):

ՊՈ՛ՆԵՐԻՆ՝

Նա կարգը զըտել էր: Հարի՛ւր ասպետ:

Լաւ խեղք չէ՞ր լինի, թէ հարիւր ասպետ

Ներէի նորան պահել, որ խելքին

Մի բան փրչելիս, մի թիթե խօսքի,
 Մի ցնորքի համար՝ ամենանըշան
 Գանգատի մ'առթով՝ նոցա զօրութեամբ
 Կամքը կատարէր և մեր խակ կեանքին
 Վճռանգ ըսպառնար։— Ոսվալ՝դ, լըսո՞ւմ ես։

ԵՂՆԻՆԻ

Ենտեղի կասկած է այդ։

ԳՈՒՆԻՄԻՆ՝

Չափադանց

Վճրտահոլթիւնից լաւագոյն է այս։
 Վան թէ շարունակ ահի մէջ լինինք՝
 Լաւ չէ վրտանգի առջեւ փակկնք։
 Նորա ի՛նչ լինելն ես վաղուց գիտեմ։
 Ինչ որ նա այստեղ բարբանջեց՝ բոլոր
 Վոյրիս գրեցի։ Իսկ թէ ամեն բան
 Լքսելուց յետոյ քոյրըս կամենայ
 Նըրան և խումբը պահել...

(ՈՍՎԱԼ՝Դ ներս է հանում)։

Ի՛, Ոսվալ՝դ,

Պատրանտ է նամակը քոյրիս համար։

ՈՍՎԱԼ՝Դ

Եյո՛, տիրուհի։

ԳՈՒՆԻՄԻՆ՝

Եւ մի քանի մարդ

Եւ շուտ ձի հեծիր։ Վոյրիս կը պատմես

Բոլոր մեր վախը՝ Գուն էլ քեզանից

Պէտք եղածները աւելցրու, նէրան

Մինչև համոզես։ Գէ՛, շուտ ծանապարհ։

Դարձիդ ըշտապիր։ (Ոսվալ՝դ գնում է։ Եւ՛ քանիքն)

Ո՛չ իմ ամուսին.

Չեր խաղաղասէր բաբն,—որի համար
 Չեղ պախարակել չեմ ուզում—այնտեղ
 Ի հասնում, որ ձեզ պարսաւել է հարկ,

Իբրև անխոհեմ մարդ, քան թէ գովել
Ձեր հեղութիւնը:

ԱՂՐԱՆԻ

Որչափ հեռատես

Լէք դուք՝ չեմ գիտեր: Բայց լաւագոյնը
Փընտռելիս՝ յաճախ լաւն էլ կնք կորցնում:

ԳՈՒՆԱՅԻՒՆ՝

Ի՞նչ, ուրեմն...

ԱՂՐԱՆԻ

Լաւ, լաւ, գործը ցոյց կը տայ:
(Գնում է):

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

ԱՂՐԱՆԻԻ պալատում մի բակ:

ԼԻՐ, ԿԵՏ և ԽԵՂԿԱՏԱԿԸ ներս են մտնում:

ԼԻՐ (ԿԵՏին)

Ա՛ռ այս նամակն և փութա ԳՂՈՍՏԷՐ¹⁾: Այստեղ պա-
տահաճոյքից ոչինչ մի պատմեր, բացի այն՝ ինչ որ քեզ հաւ-
ցնէ նէ այս նամակին զօրութեամբ: Եթէ չշտապիս՝ ես քեզա-
նից յառաջ կանցնիմ:

ԿԵՏ

Մինչև այս նամակը տեղ չհասցնեմ, տէր, չեմ պառկիր:
(Գնում է):

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Եթէ մարդի ուղեղը կրնին մէջ լինէր՝ չէր ցրտահարիր:

1) ԳՂՈՍՏԷՐ Կորնելիի մայրաքաղաքն էր: Վենտ այնտեղ հասնելուց յետոյ, ինչպէս պատմում է (Բ. արարուած, Դ. տեսարան), հրաման ընդունեց հետեւի Կորնելիին և հռեզանին, որոնք ԳՂՈՍՏԷՐ կոմսի ամբողջ գնացին. այս ամբողջ հաւանաբար հեռու չէր ԳՂՈՍՏԷՐ քաղաքից:—Մէլան:

ԼԻՐ

Ի հարկէ, տղաս:

ԽԵՂԿԼՏԸԿ

Եհ, դու մխիթարուիր. քո ուղեղդ կրնկներիդ մէջ զործ չունի:

ԼԻՐ

Հա, հա, հա:

ԽԵՂԿԼՏԸԿ

Շուտով կտեսնես. միւս աղջեկդ էլ քեզ նոյն սիրով չընդունիր. վասն զի թէպէտ նէ այնչափ նմանում է սէրան, որչափ թթու խնձորը արքայախնձորին՝ բայց ես գիտեմ, ինչ որ գիտեմ:

ԼԻՐ

Ինչ գիտես դու, տղաս:

ԽԵՂԿԼՏԸԿ

Եյս՝ որ նէրանց համին մէջ այնքան տարբերութիւն կայ, որչափ մի վայրի խնձորի և մի վայրի խնձորի մէջ: Պիտե՛ս, ինչու համար մարդի քիթն երեսին մէջ տեղն է:

ԼԻՐ

Ձեմ գիտեր:

ԽԵՂԿԼՏԸԿ

Որպէս զի նորա երկու կողմն էլ մարդ մի մի աչք ունենայ, և երբ մի բանի հօտն առնել չկարողանայ՝ աչքերով տեսնէ:

ԼԻՐ (առանցին)

Ես նէրա դէմ անիրաւ գտնուեցայ¹⁾:

1) Լէր պոստիչ Պորգելիպին է յիշում, ինչպէս կարծում են մեկնիչները:

ԽԵՂԿԸՏԵԿ

Պիտե՞ս, թէ ոստրէն ի՞նչպէս է իւր պատեանը շինուում:

ԼԻՐ

Ձեմ գիտեր:

ԽԵՂԿԸՏԵԿ

Ես էլ չեմ գիտեր. բայց գիտեմ թէ ինչու խղուանջը տուն է շինուում:

ԼԻՐ

Ինչու:

ԽԵՂԿԸՏԵԿ

Ինչու. որպէս զի իւր դուռին այն տեղ դնէ և ոչ թէ իւր աղջկներին տայ և իւր եղջիւրիկները բացը թողնէ:

ԼԻՐ (հրաշ-հոռիֆի մէջ)

Իմ բնութիւնս կմոռանամ—Մի այնպիսի բարի հայր—
Ձիերը պատրանս են:

ԽԵՂԿԸՏԵԿ

Իշերդ նոցա ետեն են դնացելը—Մի աննման դադունիք է, թէ ինչու եօթն աստղերը եօթն հատ են միայն և ոչ աւելի:

ԼԻՐ

Նորա համար չէ, որ ութ հատ չեն:

ԽԵՂԿԸՏԵԿ

Ճէնց այդ է: Պու լաւ խեղկատակ կլինիս:

ԼՂԻՐ (արանային)

Ոյժով յե՞տ առնել¹⁾։ Ո՛վ դազանային ապերախտութիւն։

ԽԵՂԿԱՆՏԵԿ

Եթէ դուն իմ խեղկատակս լինէիր, քեռի, քեզ մի լաւ կծեծէի, որ ժամանակից յառաջ ես ծերացել։

ԼՂԻՐ

Ի՞նչպէս որ։

ԽԵՂԿԱՆՏԵԿ

Վանի որ իմաստնացած չէիր՝ պիտի չծերանայիր։

ԼՂԻՐ

Համբերութիւն տուր ինձ, դժած կրկինք, մի թողնիր, որ խելքս կորցնեմ։ Չեմ ուզում խելազարիլ։

(ՄԻ ԱՍՊԵՏ ԴԵՐՈՒ Է ՏԻՆՈՒՄ)։

Ի՞նչ, պատրանստ են ձերն։

ԵՍՊԵՏ

Եյո՛, թազաւոր։

ԼՂԻՐ (խեղկատակին)

Գ՛ընանք, իմ տղատ։

ԽԵՂԿԱՆՏԵԿ

Որ դեռւերս կոյս՝ և իմ վերաս ծիծաղի՝

Նէ կրկար կոյս չի մնար.— դեռ աւելի շուտ էլ կպատահի²⁾։
(Գ՛նո՞ւմ էն)։

1) Այլ և այլ կարծիքներ կան մեկնիչներին մէջ՝ թէ Լիւր ի՞նչ էր կամենում ոյժով յետ առնել։ Ոմանք ասում են թէ թազաւորական իշխանութիւնը, միւսները՝ թէ թազաւորութեան կէսը, որ Դոնէրիլ՝ին տուեց, իսկ ոմանք էլ՝ թէ այն պայմաններն, որ Լիւր իւր մասին հաստատեց, թազաւորութիւնը բաժնելիս, և որոնցից Դոնէրիլ։

2) Ստիվէնս կարծում է, թէ այս երկու տողը Էնկապիթիւնը չեն, այլ թերեւս մի գերասանի մեռած աւելցուած են թատրոնական մեռադրին մէջ։

ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՍԱՐԱՆ

ԳԼ՝ ոստերի դքսի ամբողջում մի բաղ:

ԷԳՐՈՒՆԻԿ և ԿՈՒՐԱՆ ներս են մտնում տարբեր կողմերից:

ԼԳ՝ ՄՈՒՆԴ

Բարև, Կուրան

ԿՈՒՐԱՆ

Բարև ձեզ, տեր: Ձենց նոր ձեր հօր մօտ էի. նորան յայտնեցի որ Կորնվալի դուքսն և Ձեզան դքսուհին դի-
չերս ձեզ պիտի այցելեն:

ԼԳ՝ ՄՈՒՆԴ

Ի՞նչ դիպուածով:

ԿՈՒՐԱՆ

Ես էլ չգիտեմ: Վերջի լրերն ի հարկէ լսած էք. խօսքն
այն լրերին վերայ է, որ դեռ փսփսալով են խօսում և մի-
մեանց ականջին:

ԼԳ՝ ՄՈՒՆԴ

Ոչինչ չգիտեմ: Պատմիր ինձ, խնդրեմ:

ԿՈՒՐԱՆ

Ձեք լսել որ հաւանաբար Կորնվալի և Ելբանի դք-
սերին մէջ պատերազմ պիտի բացուի:

ԼԳ՝ ՄՈՒՆԴ

Ամենեին ոչ:

ԿՈՒՐՆ

Լէհ, շուտով կըսէք. մնաք բարով, պարոն: (Գլուս է):

ԼԳՄՈՒՆՈՒ

Աորնվալ՝ այս զիշեր մեզ մօտ: Ո՛ր, շատ լաւ:
Գործիս մէջ մըտնում է ինքն յաջողուածն:
Հրամայել է հայրս արդէն՝ Լոգարին
Ալանաւորել: Ինչ մընում է արդ
Բաւական դժուար մի խաղ էլ խաղալ:
Բաղդ, արագութիւն, օգնեցէ՛ք դուք ինձ: (Գլուս է):
Լոգար, այ կորայր. եկ մի խօսք ունիմ:
(Լոգար ներս է մտնում):

Վեզ փնտռում է հայրս: Փախիլ այստեղից,
Թագ կացած տեղից յայտնել են նորան:
Գիշերն օգնական առ քեզ—Լաւ խորհիր,
Աորնվալ՝ դքսի դէմ դու բան չես խօսած:
Նա հռեղանի հետ այստեղ կը լինի
Գիշերս: Լաւ խորհիր. Ալբանիի դէմ
Նորա դիտումներն մարդի չես պատմել:

ԼԳՎՆԻ

Նա ոչ իսկ մի բառ, հաւատացէք ինձ:—

ԼԳՄՈՒՆՈՒ

Լըսում եմ, գալիս է հայրս—Ներիլ ինձ,
Գործը կեղծելու համար՝ ես սրբով
Առջևդ կանգնել հարկադրուած եմ:
Հանի՛ր սուրդ. կեղծի՛ր, թէ պաշտպանվում ես:
(Արեւն հանում էն, պարնում էն):
Լաւ, դէ՛ շուտ փախիր: (Բարձր) Յանձնըլի՛ր, կորայր,
Եկ հօրըս առջևն: Արակ բերէք այստեղ: (Յաջ)
Փախի՛ր: (Բարձր) Շուտ ջահելի՛ր: (Յաջ) Լաւ, երթաս
բարով:
(Լոգար գլուս է):
Աթիլ մի արիւն՝ և բաւական է

Յոյց տալ, թէ որչափ սաստիկ կըռուեցայ:
(Ձեռքը լերատարած է):

Հարբածներ տեսել եմ, որ սրանից վատն
Երեկ են՝ միայն զուարճութեան համար: (Բարձր):
Հայր իմ, հայր, կանգնիր—Օգնութիւն չը կայ:
(ԳԼՈՍՏԵՐ և ԺԱՌԱՆԵՐ ջահերով ներս են մտնում):

ԳԼՈՍՏԵՐ

Ո՛ւր է չարագործն, Լճմունդ:

ԼճՄՈՒՆԴ

Մերկ սուրբ

Ձեռքում՝ կանգնած էր նա այս մութ տեղում,
Մոզական խօսքեր արտասանելով
Երգմեկեցանում էր լուսինն՝ իրան
Փըրկելու համար:

ԳԼՈՍՏԵՐ

Բայց ո՛ւր է նա:

ԼճՄՈՒՆԴ

Տէր,

Վերադարձած եմ:

ԳԼՈՍՏԵՐ

Լճմունդ, ո՛ւր գընաց

Ե՛րբ չարագործը:

ԼճՄՈՒՆԴ

Նա փախաւ այս կողմն:—¹⁾

Երբ կարող չեղաւ...

1) Եւ կարծում եմ, թէ Լճմունդ ջոյց է տալիս հօրը ոչ այն կողմն, ուսկից փախաւ Երգար, այլ հակառակ կողմը, որպէս ղ ծառաները նրան բռնել չկարողանան: Հակառակ դէպքում, այսինքն եթէ Երգար իսկոյն բռնուէր՝ կարող կլինէր իւր անմեղութիւնն ապացուցանել և Եղմունդի խարդախութիւնը կնշաւակուէր: Եղմունդի այս ջանքն, որ Երգար փախչի՝ երևում է նաև սրտնից, որ նա աշխատում է, անդադար խօսքեր մէջ մզելով՝ առ ժամանակ արգելել հօրն, որ ծառաներին հրամայէ Երգարին բռնել:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Շուտով ետևից:

Բըռնեցէք: (Ծառաները գնում են): Եւ ի՞նչ երբ կարող
չեղաւ...

ԼԵՂՈՒՆԴ

Ինձ համոզել, որ ձեզ ըսպաննէի,
Երբ ես ասացի, թէ վրէժխընդիր
Աստուածներն իրանց բոլոր շանթերը
ձայրասպանին վրայ կը տեղան, և թէ
Քանի՜ սրբազան կապերով որդին
Պապուած է հօր հետ, մի խօսքով, տէր իմ,
Երբ տեսաւ, թէ ես որչափ սաստկութեամբ
ձակառակում եմ իւր չար խորհրդին՝
Սրով կատաղաբար վերաս նետուեցաւ.
Եւ ես՝ չը հանած դեռ սուրս՝ վէրք առայ:
Ի՞նչ երբ նրկատեց, որ ոգի ստացայ
Եւ արդարութեամբ զինուած դէմն կայ՝
Սամ գուցէ նոյնպէս իմ աղաղակից
Վախնալով փախաւ:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Թող փախչի, որչափ

Ուզում է. այստեղ չէ կարող պահուիլ.
Եւ երբ բըռնըւի—ամեն ինչ պրծաւ:
Այս երեկոյիս մեր աղնիւ դուքսը
Տէրն և իշխանը մեզ մօտ պիտի գայ:
Նորա անունով կը հրատարակեմ
Թէ չարագործն ո՞վ մատնէ՝ կըստանայ
Շնորհակալութիւն. իսկ ո՞վ պահէ՝ մահ:

ԼԵՂՈՒՆԴ

Երբ, նրկատելով, թէ չէ կամենում
Լքել յորդորներս, ես ըսպառնացի
Իւր դաւը յայտնել՝ «ապօրէ՛ն, անտո՛ւն

Մընուհդ», գոչեց ինձ, «երբ ես սուտ խօսիմ,
 Կարծում ես թէ քո առաքինութիւնդ,
 Ուղղամբտութիւնդ և արժանիքներդ
 Ինձի կը յաղթենու Ո՛չ, պարզ ուրացմամբ,—
 (Եւ ես կուրանամ, դու գընա նամակն
 Եպացոյց բռնիր) — ես քեզ դաւաճան,
 Խարդախ, խաբերայ կը հանեմ: Աշխարհս
 Յիմար կը լինի, որ չը հասկանայ,
 Թէ քո՝ իմ մահից ունեցած շահը
 Միայն զօրաւոր առիթն է, որ քեզ
 Այսպէս դրողեց իմ մահիս աշխատիլ:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՐ

Ե՛յ դու խըստասիրտ, յամառ չարագործ,
 Ուղում է նաեւ նամակն ուրանալ:
 Նա ինձ որդի չէ՛: (Փողէլէ յայն). Ղըքսի փողէ՛րը:
 Զեմ գիտեր, ինչո՛ւ մեղ մօտ է գալիս:—
 Նաւահանդիստներն կը գոցեմ և ո՛ւր
 Պիտի փախչի նա: Պէտք է այս մասին
 Գուքսն համաձայնի: Նորա պատկերը
 Կյուղարկեմ ամեն կողմ, որ ճանաչուի:
 Իսկ քեզ, ճըշմարիտ և օրինաւոր
 Որդիս, ջանք կանեմ բոլոր ըստացուածքս
 Ժառանգեցնելու:

(ԳՈՐՆԱՆ՝, ՅՈՒԳԱՆ և ՅԲԱԽՈՒՄԲ ներս եւ հանում):

ԳՈՐՆԱՆ Ե՛Վ

Այս ի՞նչ է, աղնիւ.

Բարեկամ, հազիւ ոտք դրիի այստեղ՝
 Եւ ահա ինչպէ՛ս լրերի եմ լրում:

ՀՈՒԳԱՆ

Որ եթէ ճիշտ են՝ որեւէ պատիժ
 Յանցաւորին քիչ է:—Ի՞նչպէս էք, կոմս:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՐ

Ե՛հ, խորտակուած է սիրտս, խորտակուած,
 Տիկին:

二、^① 六、七、八

Ինչ հօրըս սանիկն ձեր կեանքին
Դաւէ. նա, որին հայրս անուն դրեց,
Ձեր որդի՛ն, Լիզաբար:

9-1, '00812f

Տիկին, ամօթով

Ուղղում եմ ծածկել:

[illegible]

Տեսնորվում է՞ր նա

Զօրըս շքադիր այն ապերասան
Ասպետներին հետ:

9-1 '00S13P

Զր գիտեմ, տիկին . . .

Այս, շատ վատ է, վնաս:

ԼԵԳԻՍԼԱԿԸ

Տեսնվում էր, այո՛ւ:

Հովհաննէս

Ուրիմն ի՞նչ զարմանք, որ այդ խորհեցաւ:
 “Նոքա անպատճառ դըրդել են նրան
 Եյս ծերունուն դէմ, որ յետոյ վատնէ
 Սորա ըստացուածքն: Հէնց այս երկիոյ
 Քոյրս ինձ նամակում նրկարագրում է
 “Նոցա վարքն է՝ այնպէս ինձ ըզգուշացնում”
 Որ երբ նոքա դան իմ տունն օթիլու՝
 Եյնտիղ չեմ լինիր:

၇၀၀၆၆၂၆၂

[illegible]

Լճսեցի, Լճմեւնդ, որ ձեր հօրն իյրև
Որդի ծառայել էք:

ԼԵՂՈՒՆԵՂՈՒ

Տէր, ես միայն

Պարտքս եմ կատարել:

ԳԼՈՍՏԻՄ

Սա յայտնեց նորա

Գաւն, և ջանալով որ նըրան բըռնէ՝

Եյս վէրքն ըստացաւ:

ԳՈՐԿԱՎԱՆ՝

Մարդ ընկաւ հտեն:

ԳԼՈՍՏԻՄ

Եյո՛, տէր իմ դուքս:

ԳՈՐԿԱՎԱՆ՝

Մէկ որ բըռնըւի՝

Նրա չարութիւնից ոչ որ վախնալու

Տեղիք չունենար այլ ևս: (Գլխաբէրն). Գործածելը

Իմ իշխանութիւնս ըստ կամաց: Իսկ դուք,

Սիրելի Լեղունդ, որ նոր փայլեցա՛ք

Եռաքինութեամբ և հնազանդութեամբ՝

Մերն էք դուք: Մեզ այժմ շատ են հարկաւոր

Խիստ հաւատարիմ այսպիսի անձեր:

Մենք տէր եղանք ձեզ:

ԼԵՂՈՒՆԵՂՈՒ

Ձեզ կը ծառայեմ,

Մի՛նորդ, իմ բոլոր հաւատարմութեամբ:

ԳԼՈՍՏԻՄ

Նորա կողմից ձեզ շնորհակալ եմ, դուքս:

ԳՈՐԿԱՎԱՆ՝

Տէր, դուք չէք գիտեր մեր դալուն առիթն—

ՀԱՅԳԻՆ

Եյսպէս ուշ ատեն, խաւար գիշերով:—
Իմ ազնիւ Գլ'ոստէր, ծանրը գործեր կան,
Որոց համար մեզ պէտք է ձեր խորհուրդն:
Հայրըս ինձ գրողում է, նոյնպէս և քոյրս,
Թէ վէճ է բացուել նոցա մէջ: Եւ ես
Լաւ համարեցի չը պատասխանել
Նոցա մեր տանից: Սուրհանդակները
Սպասում են պատեղ: Օ՛ն, ըստփեցէք
Ձեր սիրտն, ծերունի բարեկամ, և մեզ
Խորհուրդներ տրէք մի գործի մասին,
Որ պահանջում է փութով որոշում:

ԳԼ'ՈՍՏԷՐ

Պառայ եմ, տիկին: Բարով էք եկել

(Սպասում էն ամբողջ):

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Գլ'ոստէրի ամբողջին առջև:

Պէնճ և ՈՍՎԱԼՊ ներս են մտնում տարբեր կողմերից:

ՈՍՎԱԼՊ

Բարի լոյս քեզ, բարեկամ, այս տանից ես դու:

ՊԵՆՃ

Եյո:

ՈՍՎԱԼՊ

Ձերոս հարտեղ կապենք:

ՊԵՆՃ

Ճահիճում:

ՈՍՎԵԼՊ՝

Ինդրում եմ, ասա իբրև բարեկամ:

ԿԼՆՏ

Ես քո բարեկամդ չեմ:

ՈՍՎԵԼՊ՝

Ե, լավ. ես էլ քո հետդ դործ չունիմ:

ԿԼՆՏ

Եյ, թող այստեղ չլինե՛նք՝ քեզ կսովրեցնէի, դործ ունի՞ս հետս թէ ոչ¹⁾:

ՈՍՎԵԼՊ՝

Ի՞նչ օձիքս կար: Ես քեզ չեմ ճանաչում:

ԿԼՆՏ

Իսկ ես քեզ ճանաչում եմ, ընկեր:

ՈՍՎԵԼՊ՝

Ուրեմն քո կարծիքով ո՞վ եմ ես:

ԿԼՆՏ

Մի դատարկապորտ, ստահակ, աման լիզող. մի ցած, գոռող, դատարկ, հովարտայ, աղտոտ, վատ ստահակ. մի վատասիրտ, կռիւը դատաւորին հասցնող ապիրատ. մի անառակ, ծակաչք, շողոքորթ, կատարեալ ստահակ. մի շոր մուրացող ապիրատ. մի պոչ պտտցնող շուն, որ աւելի կեղծաւորում է քան ծառայում. մի աղցան՝ լակտից, մուրացկանից, վատասրտից, խօսքշնողից. դարշաճնունդ քած շան ձագ ու ժառանգ. այնպիսի մէկը, որին ես հէնց այս վայրկեանիս փայտի տակ ջարդուբուրդ կանեմ, եթէ փորձ փորձես քեզ տուածս մակդիրների մի վանկին վերայ վիճել²⁾:

1) Բնագրին մէջ է. թող լինե՛նք Ֆինսբիւրի ծառատունկում՝ դու հետս դործ կունենայիր: Ֆինսբիւրի ծառատունկը մեկնիշներին հասկանալի չէ: Նոքա այս հատուածն առ. հասարակ թարգմանում են այնպէս, ինչպէս որ է նաեւ իմ թարգմանութեանս մէջ:

2) Այս հայհոյանքների հայերէն թարգմանութիւնը բոլորովին ճիշտ չէ. ես աշխատել եմ, որչափ կարելի էր՝ դանել գերմաներէնին համապատասխան բառեր:

ՈՍՎԼՈՒԹ

Ի՞նչ տարօրինակ մարդն ես եղել դու, որ նախատելու ելել ես ինձ՝ որ քեզ չեմ ճանաչում, դու՝ որ ինձ չես ճանաչում:

ԿԼՆՏ

Եւ դուն, ի՞նչ աներեսի-ջուրն ես, որ ուրանում ես, որ ինձ ճանաչում ես: Երկու օր յառաջ ո՞վ էր, որ սրունքներիցդ բռնեց եւ գետին զարկեց քեզ Թադաւորին առջեւ—Սուրդ Հանի՛ր, ստահակ. գիշեր է, բայց լուսին կայ. ես քեզ նորա լուսովը խորովածցու պիտի ջարդեմ. Հանի՛ր սուրդ, չարագործ անպիտան. կռուի՛ր: (Սուրն հանում է):

ՈՍՎԼՈՒԹ

Վա՛ղ եկ ինձանից. ես գործ չունիմ հետդ:

ԿԼՆՏ

Հանի՛ր սուրդ, շողոքորթ չուն: Դուն նամակ ես բերել, Հա՛, Թադաւորին դէմ. դու ընկեր ես եղել պաճուճապատանքի անափառութեան՝ օրինաւոր հօր—Թադաւորին ընդդէմ: Հանի՛ր սուրդ, ստահակ, ապա թէ ոչ միտք բզէկ բզէկ կանեմ. կռուի՛ր:

ՈՍՎԼՈՒԹ

Սպանում են. օգնութիւն, օգնութիւն:

ԿԼՆՏ (նրան դառնելով):

Կռուիր, նուաստ գերի. դէմ կաց, անարդ արարած, պաշտպանութիւն:

ՈՍՎԼՈՒԹ

Օգնեցէ՛ք, մարդ են սպանում, հասէ՛ք:

(ԷՂՄՈՒՆԴ, ԳՈՐՆՎԱՄ, ԴՈԵԳԱՆ, ԳԼՈՍՏԷՐ
ԺԱՌԱՆԵՐ ներս են հանում):

ԼԴՍՄՈՒՆԴ

Ի՞նչ աղաղակ է. ի՞նչ կայ. կանգնեցէ՛ք:

ԿԼՅՆՏ

Եթէ հաճում էք՝ ձեզ հետ, իմ պարոնիկս, ցոյց կտամ
ձեզ։ Զրամայեցէք յառաջ։

ԳԼՈՍՏԻՐ

Սրե՛ր, զէ՛նք։ Խնչ կայ պատեղ։

ԿՈՐՆԱՎՄԱՆ՝

Եթէ կհանքից ձեռք չէք վերցրել՝ դադարեցէք։ Մէկդ
ձեռք վերցնէք՝ կմեռնէք։ Խնչ է սորա պատճառն։

ՇՈՒՆԳՄԱՆ

Վոյրիցս և հօրիցս եկած սուրհանդակներն են սոքա։

ԿՈՐՆԱՎՄԱՆ՝

Առիւներիդ պատճառն ի՞նչ էր, պատմեցէք։

ՈՍՎՄԱՆ՝Գ

Շունչ հազիւ եմ քաշում, միլ'որդ։

ԿԼՅՆՏ

Ի հարկէ, թերմաշ. այնչափ քաջութիւն արի՛ր ուր Բը-
նութիւնը քեզ ուրանում է։ Դուն մի զերձակի կարած ես։

ԿՈՐՆԱՎՄԱՆ՝

Տարօրինակ ծաղրածուն ես։ Գերձակը մարդ կարէ՞։

ԿԼՅՆՏ

Ձեց ուր զերձակի կար է։ Վարտաշը կամ ներկարարը
դորանից լաւը կշինէին, թէպէտև երկու ժամից աւելի չաշ-
խատէին։

ԿՈՐՆԱՎՄԱՆ՝ (Ուղալ'ից)։

Դէ՛, խօսեցէք, ի՞նչպէս միմեանց կպաք։

ՈՍՎՄԱՆ՝Գ

Տէր, ահա այս վայրենի ծերը, որի ալեխառն մօրութիւն
ես խնայեցի...

ԿԼՆՏ

Ե՛յ դու անօգուտ ցէտ¹⁾, կառքի չինգերորդ անիւ: Տէր,
եթէ ինձ թող տաք, ձեր աչքին առջև ես այդ անարդ տիղ-
մը ծեփ կշինեմ, արտաքնոցի պատը կծեփեմ: Պօւն իմ ալի-
խառն մօրուքիս խնայե՛ս, այ լեղեպատառ խաղտոնիկ:

ԿՈՐՆՎԼԻ՝

Ձը լռե՛ս, յանդուգ՝ Պատկառիլ չը կոյ,
Լի՛րբ:

ԿԼՆՏ

Եյդպէս է, տէր, բայց բարկութիւնն էլ
Ունի իրաւունք:

ԿՈՐՆՎԼԻ՝

Խնճու բարկացել

Ես դու:

ԿԼՆՏ

Վասն զի այսպիսի մի վատն
Համարձակում է վերան սուր կրօնը
Մինչ պատուի նըշոյլ չունի: Եյս թըշուառ
Ծիծաղերեսներն, իբրև դաշտամուկ,
Կըրծում են խըզում՝ յաւիտենապէս
Պըրկուած սըրբազան կապերն: Ե՛յում են
Կըրքերն, որ յուզվում են տէրերին մէջ.
Արակում ձէթ լեցնում են և պաղին՝ ձիւն:
Եյո՛ւն և Ոչը սոցա բերանում
Տէրերի հողմին հետ փոփոխվում են.
Եւ, շընրի պէս, ոչինչ չըգիտեն
Վան թէ տէրերի ետեւից վազել: (Ուվալ՝դն):
Պիւահար պատկերդ զըրողը տանի.

1) Անօգուտ ցէտ (x) նշն նշանակութիւնն ունի, ինչ որ հայերէն «Մշեցու Զայ»
խօսքը:

ձրլոնն դրտար, ի՞նչ որ ծիծաղում ես¹⁾։
Սաղի ձագ, եթէ Սարումի դաշտում
Գու ձեռքս ընկնէիր՝ ճըւճըւացնելով
Աեմլ'ոտի մօրին քեզ կը քըշէի։

ԿՈՐՆԱՎԼԱ՛՛

Ե՛յ ծեր, զըժուեցա՛ր։

ԳՎ՛՝ՈՍՏԻ՛Ր

Եսա, ձեր կըռուին

Ի՞նչ է պատճառը։

ԿԼ՛ՆՏ

Նրկու բեւեռի

Մէջ հակակրութիւն այնչափ չկայ, որչափ
Ե՛յդ անիրաւին և իմ մէջ։

ԿՈՐՆԱՎԼԱ՛՛

Ինչո՞ւ

Անիրաւ կոչում ես. ի՞նչ է իւր մեղքն։

ԿԼ՛ՆՏ

Պարզ, նորա պատկերն ինձ դուր չէ գալիս։

ԿՈՐՆԱՎԼԱ՛՛

Թհրեւս ոչ էլ ի՞մս, կամ թէ սոցա՞նը.

(Յոյց ցատկ Լշրհոտեղիի և Լուսեղանիի)։

ԿԼ՛ՆՏ

Իմ սովորութիւնս է, տէր, ճիշտն ասել.—

Տեսել եմ երբեմն ես աւելի լաւ

Նրեսներ, քան որ ուսերի վերայ

Տընկուած են այստեղ։

1) Գերմաներէնին մէջ է «ծանախալը ցաւագար պատկերիդ վերայ, Խօսածիս վերայ ծիծաղում ես՝ որպէս թէ ես յիմարաբար խօսեցայ»։

ԿՈՒՐԱՎ ԼԵՂ՝

Սա նոցանից է,

Որ երբ միանգամ համարձակ կոչուին՝
Իրանց լրբութիւնն անցնում են չափից
Եւ իրանցից վեր բաներ են խօսում
Շնա շողջորթել չէ կարող. նա մի
Եղնիւ և ազատ հոգի է. պէտք է
Ճշմարիտն ասէ. որ թէ յաջողի՝
Շատ լաւ իսկ թէ ոչ՝ ուղիղն է խօսում:
Եյս ըստահակներն ես ճանաչում եմ,
Որ շիտակութեան պատուարին ներքոյ՝
Միամիտ, քրսան զուլ-տըւողներից
Եւ պաշտօնապէս կեղծաւորներից
Եւելի խարդախ են և երկերես:

ԿԼՆՏ

Ո՛վ տէր, հաւաստեալ և ամենազուտ
Ճշմարտութիւնով, ձեր օգոստափառ
Ենձին հրամանով, որի զօրութիւնն
Ճառագայթարձակ իբրեւ մի ճաճանչ,
Որ շողջողում է Փերոսի դէմքին...

ԿՈՒՐԱՎ ԼԵՂ՝

Պոցանով դու ի՞նչ ես ուզում ասել:

ԿԼՆՏ

Ուզում եմ փոխել խօսակցութեանս ոճը, որ ձեզ այդ-
քան անհաճոյ է: Տէր, ես շողջորթ չեմ: Իսկ նա, որ հա-
մարձակ խօսքերով ձեզ խաբեց՝ նա համարձակ խաբեաց էր,
որ ես երբէք չեմ լինիր, թէպէտեւ դուք խնդրէք ինձ նոյնն
անել՝ ձեր բարկութիւնը զիջեցնելու համար:

ԿՈՒՐԱՎ ԼԵՂ՝ (Ուսուցիչ)

Ինչով դու սրբան վերաւորեցիր:

ՈՍՎԵՐԴ

Ոչընչով երբէք: Մօտ օրերս արքայն,
Իւր տէրը, զարկեց ինձ փուճ առիթով.
Սա՛ որ այնտեղ էր, շոյելով նորա
Բարկութիւնն՝ ոտքերս ետեւից բռնեց
Եւ վար ձրգեց ինձ: Երբ ընկայ՝ ըսկսեց
Պարսաւ անարգանք թափել իմ վերայ.
Ի՛ այնչափ քաջութիւն ծախեց, որ արքայն
Նրան գովարանեց իբրեւ մի դիւցազն,
Որ անպաշտպանիս վրայ յարձակեցաւ:
Եյժմ, իւր ահագին զօրութեան վերայ
Եպաստանելով՝ սուր քաշեց ինձ դէմ:

ԿԼՆՏ

Եյսպիսի ստահակ վատսիրտներին մօտ
Եյաքսն էլ ոչինչ զօրութիւն չունի:

ԿՈՐԵՎԵՐ

Պապանքնե՛ր բերէք:—Վէս, անիրաւ ծեր,
Պատուելի գոռոզ, քեզ կը սովորեցնեմ.

ԿԼՆՏ

Տէր, ես ծերացել եմ, չեմ սովորում:
Շրջթաներ բերել մի՛ տաք: Արքային
Եմ ծառայում ես և իւր հրամանով
Ձեզ մօտ եկած: Պօռք քիչ ակնածութիւն
Եւ մեծ նախատինք՝ Նորին Մեծութեան
Ընձին ցոյց կը տաք՝ եթէ շրջթայէք
Նորա սուրհանդակն:

ԿՈՐԵՎԵՐ

Բերէք շրջթաներն:
Սեանքս և պատիւըս վրկայ, մինչև ճաշ
Կը նըստիս:

ՀԱՅԳԵՆ

Մինչև ճաշ միայն. ոչ, տէր,
Մինչև երեկոյ, ամբողջ գիշերը:

ԿԼԵՏ

Տիկին, թէ ձեր հօր շունն էլ լինէի՝
Եղպէս արժան չէր վարուիլ հետս:

ՀԱՅԳԵՆ

Եյո՛ւ.

Նորա ստրուկին հետ—այսպէս է արժան:

(Եղիշեկը բերում էն):

ԿՈՒՆԱՂԱՆ՝

Մեր քոյրի գրած ըստահանքիցն
Ես ուղղակի—Տըւէք շղթաներն:

ԳԼՈՍՏԻ՛

Եղաւում եմ ձեզ, դուքս, մի՛ անէք այդ:
Նորա յանցանքը ծանր է, և բարի
Երբայն, իւր տէրը, կը պատժէ գրեան:
Եյդ ամբթալի պատիժն տալիս են
Ենարգ ու վատթար սրբիկաներին՝
Գողութեան և այլ նըւաստ գործերի
Համար: Թաղաւորն շատ կը նեղանայ,
Որ նըրան այնքան արհամարհում էք՝
Մինչ իւր սուրհանդակն այդպէս էք պատժում:

ԿՈՒՆԱՂԱՆ՝

Պատասխանատուն ես եմ:

ՀԱՅԳԵՆ

Մեր քոյրն էլ

Հարկաւ աւելի պիտի նեղանայ,
Որ իւր սուրհանդակն ծաղը ու նախատինք

Արեւից երբ նէրա յանձնարարութիւնն

Լը կատարում: Օհ, շրջապի զարկէք:

(Ալեհին շրջապի էն:—Արեւից):

Պընանք, տէր իմ դուքս:

(Պոհմ էն, Բայի Պընանքն և Ալեհին):

Պ.Ն.ՈՍԻՒ

Յաւում եմ վերադ,

Բարեկամ. դըքսի կամքն է այս. նորա

Պամակորութիւնն—ամենքը զիտեն

Ես—է կարելի ոչընչով սանձել:

Բայց փորձ մ'էլ կանեմ:

ԱՆՆՏ

Օտը մի աշխատիք,

Տէր, ճամբից եկած՝ դադրած, քընհատ եմ:

Պեռ մի քիչ քընիմ, յետոյ կը սուլեմ:

Պատուաւոր մարդի բազմն երբ է բերել:

Մընաք բարով, տէր:

Պ.Ն.ՈՍԻՒ

Պուքսը մեղաւոր

Լ: այստեղ: Տեսնեք սորա հետեանքն: (Պոհմ է գնում

Լոյսը Բայիմ է):

ԱՆՆՏ

Բարի թաղաւոր, առածին նըման

Ենձրեից փախչում ես, որ ծովն ընկնիս:

(Օտից մի Լոյսը է հանում և Բայ անում):

Մօտ եկ, աշխարհի ջահդ, և կարեկից

Լուսովդ ինձ օգնիր կարգալ այս նամակն:

Հրաշքներն երեւում են թըշուառներին

Միայն:—Վըստահ եմ Պորդեկայից

Լ: այս: Նէ լըսեց բարեբաղդարար

Իմ այս խըղճալի դրութիւնս: Նէ առիթ

Կառնէ կատարուած այս չարիքները,
 Որ վախճան դրնէ այս անկարգութեանց:—
 Վընհատութիւնից ծանրացած աչքեր,
 Յարմար ժամանակ է ձեզ փակուելու,
 Որ այս աղտոտ տան վերայ չը նայէք:—
 Մընաս բարով, բաղդ: Գոնէ միանգամ
 Լը ժրպտիր ինձի: Լնիւրդ դարձրու: (Վնո՞ճ է):

ԵՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Մի վայրի դաշտ:

ԻՊԻՍՐ ներս է մտնում:

ԼԳՎԼԻ

Լըսեցի ես ինքս իմ դատավըճիւս:
 Եւ թէ չը լինէր ծառին խոռոջը՝
 Բըռնըւած էի: Սաւահանդիստներն
 Փակուած են առջևս: Զըկայ մէկ անկիւն,
 Ուրտեղ ապահով լինիմ ինձ փրնտոռոյ
 Սուր հայեացքներից: Վանի կարող եմ
 Խոյս տալ՝ կը ջանամ կեանքըս պահպանել:
 Պէտք է ինձ կեղծեմ—ամենազրձուձ
 Լնարդ ձևին տակ, որպիսին երբէք
 Թըշուառութիւնը տըւել է մարդին,
 Եւ նըմանեցրել նըրան գաղանի:
 Յետով կը ծեփեմ երեսս. մի ծածկոց
 Կը կապեմ մէջքիս. կը խառնեմ մազերս:
 Եյսպէս կիսամերկ ես կը թափառիմ
 Երկնառաք հողմի և մըրրիկի տակ:
 Ինձ ես օրինակ կառնեմ Բէդլ՝ամի

Մուրացկաններին, որոնք ոռնալով
Իրանց կենսազուրկ, չորցած ձևքերը
Խրեցնում են փրշեր, ասեղներ, փայտի
կլառորտանք, դամբաւ և այս գարշելի
Չեռփ, մոլեղին հայհոյանքներով
Կամ խեղճ աղօթքով հաց են մուրանում
Փղբրիկ գիւղերից, ագարակներից
Եւ ջրաղացներից:—«Խեղճ Տէրիգուդը»,
Կամ «Աղքատ Տոմը»¹⁾—գոնէ այս բան է:
Եղգար մընալով—ռչինչ կմ այլ ևս:

ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

ԳԼ՝ ոստերի ամրոցին առջև:

ԿէնՑ շղթայակապ քնած է: Լիբ, խեղկասկան և մի ԱՍՊԵՏ
ներս են մտնում:

ԼԼԻՐ

Տարօրինակ բան: Տանից գնացել են,
Եռանց սուրհանդակս յետ յուզարկելու:

ԱՍՊԵՏ

Վեռ. երեկոյին—ինչպէս լըսեցի—

Երբէք խօսք չրկար նոցա զընալուն:

1) Բէգլ'ամի մուրացկանները (Bedlam beggars) լուսնոտներ էին, որ ընդուն-
վում էին Բէգլ'ամ քաղաքի հիւանդանոցում և այնտեղ խնամվում: Բայց, կամ առող-
ջացած կարծուկով, կամ հիւանդանոցի եկամտի ողուծեան պատճառով, արձակվում
էին և ստանում էին իրաւունք մուրացկանութիւն անելու: Այս թշուառներն ամեն
տեղ կարեկցութիւն էին շարժում, ուստի շատ թափառականներ, կամենալով ի չարն
գործ գնել ժողովրդական գիծութիւնը՝ փոխում էին իրանց հաղուստն և Բէգլ'ամի
մուրացկան անունով ողորմութիւն էին ժողովում: Առաջ իրանց մերկ մարմիններն
ասեղներ էին խրեցնում և կամաւ ենթարկվում այս ցաւին՝ որպէս զի ցոյց տան, թէ
խելքից զուրկ են: Իրանց կռում էին «Աղքատ Տոմ», և անցորդների հանդիպելիս դո-
չում էին՝ «Աղքատ Տոմը մրտու էն»:

ԿԼՅՆՏ

Ողջոյն Ձեզ, տէր իմ արքայ:

ԼԻՐ

Ի՞նչ, միթէ

Եյդ նախատական ձեռն էր մընացել:

Որ զըւարճանաս:

ԿԼՅՆՏ

Եյդպէս չէ, արքայ:

ԽԵՂԿԱՏԱՆԿ

Օհ, օհ, տեսնում էք ի՞նչ կակուղ զանկապաններ են:
Ձիերին՝ բերանից են կապում. շներին և արջերին՝ վզից. կա-
պիկներին՝ մէջքից. իսկ մարդին՝ ոտքերից: Երբ մարդի ոտ-
քերը շատ շարժուն լինին՝ նորան փայտէ գուլպաներ կհագցնեն:

ԼԻՐ

Եւ ո՞վ, աստիճանդ արհամարհելով՝

Յանդրգնեցաւ քեզ այդտեղ նըստեցնել:

ԿԼՅՆՏ

Նա և նէ, արքայ, ձեր ուստրն ու դուստրը:

ԼԻՐ

Ո՛չ

ԿԼՅՆՏ

Եյո՛ւ:

ԼԻՐ

Ո՛չ, ասում եմ:

ԿԼՅՆՏ

Եյո՛ւ, ասում եմ:

ԼԻՐ

Ո՛չ, ո՛չ, նոքա չեն համարձակիր:

ԿԼՆՏ

Այո՛, այո՛, համարձակեցան:

ԼԼԻ

Արամազդ վկայ, ո՛չ

ԿԼՆՏ

Հերայ վկայ, այո՛:

ԼԼԻ

Նոքա այս անկէ չեն համարձակում:
Ձեն կարող անել. չեն ուզում անել:
Քան մահը վատ է այս: Այսպէս պատիւս
Անարգել Շուտ ինձ բացատրութիւն տուր,
Թէ ի՞նչ առիթով արժանի եղար
Սամ տեղիք տըւիր այս նախատինքին—
Պո՛ւ, մեր սուրհանդակն:

ԿԼՆՏ

Հաղիւ թէ, միլ'որդ,

Տեղ հասայ և Ձեր Մեծութեան նամակն
Յանձնեցի, դեռ ևս ոտք չէի կանգնել
Ծունկ չոգած տեղեցս՝ որ մի սուրհանդակ,
Քըրտինք ու փռչի մըտած, շընչասպառ
Հասաւ. Պոնէրիլ՝ տիկինի կողմից
Ողջոյն մըմուսաց և մի նամակ տուեց,
Որ նոքա շուտով կարդացին, առանց
Յետաձգելու, և սորա վերայ
Բոլոր ծառաներն կանչելով՝ հեծան
Ձի, և պաղութեամբ ինձ հրամայեցին
Իրանց հետեիլ և սպասել, մինչև
Ժամանակ դըտնեն պատասխանելու:
Այստեղ ես տեսայ այն գըրաբերին,
Որի հաճելի դալուստն, ևս գիտեմ,

Իմ գործս աւերեց: (Նա էր, որ մօտերս
 Ձեր Մեծութեան դէմ այնքան լրորացաւ):
 Կրթիցս խելքըս կորցըրի, և սուրս
 Քաշեցի. իսկ նա վայ ու գոռումով
 Տունը թունդ հանեց:—Ձեր որդին ու դուստրն
 Եյնպէս դատեցին, որ այդ յանցանքով
 Երժանի էի այս նախատինքին:

ԽՆԴԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Քանի որ սագերն այս կողմն են թռչում, երևում է թէ
 ձմեռը դեռ չէ անցել:

Երբոր հայրը հագնի զըզլեակ՝
 Ուղիները կը կուրանան.
 Իսկ երբոր նա ունի քրտակ՝
 Ուղւոց սէր գութ կը բազմանան:

Իաղղն՝ այս հոյակապ պոռնիկը
 Միշտ հարըստին է բաց անում դռնիկը:

Իայց այնու ամենայնիւ, աղջկներդ քեզ այնչափ վիշտ
 պիտի պատճառեն՝ որչափ դո՛ւ՛ր ար չկարողանաս համարել մի
 ամբողջ տարի¹⁾:

ԼԻՐ

Ո՛հ, ի՛նչպէս արիւնս սիրտս է բարձրանում:
 Ո՛հ, սըրտմըտութեան ջրղաձրգութիւն²⁾,
 Լեղել, որ վեր ես ելնում, դադարիր.
 Յաճն են քո տարրերդ—Ո՞ւր է այն աղջկն:

ԿԼՆԻՏ

Պոմսի ամրոցումն է, տէր, դըքսին հետ:

1) Վեշտ և գո՛ւ՛ւր բառերն ձջ անգղիերէնում մի բառախաղ կայ (dolour==
 վեշտ, dollar=գո՛ւ՛ւր), որ հայերէն լեզուով անթարգմանելի է:

2) «Hysterica passio»: Եէկսպիր թե՛ այս միտերական ախտին անունը և թէ
 Եզգարի յիշելիք դեւերի անուններն և յատկութիւններն առել է Սամուէլ Հարսնէտի
 «Rélévation des impostures papistes» գրքից: Այս գրքի հրատարակութեան թուա-
 կանից (1603) մեկնիչներն հետեցնում են, թէ Եէկսպիր չէր կարող իւր յէր Թա-
 դաւորն 1603-ից յառաջ գրած լինել:

ԼԼԻ

Չըգաք հաւիցս. այստեղ սպասեցէք: (Մտնում է ամբողջ):

ԵՍՊՈՏ

Պատմածիցդ աւել ոչինչ չե՞ս արել:

ԿԼԻՏ

Ոչ—Խնձու քիչ են արքայի մարդերն:

ԽԵՂԿԵՏԵԿ

Եթէ, օրինակի համար, քեզ շղթայի զարնէին այդ հարց-
մունքիդ պատճառով՝ լաւ արժան էր քեզ:

ԿԼԻՏ

Խնձու համար, այ յիմար:

ԽԵՂԿԵՏԵԿ

Վեղ մի մըջիւնի մօտ աշկերտ տանք, որպէս զի սովո-
րիս, թէ մարդ ձմեռը չէ աշխատում—Ով որ իւր քթի ուղ-
ղութեամբ է գնում՝ իւր աչքերից է առաջնորդվում, բացի
կոյրերից, հարկաւ. և քսան քթերի մէջ մէկ հատ էլ չկայ, որ
չղգայ, թէ ո՛վ է գէշ հոտ հանողը:—Երբ մի մեծ անիւ լե-
ռից վար է գլորում՝ նրան մի բռնիր, ապա թէ ոչ վիզդ կը
կտարես. իսկ երբ դէպի լեռն է բարձրանում՝ հաւից կախ
ընկիր, հետը բարձրացիր: Եթէ մէկը քեզ սորանից խելօք
խորհուրդ տայ՝ իմն ինձ յետ դարձրու: Եւ ուղում եմ, որ
այս խորհրդիս միայն ստահակներն հետեւին, վասն զի խեղ-
կատակի խօսք է այս:

Նա՛ որ ծառայում է շահի համար,

Եւ հետեւում է լոկ ձևի համար՝

Ենձրե զալուն պէս փախչում է,

Մըրրիկին տակ քեզ թողնում է:

Իմաստունը թող փախչի հեռանայ.

Եւ չեմ շարժուիր. յիմարը կը մնայ:

Փախող ըստահակն կը դառնայ յիմար.
Իսկ յիմարն՝ երբէք ստահակ չի դառնար:

ԿԼՅՆՏ

Այդ բաներն որտեղ ես սովորել, այ յիմար

ԽԵՂԿԼՏԸ

Ի հարկէ ոչ թէ շղթաների մէջ, ո՛վ յիմար:

(ԼԻՐ Լ ԳԼՈՍՏԵՐ արտայայտելու և փախելու):

ԼԼԻՐ (ԳԼՈՍՏԵՐԸ).

Մերժե՛ն խօսիլ հետս: Զիւանդ, դադրած են.

Ամբողջ գիշերը ճամբայ են եկել.—

Կեղծ պատճառանքներ. անհոգութեան ցոյց:

Գ՛ընա, լաւագոյն մի պատասխան բեր:

ԳԼՈՍՏԵՐ

Տէր արքայ, գիտէք դուք ինքնին, թէ դուքսն

Ի՛նչպէս զայրացկոտ, խօսքին յամառ է:

ԼԼԻՐ

Պ՛րբէ՛ժ, մա՛հ, ժանտախտ, ջրնջու՛մ—Օպրացկո՛տ:

Ինձ ի՛նչ պէտք է այդ: Լ՛հ, ԳԼՈՍՏԵՐ, ԳԼՈՍՏԵՐ,

Ուղղու՛մ եմ խօսիլ զըքսին և կնին հետ:

ԳԼՈՍՏԵՐ

Այդպէս էլ նոցա տեղեկացուցի:

ԼԼԻՐ

Տեղեկացուցի՛ր: Ինձ հասկանո՞ւմ ես

Ա՛յ մարդ:

ԳԼՈՍՏԵՐ

Այո՛, իմ արքայ:

ԼԻՐ

Թագաւորն

Խօսիլ է ուզում Պորընվալի հետ.
Սիրելի հայրը ուզում է խօսիլ
Պըստրին հետ, նէրա պարտքն յիշեցնել:
Եյսպէս յայտնեցի՞ր դու նոցա: Վըլայ
Շուռչա և արիւնըս... Օայրակոտ... դուքսը
Օայրացկոտ...: Եսա այդ կրակոտ դըքսին,
Թէ... բայց դեռ ոչ... նա թերեւս հիւանդ է:
Եռողջին դրողած պարտքերն հիւանդը
Մոռանում է միշտ: Մենք մեզ կորցնում ենք,
Երբ ցաւից ընկճուած՝ բընութիւնն հոգուն
Ստիպում է մարմնին ակտակցել: Պէտք է
Սպասել: Օրդջում եմ, որ սաստիկ կըբքից
Իրոնուած՝ հիւանդի տըկարութիւնը
Եւ առողջութիւն կարծեցի: (Սէնտէն վերայ նայելով):

Ենէ՛ծք

Վիճակիս: Ինչու սա կապուած է: Սա
Պարծեցնում է ինձ, թէ դըքսի և կնի
Տանից հեռանալն կեղծիք է միայն: (Բարբ):
Հանեցէք ծառայս շրղթայից: Պնացէք
Պըքսին և կընին ասէք՝ ուզում եմ
Հետերը խօսիլ: Շուտ, այս բոպէիս
Պէտք է նոքա դան ինձ լըսնն, թէ ոչ՝
Նոցա սենեակի առջև ես թըմբուկ
Օարնել կտամ այնչափ՝ որ նորա ձայնը
Սպանէ նոցա քունն:

ՊԼՈՍՏԻՐ

Որչափ ուզում եմ

Խաղաղ վախճան տալ... (Մտնում է անոցը):

ԼԻՐ

Ո՛վ սիրտ իմ: Ինչպէս

Իարձրանում է սիրտս: Իջի՛ր, դադարի՛ր:

ԽԵՂԿԵՏԵՆԻ

Նորան այն ասա, ինչ որ խոհարար կինն ասում է՝ օձա-
ձուկներ կենդանւոյն խմորին մէջ դնելով: Նէ փայտով նոցա
գլխին զարնում է ասելով. «խելօք կեցիք, չարե՛ր, խելօք»: Իսկ
նէրա եղբայրն այնչափ բարի է դէպի իւր ձին, որ նորա խո-
տին մէջ իւղ է ածում:

(ԳՈՐՆՎԱՄ՝, ԶՈՒԳԱՆ, ԳՆՈՍՏԵՐ Լ
ԺԱՌԱՆԵՐ ՆԵՐԱ ԷՆ ԴՐՈՒՄ):

ԼԻՐ

Բարի լոյս ձեզ:

ԳՈՐՆՎԱՄ՝

Ձեր Մեծութեան ողջոյն:

ՀՈՒՆԳՆԵՆ

Ուրախ եմ, արքայ, ձեզի տեսնելու:

(ՍԷՆԿԵՆ ԴԵՄԱՆԵՐԸ ԿԱՆՈՒՄԷՆ)

ԼԻՐ

Հաւատում եմ քեզ, հօգան, և գիտեմ

Թէ ի՞նչ պատճառով. Թէ ինձ տեսնելուդ

Ձուրախանայի՛ր՝ մօրդ շերիմից,

Իբրեւ մի պղծից, ես կը թողուէի: (ՍԷՆԿԵՆ):

Ե՛հ, արձակուեցա՛ր—Եյդ մասին յիտոյ: (ՀՈՒՆԳԱՆԷՆ):

Սիրելի հօգան, քոյրդ անպիտան է.

Նէ այստեղ (ԿՈՒՅԴԻ Է ԶՈՅ ԿԱՆԷՆ) ցըցեց, մի անգղի
նրման,

Եպետախտութեան սուր ատաճները:

Հաղիւ կարող եմ ես խօսիլ ԳՈՒ ԸՆՍ

Հաւատար, որչափ անպատիւ կերպով,

Ո՛վ, իմ հօգան...

ՀՈՒՆԳՆԵՆ

Տէր, հանդարտեցէք: Ես

Պարող եմ կարծել, թէ դուք մանաւանդ

Ձէք զընահատում ներա արժանիքն,
Վասն թէ իւր պարտքում թերի գըտնըւի
Նէ:

ԼԻՐ

Ի՞նչ ուզում ես տակը:

ՀՈՒՆԳՎԱՆ

Պարող չեմ

Հաւատալ թէ քոյրս զանց արած լինի
Մէկն իւր պարտքերից: Թերեւս եթէ նէ
Ձեր ապերասան ասպետներին, տէր,
Սանձ զըրեց՝ այնչափ օրինաւոր է
Սա և խոհեմ, որ նէ տեղիք չունի
Յանդիմանութեան:

ԼԻՐ

Անէ՛ծք իւր վերայ:

ՀՈՒՆԳՎԱՆ

Պուք ծեր էք, արքայ. ձեզանում բնութիւնն
Մօտեցել է այժմ իւր վերջի կէտին:
Ուստի ձեր վիճակն և հոգը պէտք է
Յանձնէք ուրիշին, որ ձեզանից լաւ
Ձեր պէտքն հասկանայ: Ուստի, խընդրում եմ,
Պարձէք քոյրիս մօտ և ասէք, թէ դուք
Սըխալուեցաք, տէր:

ԼԻՐ

Եւս ներում խընդրեմ

Ներանից: Մի տան ի՞նչ պատիւ է այս. —

«Սիրելի դուստր իմ, ծերացել եմ ես.

«Անօգնէտ հասակ. ահա ծունկ չողած (թո՛ւն է անօգնէտ):

«Խընդրում եմ, որ ինձ հազուատ, կերակուր

«Եւ անկողին տատ:

ՀԱՆԳՈՒՆ

Բաւական է, տէր:

Ենվայել, անհամ կատակներ են այդ:

Պարձէք քոյրիս մօտ:

ԼԻՐ

Ոչ երբէք, հոգեան:

Նէ շքախումբիս կէսը վըռնդեց:

Միշտ խաւար հայեացք ձրգում էր վերաս:

Իւր օձի լեզուով իմ սիրտս է ծակել:

Թափին երկընքի բոլոր վըռէփներն

Նէրա ապերախտ գըլուխն Թափանցէ՝

Ոսկորներին մէջ ժանտախտի շունչը:

ԳՈՐԵՎԱՆ

Եմօթ է, տէր, թիւ:

ԼԻՐ

Երա՞գ կայծակներ,

Հըպարտ աչքերը զարկէք ձեր շանթով:

Ճախնային շողիք, որ զօրեղ արեւն

Վեր է բարձրացրել՝ ժանտահար արեւք

Նէրա գեղն, չորցրէք հըպարտութիւնը:

ՀԱՆԳՈՒՆ

Ո՞վ բարի երկինք:—Ինձ է՞լ 'տի մաղթես

Նոյնն, երբ բըռնըւիս կըրքից:

ԼԻՐ

Ոչ, հոգեան,

Իմ անէծքս երբէք դու լըսելու չես:

Քո քընքոյշ բնութիւնդ անընդունակ է

Խըստութիւն գործել: Սատաղի աչքեր

Ունի նէ, բայց քո աչքերդ գըզվում են

Եռանց կիզելու: Երբէք կարող չես

Պոլ իմ կարգերիս վերայ տըրտընջել,
Մարգերիս թիւը պակսեցնել, կոպիտ
Խօսքերս երեսիս նետել, մոռանալ
Ամօթն, վերջապէս, իմ տուն մըտնելիս
Փակել դուռն առջևս: Ոչ, դու լաւ գիտես
Ինութեան պարտքերը, որդիական սէրն,
Վաղաք՝ վարութեան կարգն և երախտեաց
Օրէնքը: Պոլ չես մոռանար կէսը
Թաղաւորութեանս, որ քեզ բաշխեցի:

ՀԱՆՏԱՆՈՒՄ

Խօսքերդ ինչո՞ւմն է, տէր: (Փողէի յայնէր էն լալում):

ԼԻՐ

Ո՞վ սուրհանդակս

Շըղթայի զարկեց:

ԳՈՐԿԱՎԱՆ՝

Խնչ փողի ձայն է:

ՀԱՆՏԱՆՈՒՄ

Գիտեմ, քոյրս է այս: Նէ ինձ դըրել էր,
Թէ շուտով կըգայ:

(ՈՍՎԱՆՊ Նէրս է հարստ):

Տիկինդ էլ եկաւ:

ԼԻՐ (Ուսալիքի տեսնելով).

Ահա այն ըստրուկն, որ պարծենում է
Տիկինից առած առվայրիկան պատուով:
Հեռացի՛ր աչքիս առջևից, ըստրուկ:

ԳՈՐԿԱՎԱՆ՝

Այս ի՞նչ ասել է, տէր:

ԼԻՐ

Նախ ինձ ասա,

Թէ ո՞վ սուրհանդակս շըղթայի զարկեց:

Հռեգան, յոյս ունիմ, թէ դուն անմեղ ես —
Եյս ո՞վ է գալիս (Գնեղիլ՝ ներս է հարստ)։
Բարի՜ աստուածներ,

Եթէ սիրում էք ծերերին, եթէ
Հրպատակների խոնարհութիւնը
Ուզում էք, եթէ ծեր էք դուք ինքնիրո՞ւ՝
Տէր եղէք զործիս, աշխարհ իջեցրէք
Ձեր զօրութիւններն ինձ պաշտպանելու։ (Գնեղիլ)։
Մօրուքիս նայել չե՞ս ամաչում դու։
Եւ դու, Հռեգան, ձեռք պիտի տամ ներան։

ԳՈ՛ՆԵՂԻՒ՝

Եւ ինչեւ չէ, տէր. ի՞նչ է իմ յանցանքս։
Ինչ որ անընտրող բանդագուշանքը
Բարբանջում է՝ այն բոլորն յանցանք չէ։

ԼԻՐ

Ո՞վ իմ սիրտ, ի՞նչպէս տանում ես սոցա.
Ի՞նչպէս չես պատռում— Ո՞վ իմ սուրհանդակս
Ըլղթայի զարկեց։

ԳՈ՛ՐԵՎԼԻ՝

Ես զարկի, պարոն,
Թէեւ իւր յանցանքն սաստկազոյն պատժի
Եւ արժան։

ԼԻՐ

Գ՞նու, գ՞նու արիւր այս։

ՀՈՒՆԳՒԼՆ

Հայր իմ,

Գուք արդէն ծեր էք, զօրութիւնից զուրկ.
Եթէ ուզում էք մինչեւ լուսնի վերջն
Վոյրիս մօտ դառնալ եւ ծառաներիդ
Սէսը արձակել— ապա ինձ եկէք։

Այժմ ես տանը չեմ և պատրաստութիւն
Ձեմ տեսել դեռեւս ձեզ ընդունելու:

ԼԻ՛

Նէրա մօտ դառնա՛ր, յիսուն ասպեաններս
Պակասեցնելո՞ւ: Աւելի լաւ է
Տան յարկը թողնել և հողմերին հետ
Մաքառիլ, ընկեր դառնալ զայլերին
Եւ բուէջներին:—Անհրաժեշտ կարի՛ք,—
Նէրա մօտ դառնա՛ր:—Աւելի կընտրեմ
Գաղղիայի սէզ արքային առջև—
Որ իմ կըրտսեր դուստրս առանց օժիտի
Աին առաւ—չողիլ, նորա զինակիր
Եւ ստրուկը լինել:—Նէրա մօտ դառնա՛ր:—
Խնձու չես ասում, որ այս անպիտան

(Ուլալ'դն է ցոյց Գալիա)

Գերուն ես ծառայ և բեռկիր լինիմ:

ԳՈ՛ՆԻՄԻ՛Ն

Խնչպէս կամենաք:

ԼԻ՛

Խընդրումեմ քեզ, դուստր,
Խելքից մի հաներ ինձ: Վեզ ձանձրութիւն
Ել չեմ տար, որդի: Երթաս բարով, հետդ
Ել չեմ հանդիպիր, էլ քեզ չեմ տեսներ:
Սակայն իմ արիւնս, մարմինս և դուստրս ես,
Մանաւանդ ցաւ ես՝ մարմնիս մէջ ծընած,
Որին ըստիպուած եմ իմըս կոչել:
Գու մի պալար ես, մի խըղայթեալ վէրք,
Իմ ապականեալ արիւնից սերուած:—
Ի՛նչ չեմ նախատում քեզ. ինքն ամօթը
Թափի քո վերադ. ես չեմ կոչում նրան:
Շանթընկէց աստծուց քեզ դէմ հարուածներ
Ձեմ մաղթում, ոչ էլ վեհ Արամողղի

Գատաստանին եմ յանձնում: Ուղղել քեզ,
 Նթէ կարող ես. լաւագոյն եղիւ,
 Նրբոր ժամանակ գըտնես: Սարող եմ
 Նս իմ Հռեգանին մօտ մընալ, հարիւր
 Իմ ասպետներովս:

ՀՈՒՆԳՒՆՆ

Ոչ այդքան, հայր իմ:
 Նս չէի սպասում ձեզ և պատրաստ չեմ
 Երժանի կերպով ձեզ ընդունելու:
 Լըսեցէք քոյրիս Ով որ ձեր զայրոյթն
 Ենաչառապէս քըննէ՝ կըտեսնէ
 Որ ծերացել էք դուք, ուրեմըն և
 Վոյրըս լաւ գիտէ թէ ի՞նչ է տնում:

ԼԻՐ

Եյդպէ՞ս արժան է խօսիլ:

ՀՈՒՆԳՒՆՆ

Սըստահում

Եմ ասել Եյո: Ի՞նչ, յիսուն ասպետ
 Ձեզ բաւական չե՞ն: Ի՞նչ պէտք է դրանից
 Եւելին, կամ հէնց այդքանն էլ ի՞նչ պէտք.
 Ծախքն ու վըտանգը դոցա պահելու—
 Բոլորը դէմ են այդ խոշոր թըւին:
 Ի՞նչպէս կարող են մի յարկի ներքև
 Նրկու հրամանի տակ խաղաղ ապրիլ
 Եյդքան բազմութիւն: Եյս շատ դըժուար է,
 Գրեթէ անհընար:

ԳՈՒՆԱՅԻՒՆ՝

Ձէք կարող թոյլ տալ
 Որ սպասաւորեն ձեզ քոյրիս մարդերն
 Նլ կամ իմո՞քըս:

ՀԱՅԿԱՆԻՆ

Եւ ինչո՞ւ չէ, տէր:

Թէ մէկը ձեզ մօտ զանցառու լինի՝

Մենք կըրնանք պատժել: Եթէ ուղումէք

Իմ մօտ դալ, (ես այժմ ըզգում եմ վըտանդն) —

Միայն քսանեւհինգ մարդով, խընդրում եմ,

Եկէք, աւելին ես չեմ ընդունում:

ԼԻՐ

Ամեն ինչ ես ձեզ տըւի:

ՀԱՅԿԱՆԻՆ

Ժամանակն

Եւ արդէն:

ԼԻՐ

Եւ ձեզ խնամակալ արի

Ինձ և խընամող, պահելով միայն

Որոշեալ թըւով ինձի չըքսախումք: —

Քսանեւհինգ մարդով միայն տունըդ դալ

Սարող եմ, Հռեզան, այս դու ասացի՞ր:

ՀԱՅԿԱՆԻՆ

Եւ կըրկնում եմ, տէր, և ոչ մէկն աւել:

ԼԻՐ

Չար արարածներն լաւ են երևում,

Երբոր նոցանից չարադոյնն էլ կայ,

Եւ ամենավատ չը լինեն ունի

Նորէն մի պատիւ — (Պօփէլլէն) Քեզ մօտ կըդանամ:

Յիսուսը կըրկինն է քսանեւհինգին.

Սէրա խընամքի կըրկինն ունիս դու:

ԳՈՆԵԼԻՎԻՆ՝

Լքեցէք ինձ, տէր, քսանեւհինգ կամ տասն

Սամ հինգ մարդ ձեզ ի՞նչ պէտք են մի տան մէջ՝

Ուր երկապատիկ թըլով ծառաներ
Պատուէր ունին ձեզ սպասաւորելու:

ՀԱՅԿԱՆԵՆ

Ի՞նչ պէտք է հէնց մինն էլ:

ԼԻՊ

Պէտքի մասին

Մի խօսիր. վերջին մուրացկանն իսկ իւր
Խեղճիկ վայելքում ունի աւելորդ:
Եթէ բնութիւնն տայ միայն բնութեան
Ընհրաժեշտ եղածն՝ մարդն իբրեւ գաղան
Եպրիլ կըսկըսի—Պու մեծ տիկին ես.
Եթէ տաք ըզգեստն արդէն պերճութիւն
Ի՛նչո՞ւ հագել ես դուն այդ շքեղ
Հանդերձներն, որոնք հագլել տաք պահն:
Պալով ծըշմարիտ պէտքիս—ո՞վ երկինք,
Համբերութիւն տուր. ես համբերութեան
Պէտք ունիմ . . . Երկինք, այստեղ տեսնում ես
Մի խեղճ ծերունի, կըրկնակի թըլուառ—
Յաւով, չարիքով: Եթէ դուն ես, որ
Չաւակին սիրտը հօր դէմ զըրզռեցիր՝
Մի ծաղըր վերաս մինչ այն աստիճան՝
Որ ես հեղութեամբ սորան համբերեմ
Իմ սիրտը լըցրու ազնիւ բարկութեամբ.
Թո՛ղ արտասուքներն—կանացի զէնքը—
Եյրական դէմքս չապականեն—Ո՛չ,
Չաղիւր ջատուկներ, ձեզնից այն տեսակ
Վարժիւնդիր լինիմ, որ բոլոր աշխարհ...
Եյն բաներն անեմ... Ի՛նչ—այս չը գիտեմ
Պե՛տ ես ինքս. միայն նոքա աշխարհքը
Կը սարսափեցնեն—Յոյս ունիք, թէ լմիմ
Ոչ, չըպիտի լամ: Լացի առարկայ
Շատ կան, բայց յառաջ քան թէ արտասուեմ

Սիրտս հարիւր հազար կըտոր կը լինի:—

Ո՛վ իմ խեղկատակ, խեղքես թըռցնում եմ:

(Լէր, Գլ'ոստէր Սէնր և Խեղկատակ Գնում էն):

ԳՈ՛ՆԱՅԻՒՆ՝

Մենք էլ ներս քաշուինք, մըրրիկ պիտի դայ:

(Հետոսից Գրիկէ Եայն է լալում):

ՀՈՒՆԳՒՆ՝

Եյս տունը փոքր է. ծերունին իւր խըմբով

Ձեն կարող այստեղ հանգիստ գիշերել:

ԳՈ՛ՆԱՅԻՒՆ՝

Յանցանքն իրանն է, որ չը կամեցաւ

Տեղն հանգիստ նըստիլ թող արդ պատժըի:

ՀՈՒՆԳՒՆ՝

Ես յօժարութեամբ նըրան կընդունեմ,

Բայց ծառաներից և ոչ մինն:

ԳՈ՛ՆԱՅԻՒՆ՝

Ես էլ

Նոյնն եմ մըտածում:— Ո՞ւր է Գլ'ոստէր:

ԳՈ՛ՆԱՅԻՒՆ՝

Նա

Ծերին ուղեկցեց:

(ԳԼ՝ՈՍՏԷՐ ներս է մըտում)

Եհա գալիս է:

ԳԼ՝ՈՍՏԷՐ

Երբայն չափազանց բարկացել է:

ԳՈ՞ՐԱՎՆ՝

Ո՞ւր

Գնում է նա:

ԳԼ՝ՈՍՏԷՐ

Ձիերն հրամայեց հեծնել:

Բայց ո՞ւր ուզում է երթալ՝ չըգիտեմ:

ԿՈՐՆԱՎԼՆ՝
 Ուր կամենում է թող երթայ:
 ԳՈՆԱՅԻՎՆ՝
 Պարոն,
 Երբէք մի հոգաք նրան արգելելու:
 ԳՆ՝ՈՍՏԻՎ՝
 Ուհ, մօտ է գիշերն: Յուրտ հողմի յոյզը
 Օդն է դողըրդում—Քանի մըղոն շուրջ
 Մի մացառ չըկայ:

ՀՈՆԳՎԵՆ
 Խելագար մարդոց
 Թող լաւ դաս լինին այն վընամները,
 Որ իրանք արին:—Փակեցէք դռներն:
 Նորա մարդերը յանդուգն են. գուցէ
 Խելացի բաներ նորան սովեցնեն.
 Խոհեմութիւն է զգուշութիւն անելը

ԿՈՐՆԱՎԼՆ՝
 Դըռները փակելը—Գիշերն սոսկալի
 Պիտի լինի: Ձեզ հռեզան լաւ խորհուրդ
 Տըւեց:—Ներս դընանք, խոյս տանք մըրրիկից:
 (Գնում է):

ԵՐՐՈՐԴ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՍԱՐԱՆ

Վայրի դաշտ: Լսվում է փոթորիկ որոտումի
 և կայծակի հետ:

ԿԷՆՑ և մի ԱՍՊԵՑ հանդիպում են միմեանց:

ԿԷՆՑ
 Ու՛վ է թափառում այստեղ՝ այսպիսի
 Մըրրիկի ատեն:

ԼԱՊԵՏ

Նա որի հոգին

Աղանակին պէս լի է ծրփանքով:

ԿԼՆՏ

Ձեզ ճանաչեցի—Ո՛ւր է թագաւորն:

ԼԱՊԵՏ

Սատղաճ տարերքին դէմ է մարտնչում,

Լըզմնեցուցանում է հողմերն՝ շննել,

Նետել աշխարհը ծովին անդունդը,

Սամ ծովը մըղել եղերքներից դուրս,

Որպէս զի իրերն փոխուին կամ ջընջուին

Փետում է ճերմակ մազերը, որոնց

Ընհտացնում է իսկոյն մըրթիկի

Ըհեղ ծրփանքը կոյր կատաղութեամբ:

Մարդկային տըկար ոյժով՝ զայրացած

Հողմ և անձրեւին դիմադրաւում է

Նա: Եյս զիշերն, երբ արջն իւր ձագերով

Փակվում է որջում, երբ առիւծն ու զայլ

Թէպէտև սոված՝ խնայում են սակայն

Իրանց մորթին՝ նա զըլխաբաց շրջում

Ա՛ւ ամեն բանի ջընջումն է մաղթում:

ԿԼՆՏ

Իսկ ո՞վ կայ հետը:

ԼԱՊԵՏ

Միայն խեղկատակն,

Որ ծաղրածութեամբ ջանում է սըրտին

Վիշտը փարատել:

ԿԼՆՏ

Ձեզ ճանաչում եմ

Պարոն, և վըստահ ճանաչողութեամբս՝

Սարևոր դործեր կարող եմ յայտնել

Ձեզ: Ել՛բանիի և Սորնվալ՛ի մէջ

Շատ արժէք ունիմ—բացէք այս քրտակն
Եւ մէջինն առէք: Երբ Աորդեկլային
Տեսնէք, (ես վըստահ եմ, որ կը տեսնէք),
Յոյց տըւէք ներան այս մատանին. Ձեզ
Նէ կասէ, ով էր ձեր ընկերն, որին
Ձէք ճանաչում պիտի:—Ձար մըրրիկ:—Գընամ
Երբայն գըտնելու:

ԸՍՊԵՏ

Ձեզ տուէք, տէր, այլ ևս

Եսելէք չունի՞ք:

ԿԼԻՆՏ

Միայն մի քանի

Աարեւոր խօսք, բայց կարեւորագոյնն

Եւ արքայն գըտնել: Փընտռեցէք նըրան

Եյդ կողմն, ես՝ այստեղ: Ո՛վ որ նախ գըտնէ՝

Թող ձայն տայ միւսին: (Գնում էն Կարէէր կողմը):

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Գիշեր: Մի ուրիշ վայրի դաշտ: Մըրիկը շա-
րունակվում է:

ԼԻՐ և ԽԵՂԱՏԱԿԸ մտնում են:

ԼԼԻՐ

Շընչեցէք հողմէ՛ր,

Մինչև այտերըդ պայթին՝ շընչեցէք:

Սահա՛նք, փոթորիկ, հոսեցրէք ուղիներդ,

Մինչև որ ծածկուին խաչ- ու գըմբէթներն:

Դուք խորհրդերադ ծըծըմբային հրեր,

Ազնին ջախջախող շանթ- ու կայծակին

Յառաջընթացներ, օ՛ն, շէկնեցուցէք

Ելեւոր մազերս: Եւ դու, որոտում

Նա կրկորցնէ շուտով գրլուինն և ամեն բան:

Շատ մուրացիկներ այսպէս են արել:

Ով որ ոտքի մատերին

Ընում է այն՝ ինչ անելու էր սրտին՝

Եւ կը կանչէ՝ նա ոտքի բըշտերից,

Քունը կը կրտրի նորա աչքերից:

Վասն զի դեռ մի գեղեցիկ կին չէ ծնել, որ հայելու
առջև չկտրտուի:

ԼԼԻ

Եյո՛, կամենում եմ համբերութեան

Օրինակ տալ. էլ չեմ ուզում խօսիլ:

(ԿԷՆՏ ներս է հանում):

ԿԼՆՏ

Ո՛վ կայ այդտեղ:

ԽԵ՛Ղ ԿԼՏԵԼԻ

Ո՛վ—մէկ իշխան և մի գեղջուկ. այն է՝ մի գիտուն մարդ
և մի խեղկատակ:

ԿԼՆՏ

Ո՛հ, այստե՛ղ էք դուք, տէր: Պիշեր սիրող

Երարածներից ոչ ոք չէ սիրում

Եյս տեսակ գիշեր: Օայրացած երկինքն

Սարսափ է ձրգել խաւարաշըրջիկ

Պաղաններին վրայ և որջում փակել:

Զեմ յիշում կեանքումս այսպէս կայծակի

Շանթեր, այս տեսակ ահիղ որոտում,

Հողմի մըռնչիւն և տեղատարափ

Ընծրէ: Մարդկային բնութիւնն չէ կարող

Տանել այս տանջանքն և արհաւիրքը:

ԼԼԻ

Եյն աստուածներն, որ մեր գրլին վերայ

Եւ հեղ որոտում են՝ թող փրնտուն այժմ

Իրանց թընամիքն—Պողա՛ դու, թըռուառ,
 Որ արդարութեան դատից ծածկումես
 Մեղքերդ սըրտիդ մէջ: Արինահեղ ձեռք,
 Պահուիր. նոյնպէս դու երգմնազանց, և դու,
 Սեղծաւոր, որ մի ազգապրղծութիւն
 Առաքինութեան դիմակով ծածկել
 Ես: Զախջախուիր դու ահի ցընցումով,
 Պաւո՛ղ ապիրատ, որ, իբրև ընկեր,
 Պարան ես դընում մարդկային կեանքին:
 Պաղտնի ոճիրներ, պատուեցէք ձեր քօղն
 Եւ այս սոսկալի դատաւորներից
 Շընորհք հայցեցէք: Իսկ ես՝ կըրում եմ
 Աւելի չարիք, քան թէ գործել եմ:

ԵԼՆՏ

Ո՛հ, գըլխարաց էք: Իմ բարի արքայ,
 Մօտ տեղ մի հիւղ կայ. նա ձեզ մըրբիկից
 Կը պատըսպարէ: Հանդէսեցէք այնտեղ,
 Մինչև ես երթամ այն դաժան տունը,
 Աւելի դաժան, քան պատի քարերն—
 Որ հէնց նոր, երբ ձեզ փընտռում էի ես՝
 Ինձ ներս չընդունեց—ստիպմամբ մի ժըլատ
 Հիւրասիրութիւն ձեզ համար այնտեղ
 Բստանամ:

ԼԻ՛

Խիլքըս խառնուիլ է սկըսում: (Խեղկաբանիկ)
 Եկ, տըղաս. ի՞նչ ես անում, սիրելի
 Տըղաս: Մըրսում ես: Եւ էլ եմ մըրսել: (Սէպիկ)
 Ո՛ւր է այն յարգը, բարեկամ: Պէտքի
 Արուեստն հրաշապէս ներգործում է. նա
 Պըձուձ բաներին արժէք է տալիս:
 Պընանք այն հիւղը—Պու խեղճ խեղկատակ,
 Սըրտիցըս միայն մի կըտոր մընաց
 Ինձ, և այն էլ քո վերադ է ցաւում:

ԽԵՂԿԼՏԵԿ

Ով որ փոքր ինչ խելք ունի զըլխում
Հոգ չէ անում հողմից անձրեկից,
Բաղդի բերումից զոհ է լինում
Վաստն զի անձրեւ ամեն օր էլ է գալիս:

ԼԻՐ

Եյդպէս է, բարի տղաս: (Պէնդի): Մեզ այն հիւղն ա-
ռաջնորդի:
(Լէր և Պէնդի գնում են):

ԽԵՂԿԼՏԵԿ

Փառաւոր գիշեր է, որ անառակ կնին էլ կարող է պա-
ղեցնել: Բայց ևս գնալուց յառաջ ուզում եմ մէկ էլ մարգա-
րէանալ:

Վահանաներն երբ խօսք խօսքի վերայ բարգնն,
Գարեջրին մէջ՝ եփողները ջուր շատ խառնն,
Եղնրւականն երբ խորհուրդ տայ դերձակին,
Ո՛չ հերձուածոյն, այլ կրնամոյնն այրուին,
Վատաւորներն երբ խօսին շիտակ,
Եսպետ ու մանկլաւ է՛լ չը լինին պարտքի տակ,
Երբ լեզուներն էլ չը բամբասնն,
Ճարպիկ գողերն գրպան չը կըտրեն,
Երբ վաշխառուն դաշտում համրէ իւր փողը,
Երբ տաճարներ շինեն բողն ու խօսք շինողը՝—
Եյն ժամանակ տէրութիւնը Ել՛րիոնի
Սարսափելի շրփութութեան մէջ կրնկին
Ով ապրի, կը տեսնէ. ժամանակ կը գայ,
Որ ոտքով քալել սովորութիւն կը դառնայ:
(Գնում է):

ԵՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

ԳԼ՝ՈՍՏԵՐԻ ամբողջում:

ԳԼ՝ՈՍՏԵՐ և ԵԳԻՍՏՈՒՆԳ ներս են մտնում:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՄ

Եւ, Լեւոնդ այս անաստուած գործն ինձ բնաւ հա-
ճելի է: Եւրբ նոցանից հրաման խնդրեցի նորա մասին հոգ
տանելու՝ նոքա ինձանից կարճեցին սեփական տնիս վերայ ու-
նեցած իրաւունքս էլ, և իրանց անհաշտ վրէժխնդրութեան
սպառնալիքով ինձ արգելեցին նորա մասին խօսիլ, նորա հա-
մար խնդրել և օրւէ կերպով նորան օգնութիւն անել:

ԼԵՍԻՄՈՒՆԴ

Շատ խիստ ու վայրենի վարմունք է:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՄ

Խօսքը մեր մէջ մնայ. երկու դքսերին մէջ երկպառակու-
թիւն կայ. բայց կայ սորանից վատ մի բան էլ: Երեկ երեկոյ
ես մի նամակ ստացայ... այս մասին խօսիլն իսկ վտանգաւոր
է: Նամակը սենեակումս պահեցի...: Թագաւորի այս նե-
ղութիւններին վրէժխնդրութիւն պիտի պահանջուի: Մի բա-
նակ արդէն մեր երկիրը ոտք է դրել: Մենք պէտք է թագա-
ւորի կողմն անցնինք: Եւ գնում եմ նրան փնտռելու և ծա-
ծակից օգնելու. իսկ դու գնա դքսին խօսակցութեան բըռ-
նիր, որ նա իմ խնամքներս չնկատէ: Եթէ ինձ հարցնէ՝—ես
հիւանդ եմ և պառկած: Եթէ ինձ պէտք լինի մինչև իսկ
մեռնիլ—որ և ինձ սպառնացան նոքա—սակայն ես պիտի օգ-
նեմ իմ ծերունի տէրիս և թագաւորիս: Տարօրինակ բաներ
պիտի պատահին, Լեւոնդ. զգոյշ եղիլ, խնդրում եմ (ԳԼ՝
նո՞ւ է):

ԼԵՍԻՄՈՒՆԴ

Եյս մեծահոգի գործն և նամակը,

Եյդ խընամբն, որ քեզ արգելուած է՝ պիժմ

Պըքսին կը յայտնեմ. նոյնպէս և նամակն
Սա կարծեմ նորան ախորժ կը լինի:
Ես կը վաստակիմ հօրքս կորցըրածն,
Եյո՞, բոլորը, տարակոյս չըկայ—
Ծերերն ընկնում են, նորերն են կանգնում: (Գրում է):

ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Վայրի դաշտում մէկ հիւղի առջև:

Լիբ, ԿէնՏ և ԽեղկԱՏԱԿը ներս են մտնում:

ԿԼԻՆՏ

Եհա այն տեղը. ներս մըտէք, արքայ,
Խիստ է գիշերի այս բըռնութիւնը.
Չէ կարող տանել նորան մեր բըռնութիւնն:

ԼԻԲ

Թող ինձ:

ԿԼԻՆՏ

Տէր իմ, ներս մըտէք:

ԼԻԲ

Ուզում ես

Սիրաբա պատտուել:

ԿԼԻՆՏ

Իմ սիրտս մանաւանդ

Կը պատուեմ: Տէր իմ արքայ, ներս մըտէք:

ԼԻԲ

Քեզ խիստ է թըւում՝ որ մինչ ոսկորներս
Թափանցում է այս կատաղի մըրրիկն:

Խիստ է քեզ համար: Բայց ուր մեծագոյն

Աըսկիծն է տիրում՝ փոքրագոյնն հաղիւ

Ջգալի է այնտեղ: Երջեց փախչում ես

Պու, բայց երբ փախուստդ առաջնորդէ քեզ
 Պէպի զայրագին ծոցն՝ դու կը նետուիս
 Երջին բերանը: Երբ հոգին աղատ՝
 Մարմինը փափուկ կը լինի: Հոգումս
 Եղած մըրրիկը հանում է ինձնից
 Եմեն ըզգացմունք. թողնում է միայն
 Իմ մէջ յուզուածը:—Հարազատ որդւոյ
 Եպերախտութիւն... 'Նոյնն է թէ բերանս
 Խածատէ այս ձեռքն, վասըն զի նրան
 Կերակրում է սա: Բայց վրէժխընդիր
 Ուզում եմ լինել:—Ո՛չ, չեմ ուզում լալ:—
 Եյս տեսակ գիշերն ինձ վանել տանից: (Երկն+նայելով):
 Ենձրեւիր դու. ես կը տանեմ բոլորն:
 Եյս տեսակ գիշերն:—Հռեզան, Պոնէրիլ՝...
 Ձեր ծեր հօրն, որի գըթոտ սիրտը ձեզ
 Տըւեց ամեն ինչ:—Ո՛հ, այս կէտումս է
 Խեղազարութիւնն:—Պէտք է խուսափել
 Բաւական է:

ԿԼՆՏ

Իմ բարի տէր, մըտէք:

ԼԼԻ

Խընդրում եմ, մըտիր դու և հոգա քեզ:
 Եյս փոթորիկն ինձ չէ թողնում խորհիլ
 Եյն՝ որ աւելի պիտի տանջէր ինձ:
 Բայց սակայն մըտնենք: (Խեղհարաւիկն): Յառաջ դու
 մըտիր,

Որդի, ո՛վ տընանկ աղքատ: Օ՛ն, մըտիր:—

Ես դեռ կաղօթեմ յիտոյ կըքընիմ:

(Խեղհարաւիկն ծնում է հիւղը):

Ո՛վ մերկ թըշուառներ, ուր որ էլ լինիք

Պուք՝—ենթարկուած այս անգութ մըրրիկին—

Խնչպէս բաց գըլուխն, քաղցած ըստամոքսն

Եւ պատառտուն ցընցոտիները

Պիտի պաշտպանեն ձեզ մի այսպիսի
Լեզանակից: Ահ, այս մասին շատ քիչ
Լին խորհում ես: Պեղ առ, ճոխութիւն,
Բղբա միանգամ, ինչ որ ըզգում են
Այս տընանկները՝ որ լիութիւնիցդ
Ողորմութիւն տաս նոցա և երկնի
Պու արդարութիւնն ապացուցանես:

ԼՅՎԻՄ (Հեղեղ):

Սանգուն ու կէս, կանգուն ու կէս խոր: Աղքատ Տոմ:

ԽԵՎԻՄՆԻ (Հեղեղ Դուրս Գալիւն)

Քեռի, ներս մի մտնիր: Պե կայ այստեղ: Օգնեցէք,
օգնեցէք:

ԿԼՆՏ

Ձեռքդ ինձ տուր: Ո՞վ կայ այդտեղ:

ԽԵՎԻՄՆԻ

Պե է, դե: Նա ասում է, թէ անունն աղքատ Տոմ է:

ԿԼՆՏ

Ո՞վ ես դուն, որ յարդին մէջ մրմնում ես: Պուրս ել
(ԵԳՅՍՐ Դուրս է Գալիւն Ինչի Կապուստ):

ԼՅՎԻՄ

Պընա: Չար ոգին հալածում է ինձ:

Փըշոտ մացառի մէջից շընչում է

Յուրտ քամին: Պընա, ցուրտ անկողինըդ

Մըտիր և տաքցիր:

ԼԼԻ

Պուն էլ ամեն բան

Պըստերիդ տըւիր և այս օրն ընկար:

ԼՅՎԻՄ

Ո՞վ ողորմութիւն կտայ աղքատ Տոմին, որին չար դեը
պատգրեց կրակի և բոցի միջով, ծանծաղ և խոր տեղերում,
ճահիճների և մօրուտների վերայով: Նա նորա բարձին տակ

դանաճներ դրեց, նստարանին տակ՝ չուան, ապուրին մէջ մը-
կընդեղ խառնեց: Նա նորա սիրտը հպարտացրեց, որ աշխէտ
ձիւի վերայ նստաւ և չորս մատնաչափ լայն կամուրջին վե-
րայ սկսեց արշաւել և աշխատիլ իւր ստուերը բռնելու, որին
դաւաճան էր համարում:—Աստուած հինգ զգայարանքներդ
պահպանէ:—Տոմը մրսում է: Օ՛ դողի, դողի, դողի (ապա-
նէրը կը փութէ): Աստուած քեզ պահէ փոթորիկներից, չար
աստղերից և ոսկրացաւից:—Ողորմութիւն արէք աղքատ
Տոմին, որին տանջում է չար ոգին: Ա՛, ես այստեղ նրան
կբռնեմ: ահա՛ այնտեղ, և նորից այնտեղ, և այնտեղ:

(Մըրէկը շարունակում է):

ԼԻՐ

Ղըստրերն այս վիճակն հասցըրին նրան:—

Բան չը պահեցի՞ր. ամեն ինչ տըւիր:

ԽԵՂԿԼՏԼԿ

Ոչ, այս գրգռեակը դեռ պահեց, ապա թէ ոչ խայտա-
ռակութիւն կլինէր:

ԼԻՐ

Բոլոր հարուածներն, որ ծրփուն օդում

Խիստ ճակատագիրն կախել է մեղքի

Վերայ՝ թող թափին դըստրերիդ գըլխին:

ԿԼՆՏ

Նա դըստրեր չունէր, տէր իմ թագաւոր:

ԼԻՐ

Լըռի՛ր, դաւաճան... ոչինչ չէր կարող

Այսքան զեղծանել բընութիւնն, բացի

Ապերախտ դըստրերն. այժմեան կարգն է այս,

Որ որդիներից ուրացուած հայրերն.

Իրանց արիւնին մէջ կարեկցութիւն

Զըգդտնեն: Պատիժն արդար է: Սորա

Մարմնից են սերուած պելիկան¹⁾ դըստրերն:

1) Պելիկան—հաւալուան: Եգգար լեւել՝ Լիբի վերջի խօսքը պելիկան դըստ-
րերն: Նմանաւայնութիւն անելով՝ ասում է Պիլիկոկ նստել էր և լնի Պելիկան օ-
տարագրի բառը պահեցի, որպէս զի յայտնի լինի Լիբի և Եգգարի խօսքերին մէջի
կապը, Պիլիկոկ՝ դէպ անուն է:

ԼԵՂԵԿՈՒ

Պիլլեկոկ նստել էր Պիլլեկոկ լեռին վերայ:— Հալլո, հալ-
լո, լո, լո, լո:

ԽՆԴԱԿԱՆ

Եյս ցուրտ գիշերը բոլորիս էլ կխենթացնէ:

ԼԵՂԵԿՈՒ

Չար թշնամուց զգուշացիր, ծնողներիդ հնազանդ եղիր,
խօսքիդ տէրն եղիր. մի երգուիր, մի խառնակուիր հարեա-
նիդ կնին հետ, սիրուհուդ մի վարժեցնէր շայլ զարգարանք-
ների:— Տոմը մրսում է:

ԼԼԻ

Ղուկն ո՞վ էիր:

ԼԵՂԵԿՈՒ

Մէկ աստիճանաւոր, գոռոզ սրտով ու մաքրով, որ հիւ-
սում էր սնդերը, ձեռնոցներ էր կրում՝ զլխարկին վերայ. սի-
րուհու կրքերին էր ծառայում և ներա հետ խաւարի գոր-
ծեր կատարում. որ աւելի երգումներ էր արտասանում, քան
ուրիշ խօսքեր, և զթած երկնքի դէմ յանդիման երգմնազանց
էր գտնվում. մէկը, որ քնում էր անառակութիւնների առա-
ջադրելով և զարթնում էր՝ որ նոցա գործադրէ:— Եւ գինի
շատ էի սիրում և աւելի շատ՝ նարդի, իսկ սէրի գործում
գերազանցում էի մինչև իսկ սուլթանին: Արտով խարդախ,
ականջով դուրահաւան, ձեռքերս՝ արիւնալից, ծուլութեան
մէջ՝ խող, գողութեան մէջ՝ աղուէս, անյադութեան մէջ՝ դայլ
կատաղութեան մէջ՝ շուն, կողոպտելու մէջ՝ առիւծ:— Նայիր,
որ կնիքի կոշիկին ճռճռոցը, մետաքսէ շորերին խշխշոցը խիզճ
սիրտդ չգերին: Ոտքդ հեռի պահիր բողատուններից, ձեռքդ՝
կնի գոգնոցից, գրիչդ՝ վաշխառուններից, և չար ոգուն մի հա-
ւատար:— Յուրա քամին շարունակ փչում է մացառի մէջից.
նա հնչում է, մուսմ. . . զուսմ, հէյ, իւյ, ժառանգս, որ-
դիս, տրդաս, թող տուր նրան անցնի¹⁾: (Մըրիլը շարունակ-
վում է):

1) Մի հին երգի կտոր է:

I, I, I

I, աւ էր հողը մտնէիր, քան թէ այդ մերկ անդամներովդ
 երկնքի այս զայրոյթին դէմ կանգնէիր: Մարդն, ինչ որ կայ՝
 այսքան է միայն: I, աւ նկատենք նրան:—Վուն ոչ մետաքս
 շերասից ես առել, ոչ մորթ՝ վայրի գազաններից, ոչ բուրդ՝
 ոչխարից և ոչ մուշկ՝ այծեամից: (Յոյց ասելով Սէնտին և խեղ-
 փայտին): Ահա, այստեղ մենք հրեքս կեղծ ենք. դու՝ բուն ա-
 րարածն ես: Ապճնուած մարդն ուրիշ ոչինչ է, բայց թէ մի
 խեղճ, մերկ, երկոտանի անասուն, ինչպէս դուն ես:—Հեռու,
 վերադիր առարկաներ—հանուեցէք վերայիցս: (Հանդերձը
 բռնաբռն է):

ԽԵՂԿԵՏՆԻ

Վեռի ջան, դադարիր խնդրեմ, այս՝ լող տալու գիշեր
 չէ: Այս վայրի տեղում մի փոքրիկ հուրը կնմանիր անառակ
 ծերի սրտին—մի թեթեւ կայծ, մեացած մարմինը սառած:
 Այ, տեսէք, մի թափառական հուր մօտենում է մեզ:

ԼՊՊԵՐ

Օ, դա Ֆլեբբէրտը բռնէտն է, չար դեւ. նա շրջում է
 կրակավառից մինչև ագլօրախօսը. նա է, որ աչքի լուսունցք է
 բերում, շէլ է դարձնում, ապականում է խմորն, աշխարհի
 խեղճ՝ որդուն չարչարում է:

Երեք անգամ սուրբ Սխտով՝ անապատների շրջեցաւ,

Ինն ընկերով մի դե գրտաւ:

Հրամայեց դէին,

Որ մըտնի գետին:

Նըրան կապեց երգումով:—

Սորի, դե, կորի շուտով:

ԿԵՆՏ

Ի՞նչպէս էք, տէր իմ:

(ԳԼՈՍՏԵՐ յի վահով ներս է մտնում):

I, I, I

Ո՞վ է այս մարդն:

ԿԼԵՏ

Եյդ ով է, ում էք փնտռում:

ԳԻՆՈՍՏԻՐ

Ո՞վ էք դուք. անուններդ ի՞նչ է:

ԼԵԳԻՄ

Եղբայր Տոմր, որ ուտում է դուրս, շերեփ, սողուններ, խլուրդ ու մողեսներ՝ Նա, որ կատաղութեան ժամանակ, երբ չար դեր Հալածում է նրան՝ իբրև աղցան ուտում է կովի կու, քաւթար մուկ և սատկած շուն, և խմում է կանգնած ճախինների վերայի կանաչ կապերտը: Նա իջևանից իջևան մտրակի Հարուածներ է ուտում: Նա կապանքի մէջ է, պատժուած է, բանտարկուած: Նա որ երեք վերարկու ունէր ուսին, վեց շապիկ կոնակին, ձին իւր տակը և սուրը կողքին՝

Եյժմ մուկ ու խրլուրդ և նրման կենդանիներ

Եղբայր Տոմն ուտում է եօթն երկար տարուց ի վեր:

Օգոյշ կաց ինձ Հալածողից:—Լուիր, Սմոլ՝կին, լուիր, չար թշնամի:

ԳԻՆՈՍՏԻՐ

Ի՞նչ, ձեր մեծութիւնը սոցա՞ դտաւ իւր ընկեր:

ԼԵԳԻՄ

Խաւարի իշխանն աղնըւական է:

Նորա անունն է Մոգոյ և Մահու:

ԳԻՆՈՍՏԻՐ (ԼԵԼԷ):

Մեր մարմինն լ'արիւնն այնչափ վատացան,

Որ ծընողներին այժմ անարդում են:

ԼԵԳԻՄ

Եղբայր Տոմր միտում է¹⁾:

1) Նա կարծում եմ, թէ երբ Գլոստեր ներս է մտնում՝ Էդգար Վալենտայով, որ նորանից չճանաչուի՝ սկսում է ամենախենթ բաներ դուրս տալ, որպէս զի Գլոստեր նրան խնթ կարծելով՝ վերան ուշադրութիւն չգտրձնէ: Բայց երեւի Գլոստեր նորա ձայնից կամ գէմից մի բան զգաց, որ քնազգամբ կրկին անգամ Էդգարի մասին յիշատակութիւն է անում այստեղ: Համեմատել Դ. Երարուած Ե. Տեսարան:

ԳԻՆՈՍՏԻՐ (ԼԵԵՆ):

Գլխանք միասին: Պարտքս ինձ չէ թողնում
 Լքսել դրստրերիդ անգութ հրամանին:
 Թող նէրանք սաստնն դռնները փակել
 Եւ ձեզ թողնել զոչ այս սե գիշերին:
 Ես վրստահացայ ձեր ետե գալու՝
 Որ ձեզ տանեմ տուն, ուրտեղ պատրաստ են
 Հուր և կերակուր:

ԼԻՐ

Թող նախ հարցնեմ այս
 Փիլիսոփային:—(ԼԵԴՄԵՆ) Խնչ է որոտման
 Պատճառը:

ԿԻՆՏ

Բարի արքայ, լքսեցէք
 Սորա հրաւերին, տուն գնացէք:

ԼԻՐ

Մի խօսք
 Եյս թերայեցի ուսումնականին:—(ԼԵԴՄԵՆ)
 Խնչ ուսում ունիս:

ԼԵԴՄԵՐ

Պեհալածութիւն
 Շըճեջարդութիւն:

ԼԻՐ

Թողէք մի գաղտնի
 Հարցմունք անել ձեզ:

ԿԻՆՏ (ՊԵՄԵՆ):

Տէր, նըրան կըրկին
 Ստիպեցէք. խելքը խառնուիլ է սկըսում:

ԳԻՆՈՍՏԻՐ

Սարճիլ ես նըրան մեղադրել: Պըստրերն
 Իւր մահն են ուղղում: Եւ, բարի կէնտը—

Նա ձիշտ էր ասում, խեղճ պատրականն:

Ասում ես, արքայն կորցնում է խելքը.

Նս էլ բարեկամ, համարեա խենթ եմ:

Նս էլ մի որդի ունէի, որին

Եթմ ուրանում եմ:—կեանքիս դաւ դրոց

Նա այս մօտ օրերս: Նս նըրան սիրում

Եւ: ոչ մի հայր այնպէս չէ սիրել

Եւր որդուն: Ուղիղն ասելով կըսկիծն

Խելքըս պըղտորեց: (Մընէլ շարունակում է):—Խնչպիսի
գիշեր:—(Լէնէն)

Եղաչում եմ ձեզ, արքայ...

ԼԻՐ

Ներեցէք

Բարեկամ:—(Լեգաթէն) Գլնանք, մեծ փիլիսոփայ:

ԼԳԳԵԼ

Տոմ մըսում է:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՐ (Լեգաթէն):

Բարեկամ, հիւղըդ մըտիր, տաքացիր:

ԼԻՐ

Մտնեն, ամենքս էլ: (Ուղում է Լեգաթէն հետ հեղը հանել):

ԿԼ՝ՆՏ

Եյս կողմը, միլ'որդ:

ԼԻՐ

Ոչ, այստեղ. ես միշտ ուզում եմ մընալ

Փիլիսոփայիս մօտ:

ԿԼ՝ՆՏ (Գլ'տարէնէն):

Տէր, հաճեցէք,

Որ գայ այդ մարդն էլ:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՐ (Լէնէն):

Ես էք նըրան էլ

ԿԼԵՏ (Լեւոնիս):

Գլխանք, բարեկամ, մեզ հետ եկ:

ԼԼԻ

Գլխանք,

Իմ աթենացի:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Այժմ լուռ կացէք:

ԼԳԳԼԻ

Ոսկալ՝ դ մանկլաւիկն մութ աշտարակին

Մօտեցաւ, կանչել ըսկըսեց թիւ, փա՛հ,

Փռւհ. անդլիական արիւն է հոտում: (Գլխանք էն):

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Մի սենեակ Գլ'ոստէրի ամրոցում:

ԿՈՐՆԱՎ՝ և ԼԳՄՈՒՆԳ ներս են մտնում:

ԿՈՐՆԱՎ՝ ԼԼ՝

Յառաջ քան թէ իւր տունը թողնելս՝ ուզում եմ վրէժս առնել:

ԼԳՄՈՒՆԳ՝

Միլ'որդ, երբ մտածում եմ, թէ ինձ կարող են պարսաւել, որ հաւատարմութեանս զոհեցի բնութիւնը՝ սարսափում եմ:

ԿՈՐՆԱՎ՝ ԼԼ՝

Այժմ ես տեսնում եմ, որ հղբայրդ ոչ միայն իւր չափութիւնից հօր մահն էր խնդրում, այլ և նրան այս գործելու դրդեց հօրդ պատժապարտ ցածահոգութիւնն:

ԼԳՄՈՒՆԳ՝

Որչափ սոսկալի է իմ վիճակս, որ ստիպուած եմ զղջալ արդար լինելուս վերայ:—Ահա այն նամակն, որի մասին խօ-

սեցաւ, որը ապացոյց է, թէ նա զաղղիական կուսակցութեան
համամիտ է: Ո՛վ երկինք: Եթէ այս գաւաճանութիւնը տե-
ղիք չունենա՞ր, կամ յայտնողը՝ ես չլինէի:

ԿՈՐՆԱՎՆԱ՛

Պնանք միասին դքսուհուն մօտ:

Լ՛ԴՍՄՈՒՆԴ՝

Եթէ սորա բովանդակութիւնը ճշմարիտ է՝ շատ գոր-
ծեր ունիք տեսնելու:

ԿՈՐՆԱՎՆԱ՛

Սուտ կամ ճշմարիտ՝ սակայն նա քեզ Պ՛լոստերի կոմս
չինեց: Իմացիր, թէ որտեղ է հայրդ, որ կարողանանք նը-
բան բռնել:

Լ՛ԴՍՄՈՒՆԴ՝ (Լռանջն):

Եթէ նրան թաղաւորին մօտ գտնեմ՝ կասկածն աւելի
կմեծանայ: (Բաբբ) Ես կշարունակեմ ձեզ հաւատարիմ մը-
նալ, որչափ էլ բռնն լինի կռիւը պարտքի և բնութեան մէջ:

ԿՈՐՆԱՎՆԱ՛

Վեզ ընծայում եմ բոլոր վստահութիւնս: Իմ սէրիս մէջ
մի լաւագոյն հայր կգտնես: (Պնոմ էն):

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Պ՛լոստերի ամբողջին մօտ ազարակի սենեակ:

Պ՛ԼՈՍՏԵՐ, ԼԻՐ, ԿԼԵՑ, ԽԵՂԿԱՏԱԿԸ և ԷՊԻՍՏ ՆԵՐՍ ԵՆ մտնում:

Պ՛Լ՛ՈՍՏԻՐ՝

Լաւ է այստեղ, քան բաց օդին մէջ: Սիրով ընդունե-
ցէք. որչափ ձեռքիցս գայ՝ կաշխատեմ լաւացնել այստեղ ձեր
գրութիւնը: Շուտով կվերադառնամ:

ԿԼ՛ԵՑ

Նորա հոգու բոլոր ջօրութիւններն տեղի տուին յուսա-

Հատութեան. Թող աստուածները վարձատրեն ձեր բարեսըր-
տութիւնը: (Գլխաւոր գնում է):

ԼԳԳԵՐ

Ֆրատէրէտոյ ինձ կանչում է և ասում է, թէ 'ներոն
խաւարի լճում ձուկ է որսում: (Խեղհապալին) Աղօթք արա,
անմեղ¹⁾, և չար թշնամուց զգոյշ կացիր:

ԽԵՂԿԼՏԵԿ (Լեւին):

Վեռի ջան, ասա ինձ, յիմարն ազնուական է թէ ռամիկ:

ԼԽՐ

Թագաւոր է, թագաւոր:

ԽԵՂԿԼՏԵԿ

Ո՛չ, մի ռամիկ է, որ ազնուական որդի ունի: Վասն զի
յիմար է այն ռամիկը, որ իւր որդուն իրանից յառաջ ազ-
նուական դարձած է տեսնում:

ԼԽՐ

Ճաղար ատրաշէկ շամփուր պէտք են ինձ,
Որ շրջան, խրրին նէրանց մարմիններն:

ԼԳԳԵՐ

Չար դէը կրծոտում է կոնակս:

ԽԵՂԿԼՏԵԿ

Յիմար է նա, որ հաւատում է ընտելացած գայլի հե-
ղութեան, ձիի առողջութեան, տղայի բարեկամութեան և
պոռնկի երգումին:

ԼԽՐ

Վճռած է. նէրանց դատի կը կանչեմ: (Լեղհապալին)
'Պու այստեղ նըստիր, ուսեալ դատաւոր,
Իսկ դուն, իմաստուն, այստեղ—'Վէ', յառաջ,
'Պուք, քան աղուէսներ:

1) Խեղհապալիններին կոչում էին նաև անմեղ, ինչպէս վկայում են Ստեփէնոսն և
Մէլքոն:

ԼՅԴԳԵՐ

Նայեցէք, ի՛նչպէս

Նա այդտեղ կանգնել վերաս է յառում

Վառվառ աչքերը:—Սիրունիկ տիկին,

Գատիդ ատե՛նն էլ սիրուըտում ես դու:

Ի՛նչստի, գեան անցիր, ե՛կ ինձ մօտ:

ԽԵՂԿԸՏԸԿ

Նէրա մակոյկը ծակ ունի տակում,

Ի՛նչ քեզ ասել նէ չէ ուղում,

Թէ ինչո՛ւ չէ գալիս քո մօտ:

ԼՅԴԳԵՐ

Չար թշնամին աղքատ Տոմին հալածում է սոխակի
ձայնով: Հոպոգէնս Տոմի փորից դուռում է, որ երկու ճերմակ
ձուկ տամ: Մի՛ կռնէր, այ սև հրեշտակ, քեզ համար ես կուր
չունիմ:

ԿԼՅՆՏ

Եյժմ ի՛նչպէս էք, տէր:—Մի նայիք այդպէս

Եպով: Ուղո՞ւմ էք պառկիլ և հանգչիլ

Եյս բարձերին վրայ:

ԼԻՐ

Նախ դատը տեսնեմ:

Ի՛նչէք վրկաներն: (Լեզուով) Դու, դատաւորի

Վերաբիւ հագածդ, նըստիր տեղդ, (Խեղճաբան) և դու,

Որ արդարութեան մէջ գործակից ես

Նորան՝ իւր կողքին: (Վեհով) Մասնաժողովի

Ընդամենից էք դուք: Նըստէք նոյնպէս:

ԼՅԴԳԵՐ

Պէտք է արդար դատաստան կըտրել:—

Ուրախ հովիւ, արթո՞ւն ես, թէ քնիլ

Ոչխարիկդ արտն է մըտել:

Սիրուն բերանդ մէկ անգամ թէ բանաս՝

Ոչխարիդ նորից դու յետ կրստանաս:
Փիւս, փիւս. կատուն գորշագոյն է:

ԼԻՐ

Յառաջ սէրան դատեցէք: Սէ Գոնէրիլն է: Այս պատ-
կառելի համաժողովին առջև ես երդումով վկայում եմ, որ
սէ խեղճ թագաւորին իւր հօրը դուրս արաւ:

ԽԵՂԿԵՏԵԿ

Յառաջ եկէք, տիկին, ձեր անունը Գոնէրիլ՝ է:

ԼԻՐ

Նէ չէ կարող այս ուրանալ

ԽԵՂԿԵՏԵԿ

Ներեցէք, ես ձեզ նստարան կարծեցի:

ԼԻՐ

Իսկ միւսը՝ ահա՛: Իւր դաժան աչքերն
Արտայայտում են սրբոյն կազմուածքը
Բըռնեցէք սէրանս—Օւէնք, զէնք, սուր, կըրակ.
Գաւ—ինչո՞ւ նէրան թոյլ տըւիր փախչել
Խարդախ դատաւոր:

ԼԵՂԵՐ

Պահպանէ՛ Աստուած

ձինգ ըզգայարանքդ:

ԿԵՆՏ

Ո՛վ կարեկցութիւնս—

Այն համբերութիւնն ո՞ւր է պիտի, որով
Պարծենում էիք յաճախ՝ թէ ունիք:

ԼԵՂԵՐ (Առանցքին):

Նորա պատճառով լըցվում են աչքերս,
Այնպէս որ կարող է բացուիլ դիմակս:

ԼԻՐ

Նայեցէք, փոքրիկ շըներն էլ նոյնպէս—
Պայտառ, արի, չար—հաջում են վերաս:

ԼՂԳԵՐ

Տոմ կամենում է գլուխը նոցա առջև ձգել:—Պոլս կո-
րիք, շնիր:

Թէ ճերմակ, թէ սևդունչ կոչուիս,
Թէ թունաւոր լինիս կրծելիս,
Թէ դամբո, լինիս, քոթոտ, թէ որսկան,
Թէ ընթացիկ, թէ բարակ կամ թէ կըռուան,
Թէ ագիդ կըտրած և թէ կըլլոր պոչ՝

Տոմ կըստիպէ ձեզի՝ բառնալ Հաջ ու դոչ:

Շէնց որ գլուխս ձրգեմ առջևնին՝

Բոլորը մէկէն թողնեն կը փախչին:

Շօ, Հօ. Հի, Հի: Պսանք տօնաւաճառներն, շուկաներն
ու վաճառատուններն: Աղքատ Տոմ, եղջիւրդ չոր է¹⁾:

ԼԻՐ

Այժմ շուկանին ձեղքելը—Տեսէք, ի՛նչ է թխսել սըր-
տին մէջ: Սոյ մի այնպիսի դժ բնութեան մէջ, որ այս տե-
սակ կոշտ սրտեր արտաբերէ: (Լաֆաշին) Ձեզ, պարօն, իմ
Հարիւր ասպետներին մէջ եմ ընդունում: Միայն ձեր Հան-
դերձի ձեն անախորժ է ինձ: Թեքեա դուք կասէք, թէ Պարս-
կաստանի ձեն է այս, բայց սակայն փոխեցէք:

ԿԼՆՏ

Իմ թագաւոր, պառկեցէք քնեցէք փոքր ինչ:

ԼԻՐ (Պատկերով):

Աղմուկ մի՛ Հանէք, աղմուկ մի՛ Հանէք: Վարագոյրները
քաշեցէք. Հա՛ այդպէս. Հա՛ այդպէս: Վաղն առաւօտուն ընթ-
րիքի կնստինք: Այդպէս, այդպէս:

ԽԵՂԿԵՏԵԿ

Ես էլ ճաշին քնելու կգնամ:

(ԳԼՈՍՏԵՐ ներս է մտնում):

1) Եղջիւրն, ինչպէս նաև այժմ արեւելքում՝ դործածում էին իւղ կամ ջուր պա-
հելու համար:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Մօտ եկ, բարեկամ, հօւր է թագաւորն
Իմ տէրս:

ԿԼՆՏ

Նա այստեղ է, բայց մի դիպէ՛ք
Նորան—նա խելքը կորցրից:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Բարեկամ,

Գլըկիր նըրան: Նս հէնց նոր լըսեցի
Նորա կեանքին դէմ մի դաւադրութիւն:
Մի պատգարակ կայ պատրաստ. դի՛ր վերան
Նւ Պուվր ըշտապիր: Այնտեղ կը գըտնես
Պաշտպան և պատիւ: Տէրիդ փախցըրու.
Կէս ժամ ուշացար՝ էլ նա կենդանի
Զի մընար, ոչ դուն և ոչ դք նըրան
Պաշտպանողներից: Հեռացիր, փախցըրու
Նւ եկ հաւիցս, պաշար և արագ
Ուղեկիցներ տամ:

ԿԼՆՏ (Նայելով Լաֆա—որին վերայ):

Պարտասկալ ընութիւնն

Ահա թըմրեցաւ: Սարող էր հանգիստն

Բալասան լինել խելքիդ վէրքերին,

Որ անբուժելի կը դառնան՝ եթէ

Օգնութեան չըգայ խաղաղ ժամանակն: (Խեղճաբանին)

Օգնիր ինձ տէրրդ տանելու: Պէտք չէ

Յետ մընաս դու:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Շուտ, ճանապարհ ընկնե՛ք:

(ԿԵՆՏ, ԳԼՈՍՏԵՐ և ԽԵՂԱՍՏԱԿԸ ԼՈՐԻՆ պահում էն):

ԼՎԻԳԻՐ (Մխայն):

Երբ մեր մեծերը նոյն չարիքն են կրում
Մարդ չի տըրտընջայ էլ իւր ցաւերին:

Ով որ չարչարվում է մենակ՝ նորան
 Օտանր է չարչարանքն, որովհետեւ նա
 Բաղդ, ուրախութիւն է տեսնում իւր շուրջն:
 Բայց հողին դիւրաւ յաղթում է ցաւին՝
 Երբ դժբաղդութիւնն ունի իւր ընկեր:
 Ուրչափ իմ ցաւերս այժմ դիւրատար,
 Թեթեւ են թըլում, երբ նոյն բեռին տակ,
 Որ թեքեց զըլուխս՝ թազաւորն ընկձուած
 Եւ տեսնում: Թըշուառ է նա իբրեւ հայր,
 Ես՝ իբրեւ որդի—Պընա ասկից, Տոմ,
 Եյս մեծ անցքերին ուշադիր եղիր.
 Եւ խարէական կարծիքն, որով դու
 Պատապարտուել ես իբրեւ դաւաճան՝
 Երբ քո զործերով փարատուի՝ և քո
 Պատիւդ նորորդուի՝ ապա քեզ յայանիր:
 Թող ինչ ուզում է պատահի գիշերս,
 Միայն թէ արքայն ազատիր: Տեսնե՛նք: (Պահում է):

ԵՐԹՆԵՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

ԳՂ՝ ՈՍՏԵՐԻ ԱՄՐՈՑՈՒՄ ԴԻ ՍԵՆԵԱԿ:

ԿՈՐԵՎԱԼ՝, ՀՈՆԳԱՆ, ԳՈՆԵՐԻՒ՝, ԷՊՄՈՒՆԳ և ԾԱՌԱՆՆԵՐ ներս են մտնում:

ԿՈՐԵՎԱԼ՝ (Պահում է):

Շուտով դարձէք ձեր ամուսնին մօտ. ցոյց տուէք նորան
 այս նամակն: Վաղդիական բանակն եղերքն է ելիր (Օտա-
 ներէն) Պաէ՛ք այն ստահակ ԳՂ՝ ՈՍՏԵՐԻն: (Մէ քանի շատաւել
 դուրս էն էլնում):

ՀՈՆԳԱՆ

Եյս բոպէիս նրան կախել տուր:

ԳՈՐԱԿՐԻՒ՝

Նորա աչքերը հանեցէք:

ԿՈՒՆՎԱԼՆ՝

Եյդ թողէք իմ բարկութեանս:— Լշմունդ, մեր քոյրին
ուղեկցեցէք: Ձեր ներկայութիւնն անյարմար է՝ երբ մենք
վրէժխնդիր կլինինք դաւաճան հօրիցդ: Գլխին, որի մօտ էք
գնում՝ համոզեցէք, որ կարելի եղածին չափ շուտով պատ-
րաստուի: Մենք էլ նոյնն անկող կփութանք: Մեր արագ
ու ճարտար սուրհանդակներն մեր մէջ գործը կկարգադրեն:
Գնաք բարով, սիրելի քոյր, գնաք բարով, Գլ'ոստէրի կոմս:
(ՈՍՎԱՄԴ ԴԵՐԱ Է ՏԻՆՈՒՄ):

Ի՛նչ, ո՛ւր է արքայն:

ՈՍՎԱՄԴ՝

Գլ'ոստէրի կոմսը

Նըրան պատեղեց հեռացրեց: Գլ'անը
Հետը միացան երեսուն և հինգ
Սամ վեց ասպետներ, որ փրնտուում էին
Նըրան, և բոլորն կոմսի մի քանի
Եւատներին հետ ուղի ընկան Գուվր,
Ուրտեղ—պարծենում էին նոքա—կրգըտենն
Լաւ զինաւորուած բարեկամներին:

ԿՈՒՆՎԱԼՆ՝

Ձիեր պատրաստիր տիկինիդ համար:

ԳՈՒՆՎԱԼՆ՝

Մընաք բարով դուքս սիրելի և քոյր:

ԿՈՒՆՎԱԼՆ՝

Գնաք բարով, Լշմունդ:

(ԳՈՆԵՐԻՒ՝, ԷԴՄՈՒՆԴ, ՈՍՎԱՄԴ ԳՆՈՒՄ ԷՆ:—ՏԻՆՈՒՄԵՐԻՆ)

Փրնտուեցէք խարդախ

Գլ'ոստէրին, ինչպէս մի գող կապեցէք

Եւ բերէք պատու: (Մի քանի ՏԻՆՈՒՄԵՐ ԳՆՈՒՄ ԷՆ):

Թէպէտ իրաւունք

Չունինք ձեռք զարնել կեանքին, դատաստան

Չարած՝ սակայն մեր իշխանութիւնը

Արդեջանի մեր բարկութեան. թէպէտ
Պարսաւեն էլ այս՝ սակայն չեն կարող
Մեզ արգելք լինել:

(ԺԱՌԱՆԵՐԸ ներս էն ձգեալ՝ ԳԼՈՍՏԵՐԻ հետ):
Ո՞վ է դա. մատնի՛չն:

ՀՈՒՆԳՎԵՆ

Եյո՛, ապերախտ աղուհան:

ԿՈՒՆԱՎԵՆ՝

Գոսացած

Ձեռքերը շուտով կապեցէք:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Մի՛ որդ,

Խնչ է ձեր դիտումն: Իմ բարեկամներս,
Խորհեցէք, որ ինձ հիւր էք: Ենպատիւ
Խաղ մի խաղաք վրաս, իմ բարեկամներ:

ԿՈՒՆԱՎԵՆ՝

Ապագէ՛ք նրան, ասում եմ: (Ծառանները կապում են):

ՀՈՒՆԳՎԵՆ, (Ծառաններին):

Պի՛նդ, պի՛նդ:—(Գլխապէրէն):

Ղու, ցած դաւաճան:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Ենդութ կին, երբէք

Ես դաւաճան չեմ:

ԿՈՒՆԱՎԵՆ՝

Եյտեղ, աթուին

Եհա: Եպիրատ, դու փորձը կառնես:

(ՅՈՒՅԱՆ նորա ծորոտը փէտում է):

ԳԼՈՍՏԻՐ

Վճկայ աստուածներն, սա մի հրէշային

Վարմունք է՝ այսպէս մօրուքըս փետել:

ՀՈՒՆԳՎԵՆ

Որ թէպէտ սպիտակ՝ բայց նենգաւոր է:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՔԻ

Ընօրէն կին, այս մաղն՝ որ ծընօտիցս
Փետում ես՝ մէկ օր կեանք կառնէ քեզ դէմ
Լմբաստանելու: Ես քո տանուտէրն
Եմ, քեզ չէ արժան աւարող ձեռքովդ
Եմ ասպընջական երեսս կողոպտել: (Սորենայն)
Ձեր ուղածն ի՞նչ է:

ԿՈՐՆԱՂՆԱՂ՝

Ի՞նչ նամակներ են,

Որ Գաղղիայից առել էք նորերս:

ՀՈՒՆԳՐԱՆ

Եղատ ասացէք. մենք գիտենք բոլորն:

ԿՈՐՆԱՂՆԱՂ՝

Եւ որպիսի կապ ունեցել էք այն
Մատենիչներին հետ, որ մեր տէրութիւնն
Են մըտել նորերս:

ՀՈՒՆԳՐԱՆ

Եւ որի՞ ձեռքը

Յանձնեցիք զըժուած թագաւորն. ասէ՛ք:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՔԻ

Ես մի գրութիւն ըստացայ—ամբողջ
Ենթագրութիւններ—մի չէզոք հոգուց,
Ոչ թէ թընամու կուսակցութիւնից:

ԿՈՐՆԱՂՆԱՂ՝

Կեղծի՛ք:

ՀՈՒՆԳՐԱՆ

Սըտում ես:

ԿՈՐՆԱՂՆԱՂ՝

Ո՛ր յուզարկեցիր:

Թագաւորին:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՔԻ

Գու՛ղր:

ՀԱՅԿԱՎԵՆ

Ինչո՞ւ համար Պօղոս,
Քեզ ըսպառնալով չըպատուիրեցի՞նք...

ԿՈՒՆԱՎԵՆ՝

Ինչո՞ւ համար Պօղոս: (Հաճախ) Թող նախ այս ասէ:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՐ

Սպառնա՞ծ լինելով այսպէս՝ հարկ է որ
Յարձակմունք կրբեմ:

ՀԱՅԿԱՎԵՆ

Ինչո՞ւ համար Պօղոս:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՐ

Վասն զի չէի ուզում տեսնել որ
Ենողորմ ճանկերդ աչքերը փորեն.
Սամ՝ որ վայրենի քոյրդ իւր ժանիքներն
Նորա նուիրական մարմինը մըխէ:—
Եյնպիսի մըրիկն, որ այն դժոխային
Վիշերն դըլխաբաց նա անցուց... ծովը
Ուզում էր ուռիլ և աստղերի լոյսն
Ողողել, իսկ նա—խեղճ սերտ—երկրնքին՝
Երտասուքներովն օղնում էր Եթէ
Պայլը քո դրանդ ոռնար՝ կասէիր
Պու դռնապանիդ. «դնա դուռը բաց»:—
Ի՞նչու կատաղեք սարսափից ընկձել
Եինո—Ի՞նչ մի օր ես վրէժխնդրութիւնն
Սը տեսնեմ ձեզ պէս զաւակներին վրայ
Թափելիս:

ԿՈՒՆԱՎԵՆ՝

Պու այդ երբէք չես տեսնի (Օտարաներէն)
Եմուր բըռնեցէք աթոռն:—Ես իմ ոտքս
Եչքերիդ վերայ կը դրնեմ:
(ՊՆասպերէն Բանում էն և Սարկալ՝ նորա մէ ասէն հանում է):

ԳԻՆՈՍՏԻՄ

Ո՛վ որ

Ուզում է ապրիլ, մինչև ծերութիւն
Տեսնէ՝ թող օգնէ ինձ—Ո՛վ անգութներ,
Ո՛վ երկինք:

ՀՈՒՆԳԻՆ

Մի կողմն կը խընդայ միւսին
Վերայ: Եյն մէկն էլ

ԿՈՐՆԱՂՆԱ՛

Դու վրէժխընդրութիւն

Ելժամ կը տեսնես:

ՄԻ ԾԵՌՈՒՄ (Կրնէլալն):

Դադարեցէք, տէր:

Ձեզ ծառայել եմ իմ մանկութիւնից.
Բայց ամենամեծ իմ ծառայութիւնս
Եյս է, որ խնդրում եմ ձեզ դադարիլ

ՀՈՒՆԳԻՆ

Եյս ինչ ասել է, այ շուն:

ԾԵՌՈՒՄ

Եթէ դուք

Մօրուք կըրէիք՝ ներկայ դէպքում այն
Ես կը փետէի: Ի՞նչ է ձեր ուղածն:

ԿՈՐՆԱՂՆԱ՛ (Սորը փախչել):

Ենպիսի՞ն դու:

ԾԵՌՈՒՄ

Լա՛ւ, յառաջ եկէք և

Ստատադութեան համն առէք:

(Սորը հանում է. կռում էն. դուրսը վերադառնում է):

ՀՈՒՆԳԻՆ (Մէկ որեւէ ծառայի):

Սուրդ ինձ տուր:

Գեղջուկն յանդրգնի՛ր այսքան:

(Սորը ելում է և նրան զարնում ետեւից):

ԾԱՌԱՅ

Ո՛հ զարկին

Ինձ: Տէր, դեռ ունի՞ք մի աչք, որ տեսնէ՞ք
Ձեր վրէժխնդրութիւնն: Օ՛հ... (Մեռած է):

ԿՈՒՐԱՎԱՆ՝

Լէ չի տեսնի:

(Ելնելով ասէ՛ն էլ հանձն է):

ՊՈՒՐԱՅ, վատ սառնորակ. ո՛ւր է արդ քո փայլդ:

ԳՂ՝ՈՍՏԻՐ

Շուրջս անյուսութիւն, խաւար է բոլորն:

Ո՛ւր է իմ որդիս, Լճմունդ: Բորբոքի՛ր

Միջումդ բընութեան բոլոր հուրն, Լճմունդ,

Եւ այս եղեօին հատուցում արա:

ՀՈՒՆԳՒՆ

Մասնիչ ապիրատ, դու քո թըշնամուն

Ես կանչում. նա՛ էր, որ մեզ բացադրեց

Պաւաճանութիւնդ: Նա շատ բարի է,

Որ կարեկցութիւն ունենայ վերայդ:

ԳՂ՝ՈՍՏԻՐ

Վա՛յ ինձ անմըտիս: Անարգարութիւն

Երի Լճգարին: Պըթած աստուածների,

Ներեցէք դուք ինձ, օրհնեցէք նրան:

ՀՈՒՆԳՒՆ (Ծառասնէրէն):

ՊՈՒՐԱՅ ձրգէք սրբան. թող հոտոտելով

Պուվրի ծանապարհն զրտնէ: (Սրնէլալէն) Ի՞նչ եղաւ

Ձեզ, իմ ամուսինս, այդպէս փոխուեցաք:

ԿՈՒՐԱՎԱՆ՝

Վիրաւորուած եմ: Ետեկցս եկէք,

Տիկին: (Յոյց տալով ԳՂ՝ՈՍՏԻՐԷՆ): ՊՈՒՐԱՅ ձրգէք այս կոյր
ապիրատն:—

(Յոյց տալով Զատապէ դէն): ՊՂ՛ւան էլ կուին մէջ:— Երիւնս
յորդահոս

Գընում է, Հռեզան: Անյարմար տան

Ըստացայ այս վերքն: Տըւէք ինձ ձեր ձեռքն:
(Գնում է՝ Հաւիտի յետին յեւաթ: Ծառաները
Ռոս կողմից դուրս էն առաջնորդում Գլխորդին):

Ե. ԾԱՌՈՒԵՅ

Ես ինչ մեղք գործելս էլ չեմ նայիր, երբ
Եյս մարդն յաջողի:

Բ. ԾԱՌՈՒԵՅ

Եթէ ծերութեամբ

Մեռնի այդ կինը՝ բոլոր կրները
Հըրէշ կը դառնան:

Ե. ԾԱՌՈՒԵՅ

Գընանք ծեր կոմսի

Ետեկի: Նորան առաջնորդ գըտնենք
Բէղլ՝ամի աղքատն: Նա յանձ կառնէ այս:

Բ. ԾԱՌՈՒԵՅ

Դու գնա: Ես ձուի ձերմըկուց և շոր
Գըտնեմ արիւնոտ աչքերին համար—
Երկիրք, դուն օգնիր նորա վիճակին:

(Ետանքն ճանապարհներով գնում էն):

ՉՈՐՐՈՐԴ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՍԱՐԱՆ

Դաշտ:

ԷԳԳՐ Ներս է մտնում:

ԼՅԳԻԼԲ

Լաւ է անարգութիւլ այսպէս անծանօթ¹⁾,

1) Ոմանք կարգում են. լաւ է անարգութիւլ ինքնազգացութեամբ (ճանաչումով) և հասկանում են. լաւ է անարգութիւլ ինչպէս ես, և գիտնալ, թէ անարգութիւն, քան թէ միշտ շողորթութիւն տեսնել նոցանից, որոնք սրտում մեզ արհամարհում են:

Քան միշտ անարգուիլ ու շողջօրթուիլ:
Յոյսով է ապրում և ոչ երկիւղով
Բաղդի խիստ ստոր և ամենախեղճ
Երարածն էր Վատ փոփոխութիւնը
Բաղդաւորներին միայն է գալիս.

Թըշուառը զըտնում է ուրախութիւն
Միայն Բարով դաս ուրեմն, անմարմին
Օգ, որ զըրկում ևմ Եյն խեղճը, որին
Ենդունդ զըրեցիր՝ փոթորիկներիդ
Հետ էլ գործ չունի—Բայց ո՞վ է գալիս—

(ԳՈՍՏԷՐ ԶԵ՛՛՛՛՛ է Գալիս Դ ԺԵՐՈՒՆՈՒՑ արաջնորդուած):

Իմ հայրս այս կերպով առաջնորդուած: Ո՛վ
Եշխարհ, ո՞վ աշխարհ, եթէ տըխրագին
Փոփոխութիւններն մեզի չըստիպեն
Քեզանից դարձիլ՝ կեանքը տարիքից
Երբէք չի ընկճուիլ:

ԾԵՆՐՈՒՆԻ

Ո՛վ իմ բարի տէր, ութսուն տարի է աւատառու եմ
ձեզ և ձեր հօրն:

ԳԻՆՈՍՏԻՐ

Գընա ճանապարհդ,
Հեռացիր, բարի իմ բարեկամս. ի՛նձ
Օգուտ չունի քո այդ օգնութիւնդ. քե՛զ
Պարող է վընաս ունենալ:

ԾԵՆՐՈՒՆԻ

Բայց դուք

Ձեք կարող անսնկ ձեր ճանապարհը:

ԳԻՆՈՍՏԻՐ

Ես էլ ճանապարհ չունիմ. ինձ պէտք չեն
Եչքեր. ես ընկայ՝ մինչ տեսնում էի:
Յաճախ ըստացուածքն կործանում է մեզ.
Եւ զըրկանքը մեզ բարիք է բերում—
Ո՛վ իմ սիրելի Լգդար, նըշտ ահ

Վո մոլորուած հօր ցասումին, եթէ
Եպրէի այնքան, որ շօշափումով
Գէթ քեզ տեսնէի՝ աչքերս նորից
Գլտայ կասէի:

ԾՆԻՐՈՒՆԻ

Հը, ո՞վ կայ այդտեղ:

ԼՂԳԵՐ (Եռանքն):

Աստուածներ, և ո՞վ կարող է ասել՝
Թէ սա—ծայրագոյն չարիքն է.— ահա
Մի չարիք, որ դեռ տեսած չէի ես:

ԾՆԻՐՈՒՆԻ

Խենթ Տոմ աղքատն է:

ԼՂԳԵՐ (Եռանքն):

Եւ քան այս չարք

Պարող է գալ ինձ: Ծայրագոյն չարիքն
Ղեռ ևս եկած չէ, երբ մարդ կարող է
Ասել, թէ ահա՛ ծայրագոյն չարիքն:

ԾՆԻՐՈՒՆԻ

Ընկեր, ո՞ր կողմն ես գնում:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Մուրացկան է:

ԾՆԻՐՈՒՆԻ

Խենթ և մուրացկան է միանգամայն:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Բայց այնչափ խենթ չէ. հաց է մուրանում.—

Ղեռ երէկ գիշեր մըրիկին տեսայ

Սոցանից մէկին, որին մէջ մարդն ինձ

Մի որդ երեցաւ: Եյնտեղ միտքս եկաւ

Որդիս, թէպէտ դեռ սիրտս հաշտ չէր իւր հետ:

Նորանից յետոյ շատ բաներ տեսայ:

Մենք աստուածներին մօտ նոյնն ենք, ինչ որ

Պարսպ տըղային մօտ ճանձը. նոքա
Մեղ ըսպանում են զուարճութեան համար:

ԼՂԳԳԵՐ (Լուսնային):

Խնչպէս անեմ ես—Մի վատ արհեստ է
Խեղկատակ լինելն սրգին մօտ: Խէ՛ քեզ
Վըշտացնում ես թէ՛ նրան: (Բարձր) Ողջոյն ձեզ, տէր:

ԳԼՆՈՍՏԻՐ

Սա մերկ աղքատը չէ՞:

ԾԵՐՈՒՆԻ

Եյո, միլ'որդ:

ԳԼՆՈՍՏԻՐ

Խընդրում եմ ուրեմն, հեռացիր: Բայց թէ
Գու փափագ ունիս մի երկու մըղոն
Եյստեղեց հեռու Գուվրի ուղիում
Մեղ նորից հասնել—արա՛ հին սէրիդ
Իբրեւ յիշատակ—ե քեր մի ծածկոց
Եյս մերկին համար, որին առաջնորդ
Ուզում եմ բռնել:

ԾԵՐՈՒՆԻ

Բայց, տէր, նա խենթ է:

ԳԼՆՈՍՏԻՐ

Սա ժամանակի չարիքն է.—խենթերն
Եռաջնորդում են կոյրերին: Երա՛
Խնչ որ քեզ ասի. կամ մանաւանդ այն,
Խնչ որ ուզում ես: Բայց նախ ե յառաջ
Գլնա:

ԾԵՐՈՒՆԻ

Ես դորան լաւագոյն հագուստս
Պըբերեմ. յետոյ լինի՛, ինչ լինի: (Գնում է):

ԳԼՆՈՍՏԻՐ

Մօտ եկ, մերկ տըղայ:

ԼՅՂԳԵՐ

Խեղճ Տոմ մըրսում է: (Եւանջել):
Երկար չեմ կարող դիմանալ սորան:

ԳԻՆՈՍՏԻՄ

Մօտս եկ, բարեկամ:

ԼՅՂԳԵՐ (Եւանջել):

Սակայն պէտք է այս: (Բարբ):
Եստուած լաւացնէ արիւնոտ աչքերդ:

ԳԻՆՈՍՏԻՄ

Դու վրի ճանապարհը գիտե՞ս:

ԼՅՂԳԵՐ

Թէ կառքինը, թէ հետեակինը, կամուրջներն ու ցանկերը—բոլորը գիտեմ: Եղբատ Տոմը խելքը կորցրել է: Եստուած բարի մարդին չար ոգիներից ազատէ: Եղբատ Տոմի փորում հինգ չար դե են բնակում.—Որդիկուդ—անառակութեան դեր. Հորդիդէնս—համրերին իշխանը. Մահու—գողութեան դեր. Մողոյ—սպանութեան և Ֆլիբէրտջիպպէտ նազկտելու և ծամածռութեան դեր, որ մի ժամանակից հետէ տիրում է սննկապան կներին և աղախիններին մէջ: Բայց դու, տէր, օրհնեալ լինիս:

ԳԻՆՈՍՏԻՄ

Եւ այս քըսակը, դու, որին երկինքն
Եւր հարուածներով այսքան ընկձել է:
Եմ դժբաղդութիւնս բաղդաւոր կանէ
Վեզ:—Դուք աստուած էր, այսպէս արեք միշտ.
Բարեքներով զեղիս, ճոխացած մարդը,
Որ ոտնակոխում է ձեր պատուէրներն,
Որ նրանց չէ տեծնում, զի չէ ըղգացել—
Յանկարծ թող ըզգայ, ձեր կարողութիւնն.
Եյս կերպով վերցվում է աւելորդը,
Բաժին լինելով, ամեն մարդ էլ կուշտ
Պը լինի.—Դիտե՞ս, Դու վրը:

ԼՅՊՊԵՐ

Գիտեմ, տէր:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՐ

Եյնտեղ կայ մի լեռ, որի զառիվայր
Եւ բարձրո զազաթն սարսափով նայում
ԼՅ զար, դէպի ծովն: Նորա արտեանն
Ինձ հանիր: Եյնտեղ քո թըշուառութիւնդ
Ես կրփարատեմ թանկագին բանով:
Եյնտեղ՝ առաջնորդ այլ ևս ինձ պէտք չէ:

ԼՅՊՊԵՐ

Պէ՛, ձեռքըդ ինձ տուր: Տոմ քեզ կը տանի: (Գնում է):

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Ալ՛բանի դքսի ամրոցին առջև:

ԳՈՆԵՐԻԼ՝, ԷՊԻՈՒՆԳ ներս են մտնում. ՈՍՎԱԴ՛ անցա դէմ է ելնում:

ԳՈՆԵՐԻԼ՝

Ի՛արով եկաք, տէր: Չարմանում եմ որ
Իմ հեղ ամուսինս մեզի դէմ չեկաւ: (Ուլալով):
Տէրդ ո՛ր է:

ՈՍՎԱԴ՛

Տանն է. բայց բոլորովին
Փոխուած է, տիկին: Պատմում եմ նորան
Թէ թըշնամիներն եղիւքն են ելեր.
Նա ծիծաղում է: Ասի, թէ զալիս
Լք դուք. «Աւելի վատ» պատասխանեց:
Երբ Գլ՛ոստերի դաւն պատմեցի նորան
Եւ հաւատարիմ ծառայութիւնը
Որդուն՝ ինձ յիմար կոչեց, ասելով,
Թէ ես տեսել եմ զործի հակառակն:
Տըխրելու բանը նորան հաճոյ է.
Հաճելին՝ նորան ցաւ է պատճառում:

ԳՈՒՆԱՅԻՄԻՆ՝ (ԼԵՂԵՆԵՂԵՆ):

ԼՆ յառաջ մի գաք: Սա մի վատասիրտ
 Սարսափն է հոգուն, որ արութիւնից
 Օտւրկ է: Նա չիզգայ անարգանքն, եթէ
 Հարկ է վրէժխնդիր լինել նորանից:
 Ինչ որ մենք ուղղում մըտածում էինք՝
 Սատարուիլ կարող է այն¹⁾: Յետ դարձէք,
 Լեղմունդ, եղբօրս մօտ. փութացէք ժողովել
 Օօրքերն և նոցա առաջնորդել: Ես
 Նրկատում եմ, որ ինձ հարկ է փոխել
 Օհնքերս, թէշիկը մարդիս ձեռքը տալ:
 Եյս հաւատարիմ ծառայն կը լինի
 Մեր սուրհանդակը: Եթէ յօգուտ ձեր
 Երիանաք դուք՝ շուտով կը լըսէք
 Սիրուհու կամքը: Ձեր վերայ կրեցէք
 Սա: (Մէ յեշտակ ասէա է): Մի խօսիք: Յաճ բըռնե-
 ցէք ձեր գլուխն²⁾: (Համբարում է):
 Թէ համարձակիր խօսիլ այս համբոյն՝
 Ար բարձրացընէր ձեր հոգին մինչև
 Եմպերն: Հասկացէք ինձ:—Գընաք բարով:

ԼԵՂՄՈՒՆԳ

Ես ձերն եմ մինչև մահուն շարքերում:

ԳՈՒՆԱՅԻՄԻՆ՝

Ո՛վ իմ սիրելի ԳՆ՝օստէր: (ԼԵՂԵՆԵՂԵՆ ԳՆՈՒՄ Է) Ո՛րչափ
 մարդ

Տարբեր է լինում մարդից: Արնի սէրն
 Քե՛զ է վայելում, իսկ իմ յիմար մարդն
 Յափըշտակում է անկողինս:

ՈՍՎԱՆԳ

Տիկին,

Եհա դուքսն: (ԳՆՈՒՄ Է ՍԼԲԱՆԻ ՆԵՐՍ Է ՏԵՆՈՒՄ):

1) Խօսքը իւր մարդիկ—ԱՆՂԵՆԵՂԵՆ գրքի ուղանութեան վերայ է:

2) Որպէս զի Ոսվա՛նը շտեմնէ, ինչպէս կարծում են մեկնիչները:

ԳՈՒՆԵՐԻՎՆ՝

Նրբեմն ևս մի սուղիչի

Արժանի էի¹⁾։

ԱՆ՝ԻՆՆԻ

Ո՛ր Գոնէրիլ՝ դուք

Արժան չէք փոշուն, որ խիստ քամին ձեր
Նրեան է լեցնում։ Ձեր խորհուրդներն ինձ
Ռարհուրեցնում են։ Այն արարածն, որ
Իւր ծագումն ատում է՝ ոչ մի սահման
Ձունի նա իւր մէջ։ Ճիւղն, որ իւր կամքով
Անջատվում է իւր սընուցիչ բունից՝
Անհրաժեշտ է, որ նա թառամի և
Ապականութեան ծառայէ։

ԳՈՒՆԵՐԻՎՆ՝

Հերիք.

Խենթի խօսքեր են։

ԱՆ՝ԻՆՆԻ

Արդարութիւնը

Նւ իմաստութիւնը վատին վատ են թվում։
Գարշելուն միայն դարձն է դուր գալիս։—
Խնչ արիք դուք, դուք, վագրե՛ր, ոչ զըստրեր,
Խնչ արիք։—Մի հօր, բարի ծերունուն,
Որին կը լիզէր արջն ակնածելով՝
Խեղքից հանցիք, պիղծ բարբարոսներ։
Խնչպէս իմ հղբայրս, մէկ մարդ, մէկ իշխան,
Այնչափ հրախտիք նորանից զըտած՝
Սորան համբերեց։ Ա՛հ, եթէ երկինքն
Իւր տեսանելի զօրութիւնն աշխարհ
Չյուզարկէ պատժել այս մեծ ոճիրը՝

1) Մի անգղիական առած կայ. «If is a poor dog, that is not warth the whistling». (Մի խեղճ շուն է, որ սուղելու արժան չէ)։ Գոնէրիլ՝ ակնարկելով այս առածին՝ ուզում է ասել, մի ժամանակ նե մի շնի չափ դոնէ պատիւ ունէր Ալբանիի մօտ, իսկ այժմ շունի։

Իլըգայ ժամանակ, կըսկըսին մարդիկ
Պատառել միմեանց ինչպէս ծովի հըէշ:

‘**ԳՆԱՆՔԻՆ**’

Վախկոտ մարդ. այտեր ունի ապտակի
 ւամար, և գլուխ՝ անարգանքների,
 Իսկ աչքեր չունի ճակատին, որով
 Պատիւն ամօթից զանազանէ. որ
 Ձէ խմանում, թէ խենթերն են խղճում
 Մի չարագործի, որ մեղք գործելուց
 Յառաջ է պատժվում: Ո՞ւր է քո թըմբուկդ.
 Գաղղիան արդէն խարսխեց իւր դըրօշն
 Մեր խաղաղ երկրում: Վեղ ըսպառնում է
 Յաղթականդ՝ հըպարտ սաղաւարտ դըրած:
 Իսկ դու տան մէջ, ո՞վ առաքինի խենթ,
 Նըստել ես հանդարտ, գոչում. ա՛խ, ինչու
 Այսպէս են անում:

ԱՆՔՆԵՐ

Մէկ վերադ նայիր
Սատանայ: Գեւի մէջ զազիր պատկերն
Երեսօտի սոսկալի չէ, որչափ կնի մէջ:

‘**ԳՆՈՒՄԵՐՆԻՆ**’

Այ սրնոտի խենթ:

ԱՆՆՈՒՆԻ

Աստուծոյ էն, դուքսը

Քաջութիւն չունի:

(Մի սուրբաբանի հետ):

ԱՆՆՈՒՆԻ (Աստուծոյ):

Ի՞նչ նոր լուր ունիս:

ՍՈՒՐԱՆՈՒՆԻ

Տէր, իմ Կորնելիոսի դուքսը մեռաւ: Նրան

Իւր ծառան սպանեց, երբ կամենում էր

Նա հանել երկրորդ աչքը Պաշտէրի:

ԱՆՆՈՒՆԻ

Պաշտէրի աչքերն:

ՍՈՒՐԱՆՈՒՆԻ

Մի ծառայ, որին

Նա սընուցել էր՝ կարեկցութիւնից

Շարժուած՝ դէմ կեցաւ այս գործին և սուրն

ձանեց իւր հրաշքի տէրի դէմ: Իսկ սա

Սաստիկ բարկացած վրան յարձակեցաւ

Եւ հէնց նոյն տեղումն սպանեց. բայց յառաջ

Ինքն էլ մահացաւ մի վէրք ըստացաւ,

Որ նրան գլորեց:

ԱՆՆՈՒՆԻ

Սա հաստատում է,

Թէ դուք վերեն էք, արդար աստուածներ,

Որ փոյթ պատժում էք մեր ռիշրերը—

Խեղճ Պաշտէր—Երկրորդ աչքն էլ նա կորցրեց:

ՍՈՒՐԱՆՈՒՆԻ

Երկուքն էլ տէր իմ (Պաշտէրի) Տիկին, այս նամակն,

Որ ձեր քոյրից է՝ շուտով պատասխան

Եւ պահանջում:

ԿՈՆՍՏԱՆՏԻՆՆԱՅ (Աստուծոյ):

Ինչ մասամբ հաճելի

Ի այս լուրն. բայց նէ երբ պրի է պոժմ—
Եւ մօտն է Գլ'ոստէրս՝ դիւրաւ կարող է
Բոլոր խորհուրդներս ատելի կեանքիս
Վերայ կործանել—Բայց միւս կողմից էլ
Եյնքան անհաճոյ լուր չէ¹⁾: (Սուրհանդակն) Գլ'նում հմ
Նամակը կարգաւ և պատասխանել: (Գլ'ում է):

ԵԼ՝ԲԵՆԻ

Նոր հանում էին աչքն՝ ուր էր որդին:

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿՆ

Ձեր ամուսնի հետ պատեղ:

ԵԼ՝ԲԵՆԻ

Եյստեղ չէ

Նա:

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿՆ

Ոչ, տէր իմ. նրան ես հանդիպեցայ,
Որ յետ էր դառնում:

ԵԼ՝ԲԵՆԻ

Նա գիտէ՞ր այս չար

Գործն:

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿՆ

Եյո՛, տէր, նա ինքն ամբաստանեց
Հօրն և ամբողջ զընաց, որ վրէժն
Երձակ համարձակ կատարեն:

ԵԼ՝ԲԵՆԻ

Գլ'ոստէր,

Նս կենդանի եմ, ես կը վարձատրեմ
Հաւատարմութիւնդ արքային առջև:

1) Գոնէրիլի ծրագիրն էր սպանել Ել'բանին, և Էդմունդին հետ պատկուհի յետ
այ թուականի շոյնպէս իւր քորին և Կորնվալ'ին և տիրել բոլոր Անգլիային: Ուստի
որ նէ մէկ կողմից ուրախ է, որ Կորնվալ' արդէն մէջ տեղից վերցուցաւ և իւր գործ
ծը դիւրացաւ. միւս կողմից էլ, տեսնելով որ հռեպան պոժմ պրի է՝ կատկածում է
թէ մի գուցէ նէ իսկ Էդմունդին իւր մեքից:

Եւս կառնեմ վրոէ՞մն աչքերիդ: (Սոբհանդալէն) Գլնանք,
Բարեկամ, բոլոր գիտցածդ ինձ պատմիր (Գլում Էն):

ԵՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Գաղղիական բանակը Դուվրի մօտ:

ԿԷՑՑ և Ք ԼՍՊԵՑ ներս են մտնում:

ԿԼ:ՆՏ

Գաղղիայի թագաւորն ինչո՞ւ Համար այսպէս զնաց-
պատճառը գիտէ՞ք¹⁾:

ԵՍՊԵՑ

Մի գործ թողիլ էր նա տէրութեան մէջ
Կիսատ, որ այստեղ իւր գալուց յետոյ
Մեծացաւ. այնչափ այս գործն պետութեան
Վլքտանդ է ազդում և ահ՝ որ անձամբ
Իւր ներկայութիւնն կարեւոր եղաւ:

ԿԼ:ՆՏ

Իսկ որի՞ն թողեց նա հրամանատար:

ԵՍՊԵՑ

Գաղղիոյ պարոն Լք-Ֆէռ մարաջախտն:

ԿԼ:ՆՏ

Թագուհուն վերայ թողե՞ց ձեր նամակն
Տըխրութեան նըշան:

ԵՍՊԵՑ

Եյո, տէր, նամակն
Իմ ներկայութեանս կարգաց նէ. երբեքն

1) Որովհետեւ Գաղղիայի թագաւորն ուրիշ գեր շունի տեսարանին մէջ՝ Եւկատիր-
նորան հեռացրել է խմբէց, այս խօսակցութեան օգնութեամբ: (Տես նաեւ օՒր թա-
գաւորի նախկին նիւթը, յառաջաբանին մէջ):

Երբեմն արտասուեաց մի խոշոր կաթիլ
Գլորում էր ներա քընքոյշ պտերից
Վար. ինձ թըւեցաւ, թէ տիրուհի է
Նէ վըշտին, որ իբր ապըստամբ՝ ներան
Տիրել էր ուզում:

ԿԼ:ՆՏ

Ո՛հ, ուրեմբն նէ

Յուզուած էր:

ԵՍՊԵՏ

Սակայն ոչ մինչև զայրոյթ:

Համբերութիւնն և վիշտ մըրցում էին—
Ո՛րն կըտայ ներան աւելի չըքնաղ
Երտայայտութիւն:—Տեսե՞լ էք արևն
Լուսաւորելիս անձրևի միջով:
Ներա ժըպիտն էլ խառն արտասուեաց հետ՝
Սիրուն մայիսին էր նման: Եւր այս
Շնորհալի ժըպիտն, խաղալով հասուն
Շըթունքին վերայ՝ կարծես չէր գիտեր,
Ո՛վ են աչքերի հիւրերն, որոնք վար
Գլըտում էին, ինչպէս մարգարիտ
Երկու գոհարից: Մի խօսքով, վիշտը
Մի գեղեցիկ բան կըլինէր, եթէ
Եմենքին էլ տար այնպէս շընորհք:

ԿԼ:ՆՏ

Նէ

Ոչինչ չըհարցրե՞ց:

ԵՍՊԵՏ

Մէկ երկու անգամ

«Այր» բառը կըրծքից ծանրը հառաչեց,
Որպէս թէ ճընշուած լինէր սիրտն: Գոչեց
Նէ «քոյրեր, քոյրեր, նախատի՛նք կանանց
Վոյրեր. Ո՛հ նա, իմ հայր, քոյրեր, ի՛նչ գիշերն,
Մըրիկի ատե՛ն: Հաւատք չըմնաց

Պարեկցութեան վրայ: Այստեղ սրբազան
Գուրբ երկնային աչքերիցն հոսեց,
Եւ թրջեց ներս հառաջանքն.— յանկարծ
Տեղեց դուրս թրուաւ, որ մինակ ողբայ:

ԿԼՆՏ

Աստղերն են, այո՛, վերեւ աստղերն,
Որ վարում են մեր բաղդն. ապա թէ ոչ
Մի զոյգ ծընողներ սերել չեն կարող
Այսքան միմեանցից տարբեր զաւակներ:—
Յետոյ դուք հետը չըխօսեցմք:

ԱՍՊԵՏ

Ոչ

ԿԼՆՏ

Երբայի դնալուց յառաջ պատահեց
Այս:

ԱՍՊԵՏ

Ոչ, յետոյ:

ԿԼՆՏ

Լաւ: Տառապեալ Լիբը

Քաղաքում է այժմ: Ներքեմն երբ խելքը
Վերան է լինում՝ ըմբռնում է, թէ
Ինչու եկել ենք Պուլի, բայց մերժում է
Բացարձակապէս տեսնել իւր դըստրին:

ԱՍՊԵՏ

Ի՞նչ պատճառով, տէր:

ԿԼՆՏ

Անըւաճ ամօթն

Առել է նրան: Խըստասըրտութիւնն,
Որով զըլացաւ ներան օրհնութիւն,
Ճակատագիրին յանձնեց ներս բաղդն,
Եւ իրաւունքներն տըւեց գայլասիրտ
Քոյրերին՝ սոքա ամենն այնպիսի

Թոյնով մաշում են հողին՝ որ սաստիկ
Լմօթը նորան հեռի է պահում
Սորդելիայից:

ԵՍՊԵՏ

Խեղճ մարդ:

ԿԼՆՏ

Սորնվալ՝ի

Եւ Ել՝բանիի բանակին վերայ
Լուր ունի՞ք:

ԵՍՊԵՏ

Նոքա ճանապարհին են:

ԿԼՆՏ

Եկ, բարեկամ, քեզ մեր թագաւորին
Մօտ տանիմ. նրան յանձնում եմ խնամքիդ:
Մի զօրեղ պատճառ ինձ ըստիպում է
Մնալ առժամանակ ծածուկ. բայց հէնց որ
Ինձ յայտնեմ՝ հարկաւ դու գողջալու չես,
Որ ծանօթ ես հետս: Եկ, զընանք խընդրիմ: (Գնում է):

ՁՈՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

ԴՈՒՎՐԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ ՄԻ ՎՐԱՆ:

ԿՈՐԻՆԹԻ, ՄԻ ԲԺԻՅԷ Ե ՍՊԱՆՆԻ ՆԵՐՍ ԵՆ ՄԹՆՈՒՄ:

ԿՈՐԻՆԹԻ.

Եւաղ, նա ինքն է՝ Նոր տեսան նրան
Պատաղի, ինչպէս վայրենի ծովն, բարձր
Ձայնով երգելիս. զըլուխը շքեղ
Պըսակած անարգ անձխոտով և այլ
Ընպէտք խոտերով, որ ցորենին մէջ
Բուսնում են—եղինձ, մեծ մարդարիկոն,

Մօլախինդ, կակաչ և որում: (Մէ սպայի) Մի խումբ
Օտրք յուղարկեցէք, խոտաւէտ դաշտերն
Բոլոր քրննեցէք, և բերէք նրբան
Մեր առջև: (Սպան գնում է:—Բժշկն)

Արուստն կարող է դարձնել
Նորան իւր խելքը, որից զըրկուել է:
Ով որ բժբշկէ նրբան՝ կըստանայ
Բոլոր իմ դանձերս:

ԲԺՇԿ

Թագուհի, դեռ կայ
Հրնար. հանդիստն է հիւանդի խնամողն.
Նորան պէտք է քուն. իսկ քուն բերելու
Սան շատ միջոցներ, որոց զօրութեամբ
Փակվում են վրշտի աչքերն:

ԿՈՒՊԵԼԻՆ

Հրաշքներ,

Եւ դուք բարերար յոժեր, ծածկըւած
Երկրի ծոցին մէջ. իմ արտասուքով
Ոռգուած՝ ելէք օժանդակեցէք
Եւ բժբշկեցէք բարի ծերունու
Վրշտերն: (Սպանելն) Փրնտուեցէք, փրնտուեցէք նրբան,
Մի գուցէ զայրոյթը կարձէ իւր կեանքն,
Որ չունի հրնար ինքնավարելու: (Գնում է սպանելն
Մէ ՍՈՒՐՅԱՆԴԱԿ ներս է մտնում):

ՍՈՒՐԱՆԴԱԿ

Տիկին, մի նոր լուր. բրիտանական զօրքն
Այստեղ է գալիս:

ԿՈՒՊԵԼԻՆ

Արդէն յայտնի էր

Այդ: Մենք պատրաստ ենք դիմադրուելու
Նոցա: Ով անդին հայր իմ, քեզ համար
Միայն եմ եղում կըռուի: Քեզ համար
Գաղղիոյ արքայն զեջաւ իմ սրդիս

Եւ թախանձագին պաղատանքներիս:
 Փառասիրական ոչ թէ ձրգտումներ
 Գլորգուցին մեր զէնքն. ոչ սէրը միայն,
 Գորովագին սէրն և մեր ծերունի
 Հօր իրաւունքին նախանձյուղութիւնն:—
 Ո՛հ, ես մէկ նըրան տեսնէի շուտով: (Գողոմ Էն):

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Մի սենեակ Գլ'ոստէրի ամրոցում:

Հոնգան և Սենեկազան ՈՍՎԷ՛Դ ներս են մտնում:

ՀՈՆԳԱՆ

Եղբորըս զօրքն էլ ճանապարհ ելա՛մ:

ՈՍՎԷ՛Դ

Եյո՛, տիրուհի:

ՀՈՆԳԱՆ

Եւ ինքն էլ անձամբ

Գուրս եկա՛մ:

ՈՍՎԷ՛Դ

Եյո՛, մեծ դժուարութեամբ:—

Ձեր քոյրն աւելի լաւ զննուոր է:

ՀՈՆԳԱՆ

Իսկ

Եղմունդ ամրոցում հետը չը խօսե՛ց:

ՈՍՎԷ՛Դ

Ոչ, տիկին:

ՀՈՆԳԱՆ

Քոյրիս Եղմունդին զըրած
 Նամակն ի՞նչ կարող է պարունակել:

ՈՍՎԷ՛Դ

Ես այդ չեմ գիտեր:

ՀԱՆՏԻՄՈՒՆ

Ենշուշտ կարեւոր

Մի բան հեռացրեց նրան այստեղից:—
Ենթոհեմ գործ էր, որ կոչը ՎՆՍՍՏԵՐԻՆ
Կենդանի թողնէ: Ուր որ գնում է նա՝
Մեզ գէմ է գրողութեամբ բոլոր սրբանքը:
Լ՛որդ Լոգանդ, կարծեմ, նորա վրշտալի
Վ՛րբութեան վերայ խրճալով՝ գրնաց
Կարճելու մութ կեանքն և նոյն ժամանակ
Թըշնամունց ցոյց կըշռելու:

ՈՍՎԵՐՆՈՒ

Հարկ է,

Որ ես նամակովս փութամ ետեղին:

ՀԱՆՏԻՄՈՒՆ

Իմ զօրքս առաւօտ կենէ. բսպասիր
Մեզ հետ. ճանապարհն վրտանգաւոր է:

ՈՍՎԵՐՆՈՒ

Պարող չեմ, տիկին, տիրուհիս ինձ այս
Սաստիկ փութացրեց:

ՀԱՆՏԻՄՈՒՆ

Բայց նէ ի՞նչ է գրում

Լոգանդին. չէի՞ր կարող իւր պատուէրն
Վու բերանացի ասել:—Մի բան կայ,
Բայց ի՞նչ—չըզիտեմ:—Բեզ շընորհակալ
Կըլինիմ—տուր ինձ նամակը բանամ:

ՈՍՎԵՐՆՈՒ

Տիկին, աւելի լաւ է...¹⁾

1) Զոհան գարմանում է, թէ ինչու Ընկալիւր Ոսվալդին, ամենացած գաւերի
այս փրնորդին, հաւատարմութեան օրինակ է շինում: Նա (Ոսվալդ) թէ՛ այստեղ
նամակը հաւանքին չէ տալիս, և թէ յետոյ, մեռնելիս, միայն այն է մտածում, որ նա-
մակը տեղը հասնի:—Սորան Յիւրի պատասխանում է, թէ սա ստրկային ցածութիւն
է, չի հպատակ ծառայութիւն: Լիբի արած հարցմունքին «Ո՞վ եմ ես» նորա
տուած պատասխանն, «Տիրուհուս հարցը» լիւս բացատրում է, թէ նա ի՞նչ հասկա-

ՎԵՐՔՍՈՒՀԻՆ

Մարդին չէ սիրում: Այս յայտնի բան է:
 Երբ վերջին անգամ այստեղ էր՝ ազնիւ
 Լեւոնդին վերայ սիրուըտուն աչքեր
 Եւ ճարտարախօս հայեացք էր ձըգում:
 Վու մըտերիմն ես նէրա:

ՈՍՎԼ՝Գ

Ե՞ս, տիկին:

ՀՈՒՆԳՈՒՆ

Ես ինչ որ գիտեմ՝ ասում եմ: Պիտեմ,
 Վու մըտերիմն ես, ուստի և խորհուրդ
 Տալիս եմ—լըսիր: Իմ մարդըս մեռաւ:
 Մենք Լեւոնդին հետ արդէն խօսել ենք,
 Նա աւելի իմ քան թէ տիրուհուդ
 Ձեռքին է հաւան: Մնացածը դիւրին
 Եւ հեռեցընել Երբ նըրան զըտնես՝
 Խընդրեմ սա նորան տուր: Երբ տիրուհիդ
 Լըսէ քեզանից այս ամենն՝—խընդրիր
 Նէրան, որ խելքը զըլուխն հաւաքէ:
 Այժմ երթաս բարով: Եթէ դաւաճան
 Կոյրի մասին լսես՝ մեծ վարձք կայ նորան՝
 Ով որ ըսպանէ նըրան:

ՈՍՎԼ՝Գ

Կուղէի,

Տիկին, մէկ նորան հանդիպիլ, ապա
 Յոյց կըտայի, թէ ո՛ւմ եմ պատկանում
 Ես:

ՀՈՒՆԳՈՒՆ

Երթաս բարով: (Գնում է):

Գողութիւն ունէր իւր նշանակութեան վերայ:—Իսկ ես կարծում եմ, որ այս վար-
 մունքն Ոսվալդի կողմից փոքր ինչ արուեստական է, իսկ երկրորդ դէպքում՝ բոլորովին
 անբնական. և միայն բացատրվում է սորանով, որ այս նամակն պէ՛տք էր հասնէր Եզ-
 րարի ձեռքն, ուստի չէր կարող Հռեգանին յանձնուիլ. նոյն նպատակով է նաև, որ
 Ոսվալդի մեռնելու ժամանակ, Շէկսպիր (անբնականապէս) նորան յիշեցնել է ապիս-
 նամակի մասին, որպէս զի Եզրար առն է այն անպատճառ:

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

ԴՈՒՎՐԻ մօտ մի դաշտում:

ԳԼ՝ՈՍՏԷՐ և ԷԳԳԱՐ գիւղացիի հագուստով ներս են մտնում:

ԳԼ՝ՈՍՏԷՐ

Ե՞րբ պիտի հասնինք

Այն ապառաժի զաղաթն:

ԷԳԳԱՐ

Արդէն մենք

Այնտեղ ենք հիշում: Ի՞նչպէս դժուար է

Բարձրանալն:

ԳԼ՝ՈՍՏԷՐ

Իսկ ինձ այնպէս է թըւում,

Ի՞նչ հարթ է երկիրն:

ԷԳԳԱՐ

Սաստիկ զառիվայր

Է: Ա՛, լրանցէք. լրանում էք ծովը:

ԳԼ՝ՈՍՏԷՐ

Ոչ, ճըշմարիտ ոչ:

ԷԳԳԱՐ

Աչքերիդ ցաւիցն

Տկարացել են միւս ըզգայութիւններդ:

ԳԼ՝ՈՍՏԷՐ

Պարող է լինել: Պարծեմ փոխուեցաւ

Զայնդ¹⁾: Դու խօսում ես աւելի խելօք

Եւ լաւ, քան յառաջ:

ԷԳԳԱՐ

Շատ սրխալվում էք:

Ոչինչ փոխուած չէ իմ մէջ քան հագուստս:

1) Էգգար այն գիտաւորութեամբ է ձայնը փոխում, որ յետոյ կարողանայ նկատուած լինել իրրեւ չար ոգի:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Իսկ ինձ թըլում է, թէ լաւ ես խօսում

ԼԴԳԵՐ

Յառաջ եկէք, տէր, ահա այն տեղը
 Հանդարտ կանգնեցէք—Ո՛հ ինչպէս գըլուխս
 Պըտտեցի Ի՛նչպէս սարսափելի է
 Եսկից վար նայիր Բարձրութեան կէսում
 Թըռչող ագռաւներն և կաշաղակներն
 Հաղիւ միջատի չափ լինին։ Մի մարդ
 Ժայռի կէս տեղում վար կախուած՝ ծովի
 Սամիթ է քաղում—Վտանգաւոր արհեստ
 Կարծես իւր գըլխից նա մեծ չըլինի
 Եյս ձըկնորսները, որ ծովեզերքում
 Վալում են՝ մրկի չափ են երևում
 Եյս խարիսխ ձըգած մեծ նաւն՝ մակոյկի
 Մեծութիւն ունի. մակոյկը, նըման
 Տակառի՝ Հաղիւ նըշմարելի կէտ
 Վայրի ալեքներն, որ մըռընչում են
 Եփի մանր անթիւ կոպիճներին վրայ՝
 Լըսել կարելի չէ այսքան բարձրից
 Ձեմ ուզում նայել ներքե, մի գուցէ
 Խիլքիս պըտուտը և մըթնած աչքերս
 Ինձ այնտեղ գլորեն

ԳԼՈՍՏԻՐ

Ինձ տար Հէնց քո մօտ

ԼԴԳԵՐ

Տուէք ձեր ձեռքն... ահա մի քայլ էք Հեռու
 Սուր զահավէժից։ Ենթալուսնայում
 Բոլոր եղածներն էլ եթէ ինձ տան՝
 Ձեմ ցաթկի տեղումս։

ԳԼՈՍՏԻՐ

Թող ինձ, բարեկամ

Մի քսակ էլ ահա. մէկ աղամանդ կայ

Մէջն, որ աղքատին ընդունելութեանն
Երժան է. թող այն օրհնեն աստուածներն
Եւ գիցուհիներն քեզ համար. իսկ այժմ
Հեռացիր ասկից. «մնաս բարով» ասա.
Լքսելի արա ինձ զընալդ:

ԼՅԴԳԵՐ

Բարի

Տէր, մընաք բարով: (Հեռանալ է Կեօթոմ):

ԳԼՆՈՍԼԻՐ

Շատ շնորհակալ եմ:

ԼՅԴԳԵՐ (Եռանկէն):

Եյսպէս խաղում եմ յուսահատութեան
Հետը, որպէս զի բըժըշկեմ այն:

ԳԼՆՈՍԼԻՐ

Ո՜վ

Հրգօր աստուածներ, բաժանվում եմ ես
Նրկրից և թողնում եմ համբերութեամբ
Վըշտերս, ձեր աչքին առջև: Եթէ ես
Պարողանայի դեռ նրան տանել
Եռանց տըրտունջի յաւիտենական
Վըժիւիդ դէմ՝ ես կը թողնէի, որ
Պարտասած կեանքիս այս կայծակն ինքնին
Մարէր: Եթէ իմ Լոգարս ապրում է՝
Օրհնեցէք նրան: (Լոգարէն) Երդ, իմ բարեկամ,
Մնաք բարով:

(Ուրեմոմ է և մարմնի երկարութեամբ ընկնում է գետին):

ԼՅԴԳԵՐ

Գընում էք. երթաք բարով: (Եռանկէն):

Բայց ես չըզիտեմ, երև'կայութիւնն

Մի՞ գուցէ կարող է կեանքի դանձր

Գողանալ, երբ կեանքն ինքնին է յանձնվում

Եյս կողոպուտին: Թէ լինէր այնտեղ,

Ուր նա խորհում էր՝ այժմ էլ չէր խորհիր
(Բայր, Գլխաբերին, փոխառ յայնով):

Կենդանի՞ էք թէ մեռած, բարեկամ,
Լըսում էք, է՛յ, մէկ խօսեցէք: (Եռանդին) Իրաւ
Կարող էր մեռնել այսպէս: Բայց ահա
Ուշքի է գալիս: (Գլխաբերին) Ո՞վ էք դուք, պարոն:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՎ

Հեռո՛ւ, և թող ինձ մեռնել:

ԼԳԳԵՐ

Թէ սարդի

Ոստայն, փետուր կամ օդ չըլինէիր՝
Գահավիժելով այս բարձրութիւնից՝
Խնչպէս ձու փըշրած կըլինէիր այժմ:
Բայց դու շընչում ես. վերադ արիւն չկայ.
Ունիս ծանրութիւն. խօսում ես ւ՛առողջ:
Նաւի տասը կայմ չեն կարող հասնել
Բարձրութեանն, որից ուղղաձիգ կերպով
Վար ընկար: Ապրելդ հրաշք է. մէկ խօսիր:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՎ

Վար ընկա՞յ թէ ոչ:

ԼԳԳԵՐ

Եյս ճերմակ ժայռի

Եհեղ գագաթից. Մէկ այս բարձրութեան
Նայիր. արտոյան իւր սուր ձայնով այնտեղ
Ոչ տեսնվում է ո՛չ լըսվում: Վեր նայիր

ԳԼ՝ՈՍՏԻՎ

Եւա՞ղ, աչք չունիմ ես: Գըժբաղդութիւնն
Երդեզք զըրկուամձ է այս բարիքիցն՝ էլ
Որ մահով իրան ոչընչացընէ:
Մըխիթարութիւնն, որ կար աշխարհումս՝
Եյն էր՝ որ կարիքն կարող էր խաբել
Մի բըռնաւորի զայրոյթն, ի դերև
Հանել նորա կամքն:

ԼՅԴԳԼԴ

Տըւէք ինձ ձեր ձեռքն:

Սանդնեցէք, այսպէս, ինչպէս էք, ոտքերդ
Բղղոմ էք: Ահա կանգնեցաք:

ԳԼ՝ՈՍՏԻԴ

Այո՛,

Մինչև իսկ շատ լաւ:

ԼՅԴԳԼԴ

Հրաշալի բան է:—

Բայց ինչ էր այն՝ որ ժայռի դաթաթում
Ձեզնից հեռացաւ:

ԳԼ՝ՈՍՏԻԴ

Մի խեղճ խենթ աղքատ:

ԼՅԴԳԼԴ

Նրբ կանգնած էի այստեղ՝ ինձ աչքերն

Նրկու լուսնեակի նրման երեցան:

Հազար քիթ ունէր, ցրցուած եղջիւրներն

Բարձրանում էին, ինչպէս ալէկոծ

Ծովը: Նա անշուշտ մի սատանայ էր:—

Ուրեմն հաւատա, իմ բաղդաւոր հայր,

Թե՛ աստուածներն, որոց փառքն է կատարել

Մարդերի կողմից անհրնար զործեր՝

Քեզ ականապէս փրկեցին:

ԳԼ՝ՈՍՏԻԴ

Այո՛,

Խեղքս այժմ յետ դարձաւ: Նս այսուհետև

Պիտի կրբեմ խաչս, մինչև նա ասէ,

«Հերիք է, հերիք, մեռի՛ր»:—Այն էական,

Որի մասին դու խօսում ես՝ ես մարդ

Լի համարում: Նա միշտ մըրմուռւմ էր

«Զար ոգի՛ն»: Նա ինքն ինձ այնտեղ հանեց:

ԼԵՂԵՐ

Համբերութեամբ տար վիճակդ—Բայց ո՞վ է
Գայիս:

(Լիւ Զեյա է հանում Կարգինի մէջտեղէն ծաղիկներով զարդարուած):

Ձըցընդուած հոգին չէ կարող

Եյսպիսի ձևով տէրին զարդարել:

ԼԻՐ

Ո՛չ դրամ կը տրելու համար չեն կարող

Ինձ ոչինչ անել. ե՛ս եմ թագաւորն:

ԼԵՂԵՐ (Երանային):

Ո՛վ սրտաճմլիկ տեսարան:

ԼԻՐ

Եյս մասուժ բնութիւնն արուեստից բարձր է—Եհա
գրաւի փող—Եյս յիմարը աղեղը բռնել է, ինչպէս մի խը-
տուիլակ: Երկաթէ մի կանգուն ծռեցէք ինձ համար—Տե՛ս
տես մուկը: Լճու, լճու, այս մի կտոր տապակած պանիրը
նորա բանը կըրուցնէ:—Եհա իմ երկաթէ բազպանս. նետում
եմ այն մի հսկայի¹⁾: Սակրեբը բերէք:—Եյ, լաւ թուար, իմ
թռչուն:—Նպատակին, ուղիղ կէտին—(Լեգալին) Նշանա-
բանն ի՞նչ է:

ԼԵՂԵՐ

Ենուշ Մայրան:

ԼԻՐ

Ենցիր:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Եյս ձայնն ինձ ծանօթ է:

ԼԻՐ

Եհ, Գոնէրիլ՝.—սպիտակ մօրուքով: Ներանք ինձ շոյ-
ում էին իբրեւ մի շան և ասում էին, թէ մօրուքիս մէջ ըս-
պիտակ մաղեր ունիմ, յառաջ քան թէ սեւ մաղեր այնտեղ
լինէին: Եյո, Ոչ պատասխանել բոլոր խօսքերի՛ս: Եյո և Ոչ

1) Բազպան կամ ձեռնոց նետելով մենամարտ էին հրաւիրում:

միևնոյն ժամանակ՝ մի սրբութիւն չէ։—Մի օր, երբ անձրևն
ինձ թաթաւեց, հողմն ինձ դողացրեց, երբ որոտումն իմ հը-
րամանովս չդադարեց՝ այն ժամանակ գտայ, այն ժամանակ
հասկացայ, թէ ի՞նչ էին ներանքս և նո՞ւ, հեռո՞ւ. ներանք
խօսքի տէր մարդեր չեն։ Ներանք ինձ ասում էին, թէ ես աշ-
խարհում ամեն ինչ եմ. սուտ է այս, ես ջերմախտին էլ չեմ
դիմանում։

ԳԼ՝ՈՍՏԻԴ

Եյս ձայնն ինձ ինչպէ՞ս ծանօթ է գալիս։
Թաղաւորը չէ։

ԼԻՐ

Եյո՛ թաղաւոր,

Ըմեն մի մազըս։ Մէկ օր ծուռ նայիմ՝
Տես, հըպատակներս ի՞նչպէս կրդողան։
Եյն մէկին բաշխում եմ ես կեանքն։ Ի՞նչ էր
Նորա յանցանքը։—Անառակութիւն։
Դու մեռնելու չես. անառակութեան
Համար մեռնե՞լ—ոչ։ Յախսարեկն անում
Ի նոյնն և փոքրիկ ոսկեղոյն ծանծր
Շքնանում է արդ իմ աչքիս առջև։
Եծի՛ր, շրնութիւն։ Գլ՝ոստէրին նորա
Եպօրէն զաւակն աւել է սիրում,
Քան օրինաւոր անկողնում սիրած
Դըստրերս։ Միշտ ածի՛ր, անառակութիւն,
Ինձ զինուոր են պէտք։—Տեսէք զարդարուած
Եյս արիկինն. ներա դէմքից թվում է, թէ
Զիւն կայ կրօնքին մէջ։ Նէ ցոյց է տալիս,
Թէ անմեղութիւնն է նէ, և զըլուխն
Դարձնում է, լսելով տըռփութեան անունն։
Իսկ ոչ ախոռում փակուած առողջ ձին,
Ոչ աքիսն այնպէս մոլիալ ցանկութեամբ
Զեն նետվում վերայ։ Սէրանք մէջքից վար
Յուշկապարիկ են, թէ և անկից վեր
Սին. ներանք մինչև մէջքն՝ աստուածներին

Են միայն, բոլոր վարը՝ դեկրին
Եյնտեղ է դրժոխք, այնտեղ է խաւարն,
Եյնտեղ ծըծումբի անդունդը, հըրդեհ,
Եռացում ու փուք ու փուտ: Թի՛ւ, Թի՛ւ, Թի՛ւ,
Փի՛ւհ փի՛ւհ. մէկ ունկի մուշկ տուր, բարի գեղավաճառ,
Էրեւակայութիւնս մաքրեմ: Եհա փողը:

ԳԼՆՈՍՏԻՄ

Ո՛ւ, Թող համբուրեմ այդ ձեռքն:

ԼԻ՛

Նախ ինձ Թող

Սըրբեմ: մեռելի հոտ է բուրում նա:

ԳԼՆՈՍՏԻՄ

Ո՛ւ՛ դու կործանուած պատկեր. սոյն կերպով
Եյս մեծ աշխարհն էլ ոչընչութեան մէջ
Պիտի կորցըլի: (Լէլլէն) Ինձ ճանաչում ես:

ԼԻ՛

Եչքերդ միտքս լաւ գալիս են: Ինձ Թվում է, Թէ աչ-
քով ես անում ինձ. աշխատիր, որչափ ուզում ես, կոյր Սու-
պիտոն, ես չեմ ուզում սիրել: Եյս մենամարտի հրաւերը
կարգա. զրերը մանաւանդ լաւ դիտիր:

ԳԼՆՈՍՏԻՄ

Եթէ նոցա տեղ մի մի արեգակ
Լինէին՝ ոչ մինն ես չէի տեսնի:

ԼԳԳԵՐ (Եռանկէն):

Թէ ինձ պատմէին՝ չէի հաւատար.
Բայց իսկութիւն է սա: Պատուում է սիրտս:

ԼԻ՛ (ԳՆՍՍԵՐԵՆ):

Պարզա՛:

ԳԼՆՈՍՏԻՄ

Եյս աչքերիս փոսերովը:

ԼԻՐ

Օհօ, գործդ այստե՞ղ հասաւ: Ոչ աչք զխուժմի, ոչ քսակ զրպանումի: Աչքերդ ծանր դրութեան մէջ են. քսակդ՝ թեթեւ: Սակայն դու տեսնում ես, թէ ի՞նչպէս են գնում աշխարհիս գործերը:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՒՐ

Օգալով միայն տեսնում եմ:

ԼԻՐ

Ի՞նչ, յիմարացե՞լ ես դուն: Աշխարհի գործերին ինչպէս գնալը կարելի է տեսնել և առանց աչքերի: Ականջներովդ նայիր: Տես, ի՞նչպէս այդ դատաւորը ծաղրում է հասարակ դողին—Լսիր—ականջիդ ասեմ.—փոխիր դոցա տղերը և յետոյ բացուխուր¹⁾ խաղալով հանիր, որն է դողը, որն է դատաւորը: Տեսե՛լ ես, ինչպէս աւատառուն շունը հաջում է մուրացկանին վերայ:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՒՐ

Այո՛, տէր:

ԼԻՐ

Եւ թէ ի՞նչպէս խեղճուկը գաղանից խոյս է տալիս:—Այնտեղ կարող էիր տեսնել նաև իշխանութեան մեծ պատկերը: Մարդ շանը հնազանդում է, երբ սա իւր պաշտօնն է գործ գնում:

Յետ քաշի, լակոտ, ձեռքդդ արիւնտ.

Ինչու մըտարկում ես պոռնիկ աղջկին:

Քո մէջքը ծեծիր. դու ցանկութիւնից

Այրվում ես՝ նէրան հետ նոյնը գործել,

Որի պատճառով ծեծում ես նէրան:

Տես, խաբերային վաշխառուն կախեց:

Յրնցոտիների մէջից տեսնվում է

Փոքրիկ յանցանքը, բայց մուշտակն ամեն

1) Handy dandy—Երեխաների խաղ, որի մէջ երեխաները մի առարկայ ձեռքից մեւր տալիս աւանում են զազտուկ, և մէկը նոցանից պէտք է գտնէ, թէ որի մօտն է առարկան:

Բան պարտակում է: Ոսկու մէջ պահիր
Մեղքն, Լ'արդարութեան հրգօր նիզակը
Եռանց ֆնասելու յետ կը նետուի. բայց
Լըր որ նա հագուած է ցընցոտու մէջ՝
Յարդի կըտորով թըզուկը նրբան
Սըխոցէ: Ոչ դք յանցանք չէ գործում,
Ոչ դք, ասում եմ, ոչ դք: Լոս նոցա
Պաշտպանում եմ: Եյս դու միտքդ պահիր,
Օտրութիւն ունիմ ես և կրփակեմ
Եմբաստանողի բերանն: Եպակէ
Եչքեր առ և իբր սուր քաղաքագէտ
Ձեացրու տեսնել այնպիսի բաներ,
Որ ամենեւին չես տեսնում: Ե՛տ, շէտ,
Ե՛տ, շէտ կօշիկներս հանիր: Խիստ խիստ լաւ:

ԼԵՂԵՐ (Եռանդն):

Խնչպէս խառնվում է ցընդարանութիւնն
Ճըշմարտութեան հետ: Խեղք և ապշութիւն:

ԼԻՐ

Եթէ ուզում ես ողբալ իմ վիճակս՝
Եռ աչքերս. ես քեզ լաւ եմ ճանաչում—
Ենունդ է Գ՛լ'ոստէր: Պէտք է համբերես:
Մենք լալով եկանք: Գ՛ու գիտես, որ երբ
Բսկըսում ենք օդ շընչել՝ լալիս ենք
Եւ աղաղակում: Բարող քեզ խօսիմ,
Ուշադիր եղիր ինձ:

ԳԼ'ՈՍՏԻՐ

Ո՛հ, ցաւի օր:

ԼԻՐ

Չէնց որ ծընում ենք՝ ըսկըսում ենք լալ
Որ յիմարների այս բեմը մըտանք:—
Ե, խելացի միտք: Մէկ երեւելի
Ռազմագիտութիւն կըլինէր, եթէ

Հեծելազօրի մի գունդ պայտէին
Թաղէքով: Ես այս ուզում եմ փորձել:
Եւ երբ յարձակեմ փեսաներիս վրայ՝
Եւ ջարդե՛ր, ջարդե՛ր, ջարդե՛ր ու ջարդե՛ր:
(Մէ ՍՊԱՅ Է ԺԱՌԱՆԵՐ ԴԵՐ ԷՆ ՀԻՄՆԱԴ):

ՍՊԱՅ (Յոյս արաւ Լէլէն):

Եհաւասիկ նա. բրնձեցէք նրան: (Լէլէն)
Տէր, ձեր սիրելի դուստրն . . .

ԼԻՐ

Եղատելու

Ոչ դք չե՞՞ գալիս: Ի՞նչ, կալանաւոր:
Ուղեղ որ բանդի թըշուառ խննթն եմ ես:
Լաւ վարուեցէք հետս. փրոկանք ձեզ կըտամ:
Մի բըժիշկ բերէք ինձ. ես ուղեղումս
Վ իրաւորուած եմ:

ՍՊԱՅ

Դուք այս ամէնը

Պունենաք:

ԼԻՐ

Ոչ մի օգնութիւն չըկայ.
Եյսպէս միայնակ: Ո՛հ, կարող է մարդ
Հալիլ աղի պէս, գործածել աչքերն
Իբր երկու ցընցուղ¹⁾ և աշնան փոշին
Բնկճել:

ՍՊԱՅ

Բարի տէր:

ԼԻՐ

Ուզում եմ մեռնել

Վաջութեամբ իբրեւ փեսայ: Ո՛հ, ուրախ
Ուզում եմ լինել: Օ՛հ, եկէք, եկէք:

1) Նշանակում է չափազանց շատ լաց լինել:

Թագաւոր եմ ես: Պարոններ, դուք այս
Գիտէ՞ք:

ՍՊԵՅ

Թագաւոր էք դուք և մենք ձեզ
Հընազանդում ենք:

ԼԼԻ

Ուրեմն կեանք դեռ կայ
Նորա մէջ: Իսկ թէ ուզում էք նըրան
Իւրենէ՛լ՝ վազելով միայն կըրօնէք.
Հը՛, հը՛, հը՛: (Պարոն է Գիտէ՞ք. Ժողովուրդն է
Երեւելոյ):

ՍՊԵՅ

Թըշուառ մուրացկանին մէջ
Յաւալի է այս տեսիլն. իսկ բոլոր
Խօսքերից վեր է Թագաւորին մէջ:
Պու ունիս մի դուստր էլ, որ բնութիւնից
Հանում է նդհանուր անէծքը, որով
Նրան կաշկանդեցին այն երկուքն:

ԼԳՎԵԼ (Սպայեմ):

Ողջոյն,

Ո՛վ ազնիւ պարոն:

ՍՊԵՅ

Սարճը կապեցէք,
Իարեկամ, ի՞նչ էք ուզում:

ԼԳՎԵԼ

Լքե՞լ էք,
Որ շուտով կըսիւ կըբացուի:

ՍՊԵՅ

Անշուշտ.

Եյդ լաւ ծանօթ է: Ով ահանջ ունի՛
Սարող է լըսիւ այս:

ԼՅԴԳԵՐ

Իսկ միւս բանակն—

Շնորհք արեք ասել— մօտ է մեզ:

ՍՊԸՅ

Մօտ է,

Եւ փութով գալիս: Գլխաւոր կըսին

Ըսպասելու է ժամից ժամ:

ԼՅԴԳԵՐ

Ձեզ, տէր,

Շնորհակալ եմ, իմ հարցնելիքս այս էր:

ՍՊԸՅ

Թէպէտ թագուհին այստեղ մասնաւոր

Պատճառներով դեռ սպասում է՝ բայց զօրքն

Գիմել է յառաջ:

ԼՅԴԳԵՐ

Շնորհակալ եմ, տէր:

(Սպանդանոս է գնում):

ԳԻՆ՝ՈՍՏԻՐ

Գլխած աստուածներ, դուք առէք իմ կեանքս,

Որ էլ չար ոգին կըրկին չեղբորդէ

Ինձ մեռնել յառաջ՝ քան ուզում էք դուք:

ԼՅԴԳԵՐ

Լաւ աղօթք է այդ, հայրիկ:

ԳԻՆ՝ՈՍՏԻՐ

Իսկ ո՞վ էք

Գուք, իմ բարեկամ:

ԼՅԴԳԵՐ

Մի խեղճ մարդ, բաղդի

Խիստ հարուածներից նըլաճուած, որ իւր

Սըրած ու զգացած վըշտերից՝ դէպի

Սարեկցութիւնը դարձել է զգայուն:

Տըւէք ինձ ձեր ձեռքն. ձեզ մի տուն տանիմ:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Սըրտանց շնորհակալ եմ: երկնի շընորհքն
Եւ օրհնութիւն տայ ձեզ փոխարէնը

(ՍԵՆԵԿԱՊԵՏ ՈՍՎԱԼՊ Դ Ե՛րբ է հրնում):

ՈՍՎԱԼՊ (Լուսնի):

Խոստացուած պարգեւն. ով Հազուադիւտ բաղդ:
Եւ քաղուրկ գրուիտ ինձ բարձրացնելու
Համար է միայն: (Գլխաբէլն) Պու, ծեր դաւաճան,
Խորհրդածութիւնդ արա շուտով: Սուրմ,
Որ ջնջելու է քեզ՝ դուրս է քաշուած: (Հանում է սալն):

ԳԼՈՍՏԻՐ

Բարեկամական ձեռքիդ մաղթում եմ
Ես բաւական ոյժ: (Լռութեամբ նայ է անցնում):

ՈՍՎԱԼՊ (Լռութեամբ):

Գեղջուկ ըստամբակ,
Պու Համարձակում ես դատապարտուած
Եյս դաւաճանին պաշտպանելու հետո՛ւ,
Եթէ ոչ սորա բաղդին ժանտախտը
Վեզ էլ կրկնաչի: Թող նորա ձեռքը:

ԼՊՊՈՒՄ

Մինչև որ մի խելացի պատճառ չըսես՝ չեմ թողնէ:

ՈՍՎԱԼՊ

Թող նրան, անպիտան, եթէ ոչ կմեռնես:

ԼՊՊՈՒՄ

Եյ բարի մարդ. Լստուած բանդ յաջողէ, թող մենք
ալ մեր ճամբան էրթանք: Թէ որ տաք տաք փչելով ինծի
մեռցնել կարելի լինէր, տաս-տասներհինգ օր առաջ մէռած
կլինէի: Սա ծերին դուն մի մօտէնար. հեռու կէցիր, քեզի
կըսեմ, թէ չէ, այ, աստուած վկայ, կփորձեմ թէ քու գրչա-
դօղջտ է ամուր, թէ սա իմ կոպալս:

ՈՍՎԱԼՊ

Սորի՛ր, կովի կու:

ԼԳԳԼԲ

Չէ, առաջ մէմ քո առկրներդ թող ջարդեմս չբրամմէ
առաջ: Թէրմաշ թըրէդ ես չեմ վախէնայ: (Սուրմ էն. Լըդար
Ուվալըն զարնում յգում է գէպն):

ՈՍՎԼԼԳ

Ինձ ըսպանեցիր դու, թըշուառական
Եւ քրսակս. թէ բաղդ ուզում ես զըտնել՝
Թաղեր իմ դիակս և տուր այն նամակն,
Որ դուն կըգըտնես վերաս՝ Լըմունդին,
Գլոստէրի կոմսին: Նըրան Ենդղից
Բանակում փընտոիր: Եւ դեռ կանուխ մահ:
(Սուրմ էն):

ԼԳԳԼԲ

Լաւ եմ ճանաչում քեզ, ըստըրկամիտ
Բստահակ, այնքան հըլու տիրուհուդ
Յաժ արատներին, որչափ չարութիւնն
Ինքնին կամենայ:

ԳԼՈՍՏԻԲ

Ինչ է, նա մեռաւ:

ԼԳԳԼԲ

Նըստեցէք, հայրիկ, հանդէցէք: Նայիմ
Նորա զըրպաններն: Նամակն, որ ասում
Լը՝ ինձ օգտակար կարող է լինել:
Նա մեռաւ: Միայն ցաւում եմ, որ ես
Նըպ իւր դահիճն—Սիրելի կընիք,
Ներիք ինձ, և դուք, կարգ ու կանոններ,
Մի անարգէք ինձ: Մենք մեր թըշնամու
Գիտաւորութիւնն դիտնալու համար
Սարող ենք նորա սիրտը բաց անել:
Նամակն՝ ի հարկէ աւելի դիւրաւ: (Սարդում է նամակը):
Յիշեցէք մեր երկուստեք ուխտը: Դուք լաւ առիթ-
ներ ունիք նրան մէջ տեղից վերցնելու: Եթէ կամքը ձեզ

«Է պակասում՝ Ժամանակն և տեղը ձեզ շատ նպաստաւոր են—
«ԼԵԹԷ նա յաղթող վերադառնայ՝ ունի կատարած չնչ լինի.
այն Ժամանակ ես նորա կալանաւորն եմ, նորա անկողինն իմ
բանդս է: Եղատեցէք ինձ սորա ատելի ջերմութիւնից, և ձեր
«աշխատանքին փոխարէն՝ ստացէք նորա տեղը:

«Ձեր—ուր էր Թէ ասէի կին—անձնանուէր դերին
Գոնէրիլ»:

Ո՛վ դու անշէջ հուր կանացի կամբին:
Մի դաւ իւր աղնիւ մարդի կեանքին դէմ:
Լաւ նորան եղբայրս յաջորդ:—Եւազում
Եյստեղ կըհորեմ ես քեզ, պրզոճութեան
Ո՛վ դու սրբապիղծ սուրհանդակ:—Արզայ
Ժամանակն, երբ այս դարշելի նամակն
Մահուան ենթարկուած կոմսին աչքերը
Ար բանայ: Անշուշտ նա պակաս ուրախ
Ձի լինի, երբ քո մահդ յայտնեմ նորան:

(ԷԴԳԱՐ ԴՈՒՐԻՆ Ե ԵԼԻՆԻՆ ԴԵՄԵՏԻՆ)

ԳԻՆՈՍՏԻՐ

Երբայն—խելագար. իմ խելքըս ուրբան
Ճըկուն է ուրեմն, որ դիմադրում է
Գեռ, և ըզգում եմ ես ցաւերս: Լաւ էր
Խելագարէի: Գոնէ զգայութիւնս
Վաշտերիցս անջատ կլինէր: Խարուսիկ
Երև'կայութեամբ ցաւըս կրկորցնէր
Խնքնազգայութիւնս:

(ԷԴԳԱՐ յեւ ԴՈՒՆԻՆ)

ԼԵԳԻՆԻՐ

Տըւէք ինձ ձեր ձեռքն:

(ԵԼԻՆԻՆ Ե ԵԼԻՆԻՆ ԵՅՈՒՆԵՐ ԵՄ ԵՄԵՐԻՆ)

Թըմբիկի ձայն կարծեմ լըսվում է հեռուից.

Գնանք, ձեզ կըյանձնեմ մի բարեկամս: (ԳՆԱՆԻՆ ԵՄ)

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Գաղղիական բանակում մի վրան:

Լիբ քնած է անկողնում: Բժիշկ, ԱՊՊԵՏ և ՈՒՐԻՑԵՆԵՐՆ նորա շուրջը
կանգնած են: ԿՈՐԿԵԼԻԱ և ԿԼԵՏ ներս են մտնում:
Տեսարանի ետևն հանդարտ նուագ:

ԿՈՐԿԵԼԻԱ

Ո՛վ իմ բարի Անտ, ի՞նչպէս ես երբէք
Պիտ՝ կարողանամ հատուցում անել
Քո բարութեանդ: Ե՛ս, շատ կարճ է իմ կեանքս,
Եւ որեւէ չափ փոքր է այս կէտում:

ԿԼԵՏ

Եյսպէս ճանաչուած լինելն մեծ վարձք է
Երդէն, տիրուհի, բոլոր իմ ասածն
Օուտ ճըմարտութիւն է, ոչինչ աւել
Պամ պակաս, ոչինչ:

ԿՈՐԿԵԼԻԱ

Լաւագոյն հանդերձ
Ես, այդ հազուստը յիշեցնում է այն
Օանըր ժամանակն: Ո՛, ձրգիր խընդրիմ:

ԿԼԵՏ

Բարի՛ թագուհի, դեռ ոչ Եյժմէն իսկ
Յայտնըւիլն վընաս է իմ դիտումիս:
Խընդրում եմ իբրեւ վարձատրութիւն, որ
Ինձ չըճանաչէք, մինչև ժամանակն
Եւ ես՝ այն յարմար զրտնենք:

ԿՈՐԿԵԼԻԱ

Թող այդպէս
Լինի, բարի լորդ: (Բժշկին) Ի՞նչպէս է արքայն:
ԲԺԻՇԿ
Նա դեռ քընում է, ազնիւ տիկին:

ԿՈՒՊԻՆԻԵ

Ո՛վ

Գլխած աստուածներ, բուժեցէք նորա
Խըռոված հոգու կոտորուածքն: Ո՛հ, դուք
Վերակազմեցէք իւր ըզգայութեան
Խանգարուած լարերն, այս տղայացած հօր:

ԲԺԻՇԿ

Երդեք կամենում է ձեր մեծութիւնն,
Որ թագաւորին զարթեցնէք: Երկար
Նա քընեց:

ԿՈՒՊԻՆԻԵ

Երէք, ինչ որ ձեր հանձարն
Եւ կամքն հրամայում են ձեզ.— հաղուած է,
Նա:

ԸՍՊԵՏ

Եյո, տիկին: Եւր նա խոր քընած
Լը՛ նոր ըզգեստներ հազըըրինք նըրան:

ԲԺԻՇԿ

Պացէք, թագուհի, երբ զարթեցընենք
Նրան, եւ տարակոյս չունիմ, թէ խաղաղ
Կըլենի:

ԿՈՒՊԻՆԻԵ

Շատ լաւ: (Նոսափարան):

ԲԺԻՇԿ

Խընդրեմ մօտ եկէք: (Գլխով):
Նուագարանը բարձր ածել:

ԿՈՒՊԻՆԻԵ

Ո՛վ անգին

Հայր իմ— Պազդուրում, տուր շրթունքներիս
Բըժըշկելու յոժ, և թող այս համբոյրս
Փարատէ սաստիկ վիշտն, որ իմ քոյրերս
Պատճառեցին քո ծերութեանդ:

ԿԼՆՏ

Բարի

Ի՛նչո՞րն թագուհի:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԼ

Եւ եթէ հայր էլ

Զինէիր ներանց՝ այս ճիրմակ մազերդ
Պէտք է շարժէին ներանց զթութիւնն:
Սա մի գլուխ է անսաստ մըրրիկին
Ննթարկուելու, խոր ու սարսափելի
Որոտումին դէմ կըռուելու, արագ,
Խաչուող կայծակի փոյթ և սոսկալի
Հարուածներին տակ հըսկելու—այսպէս
Բարակ ծածկոյթով—Թըշնամուս շունը,
Թէև ինձ խածած էլ լինի—կրակիս
Եռջև կըգըտնէր մի տեղ այն գիշերն.
Իսկ դուն, խեղճ իմ հայր, ըստիպուած էիր
Օթել խողերի լ'աւազանների
Հետ, փրտած յարդի մի կտորի վերայ.
Ո՛ր, աւա՞ղ, աւա՞ղ, հրաշք է, որ քո խելքդ
Ու կեանքդ չը հանգան մէկտեղը—Օարթում է.
Խօսեցէք հետր:

ԲԺԻՇԿ

Եւելի լաւ է

Տիկին, դուք խօսիք:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԼ

Ի՞նչպէս էք ըզգում

Զեղ, հայր թագաւոր: Զեր մեծութիւնը
Ի՞նչպէս է:

ԼԻ՛

Դուք ինձ ցաւ էք պատճառում,
Գերեզմանից դուրս հանելով (Սորդէլային) Դու մի
Նըջանիկ հոգի ես. իսկ ես՝ կապուած

Ութսուն տարեկան, ոչ մի ժամ աւել
Ոչ էլ պակաս, և, ուղիղն ասելով,
Վախենում եմ—խելքս ամբողջ վերաս չէ:
Սարծում եմ, պէտք էր ես ճանաչէի,
Ձեզ և այս մարդին (Սէպէն ցոյց դառնալով). բայց կասկա-
ծում եմ,

Վասընդի այս տիղն ես չեմ ճանաչում:
Ի՞նչու ուշքովս էլ չեմ կարող յիշել
Այս հանդերձն և այն՝ թէ վերջի գիշերս
Ո՛րտեղ անցուցի: Ո՛, մի ծիծաղեք
Վերաս—ինչպէս ծիշտ է, թէ մարդ եմ ես՝
Նոյնպէս կարծում եմ, թէ այս տիկինն իմ
Պուստրս է, Սորդեկեմ:

ԿՈՒՊԻՆԻՆԸ.

Այո՛, ես եմ, ես,

ԼԻՐ

Արաստութներդ թափ են: Այո, ծիշտ:
Խընդրում եմ, մի՛ լար, և թէ թոյն ունիս
Ինձ համար՝ ես այն ուզում եմ խըմել:
Պիտեմ, չես սիրում դուն ինձ, վասընդի,
Թէ չեմ սըխալվում, քո քոյրերդ ինձ շատ
Վիրաւորեցին: Պէ՛թ առիթ ունիս
Պու, ներանք չունին:

ԿՈՒՊԻՆԻՆԸ.

Ոչ մի առիթ, ո՛չ:

ԼԻՐ

Պաղղեպո՞ւմ եմ ես:

ԿԼԵՏ

Ձեր սեփական

Թագաւորութեան մէջ:

ԼԻՐ

Մի խաբէք ինձ:

ԲԺԻՐ Կ (Սորբէլեային):

Թագուհի, վըստաՀ եղէք. սուր զայրոյթն,
Ինչպէս տեսնում էք՝ բուժուած է. բայց դեռ
Վըտանգաւոր է յիշեցնել նորան
Սորցրած ժամանակն: Ձեզ հետ ներս տարէք
Նրան, և մինչև լաւ չըկազդուրի՝
Նրան մի վըրդովէք:

ԿՈՒՎԵՆԻՆ (Լէբն):

Հաճում է ինձ հետ

Գալ ձեր մեծութիւնն:

ԼԻՐ

Պէտք է համարող

Լինիս թուլութեանս: Մոռացիր, ներիր

Ինձ, ես զառամեալ ծեր եմ:

(Գառմ էն Լէբ, Սորբէլեայ, Էժէլէն և Ժառանգը):

ԵՍՊԵՏ

Ուղե՞ղ է

Սորնվալի դըքսի այսպէս ըսպանուիլն:

ԿԼԵՏ

Բոլորովին ճիշտ, պարոն:

ԵՍՊԵՏ

Իւր զօրքին

Ո՞վ է առաջնորդ:

ԿԼԵՏ

Ինչպէս ասում են,

Եպօրէն որդին Գլ'ոստէրի:

ԵՍՊԵՏ

Ի՞դպար,

Նորա արտաքսուած որդին, ասում են,

Գերմանիա է Կէնտի կոմսին հետ:

ԿԼԵՏ

Լըբերն այլևայլ են—Ժամանակ է

Շուշ նայել Երագ մօտենում է զօրքն
Թագաւորական:

ԵՍՊԵՏ

Վըճիռն, երեւի,
Շատ արիւնհազեղ պիտի լինի: Տէր,
Մընաք բարով: (Վնում է):

ԿԼԿՆՏ

Իմ հոգս ու դիտմունքս էլ
Շուտով կըհասնեն իրանց վախճանին—
Լաւ կամ վատ— կըռուի ելքին նայելով: (Վնում է):

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՍԱՐԱՆ

Բրիտանական զօրքի բանակն Դուվրի մօտ:

ԷԿՄՈՒՆԴ, ՀՌԵԳԱՆ, ՍՊԱՆՆԵՐ և ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ, Թմբուկներով և դրօշակներով ներս են մտնում:

ԼԴԻՄՈՒՆԴ (Մէ սպայէ):

Իմացէք, թէ դուքսն հաստատ է վըճռին
Եւ թէ նրան յետոյ ոչինչ չըստիպեց
Փոխելու դիտումն: Նա փոփոխամիտ
Եւ տարակուսող է: Իւր վերջնական
Վըճիռն մեզ բերէք: (Սպան գնում է):

ՆՈՒԵԳԻՆ

Երեւի քոյրիս

Սուրհանդակին հետ մի դժբաղդութիւն
Պատահեց:

ԼԴԻՄՈՒՆԴ

Նս էլ նոյնն եմ կասկածում,

Տիկին:

ՀԱՅԿԱՅԻՆ

Այժմ, ազնիւ լ'որդ, ձեզ յայտնի է՝
Ուրախ ես բարիք ցանկանում եմ ձեզ:
Ասէք ինձ—սակայն առանց սըտուծեան,
Օտուտ ձըշմարտութիւնն—չէք սիրում քոյրիս:

ԼՅԻՄՈՒՆԻ

Յարգանքի սիրով:

ՀԱՅԿԱՅԻՆ

Բայց, եղբօրս յատուկ
Պուք ցանկապատի չէք զըտել շաւիղն:

ԼՅԻՄՈՒՆԻ

Պուք սըխալվում էք այս մասում:

ՀԱՅԿԱՅԻՆ

Եւ այս

Պասկածանքն ունիմ, թէ ամենամօտ
Յարաբերութեամբ դուք արդէն ներան
Լք վերաբերում:

ԼՅԻՄՈՒՆԻ

Վշկայ իմ պատիւս,
Տիկին, ոչ երբէք:

ՀԱՅԿԱՅԻՆ

Նէ ինձ ատելի
Լ: Սիրելի լ'որդ, հետն ընտանեբար
Մի վարուիք:

ԼՅԻՄՈՒՆԻ

Հանգիստ եղէք:—Ահա նէ
Եւ դուքսը, ներա ամուսինն:

(ԱՄԲԱՆԻ, ԳՈՆԵՐԻՒ՝ Լ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ Լ
ԴՐՈՂԱԲԵՐՈՒՄ ԵՆԻՆ ԵՆ ԴԵՆՈՒՄ):

ԳՈՒՄԻՆԻՆ՝ (ԱՄԱՆԻՆ):

Լաւ է

Մինչև իսկ կըռիւն կորցընեմ, քան թէ
Եյս քոյրն անջատէ նրբան ինձանից:

ԵԱ՛ՐԱՆԻ (Հաւաքանի):

Ուրախ եմ, սիրուն քոյր, ձեզ տեսնելու: (Երգում է)

Տէր, ես լըսեցի, թէ թագաւորն իւր
Պըտորին մօտ հասաւ, հետը միասին
Ուրիշներն էլ, որ տըրտընջում են մեր
Խիստ վարչութիւնից: Ձեմ կարող ես քաջ
Պըտնըլիլ՝ եթէ ազնիւ չըլինիմ:

Եյս դէպքում եթէ մենք զէնք ենք վերցնում

Պատճառն այս է, որ արշաւում է մեր

Երկիրն Պաղղեա, և ոչ այս, որ նա

Երբային պաշտպան է և շատերին,

Որոնք, վախում եմ, բաւական արդար

Պատճառներ ունին ապրստամբելու

Մեր դէմ:

Ե՛ՊԱՌՈՒՆՎ

Շատ ազնիւ խօսում էք, միլ'որդ:

ՀՈՒՆՎԱՆ

Բայց ինչո՞ւ են այս խօսքերն:

ԳՈ՛ՆԵՐԻՒ՛

Միանանք

Պիմագրաւելու թըշնամուն: Տնային

Մասնաւոր վէճերն դործ այստեղ չունին:

ԵԱ՛ՐԱՆԻ

Ուրեմըն խորհուրդ կազմենք փորձառու

Քօրականներին հետ:

Ե՛ՊԱՌՈՒՆՎ

Ձեր վըրանում

Ես ձեզ կըզըտնեմ շուտով:

ՀՈՒՆՎԱՆ

Քոյր, դուք էլ

Մեզ հետ չէք գալիս:

ԳՈ՛ՆԵՐՈՒՄ՝

ՈՒՆ

ՀՈՒՆԳՎԱՆՆԵՐ

Ձեր գալը շատ

Յարմար կըլինի Գ՛ընանք, խընդրում եմ:

ԳՈ՛ՆԵՐՈՒՄ՝ (Առանկէն):

Ո՛, այս առեղծուածն հասկանում եմ: (Բարբ) Գ՛նանք:

(Երբ նոսր պարտաւորում էն դուրս էլին)

ԵՊԳՍՐ Ներսէս է հրեմոմ, հաճոսարը փոխած):

ԼԵ՛ՐԵՆԵՆԻ (Առանկէն):

Եթէ դուք արժան էք դատում խօսել

Ինչ պէս խեղճին հետ՝ մի խօսք լրսեցէք:

ԵԼ՛ՐԵՆԻ (Հետադարձէն):

Ես ձեզ կըհասնեմ: (Երբարեւ) Խօսեցէք:

(ԵՄՍՈՒՆԴ, ՅՈՒԳԱՆ, ԳՈՆԵՐՈՒՄ՝ Ե ԶԲԱՆՈՒՄԸ գնում էն):

ԼԵ՛ՐԵՆԻ

Յառաջ

Քան կռիւ ըսկըսէք՝ կարդացէք այս թուղթն:

(Տալիս է Տէ Նամակ):

Խէ յաղթէք՝ թըմբկի ձայնով կանչեցէք

Նըրան՝ որ տըւեց ձեզ այս: Ես որչափ

Գ՛ձուձ էլ երեւիմ, բայց ներկայացնել

Պարող եմ ասպետ մ՝, որ այստեղ զըրուածն

Ապացուցանէ: Իսկ եթէ յաղթուիք՝

Առանց նորան էլ աշխարհի գործերդ

Պլերջանան, նոյնպէս և բոլոր դաւերն: (Գ՛նալով)

Ձեզ յաջողութիւն:

ԵԼ՛ՐԵՆԻ

Պայ, մինչև կարդամ

Նամակն:

ԼԵ՛ՐԵՆԻ

Ե՛յդ խըստիւ արգելուած է ինձ:

Երբ դայ ժամանակն՝ թող մունետիկն ինձ
Գողէ, և կըրկին կերեւմ: (Գողմէ):

ԵԼ՝ԻՆՆԻ

Ուրեմն

Երթաս բարով: Ես կըկարգամ նամակն:
(ԷԴՄՈՒՆԴ յետ է դառնում):

ԷԴՄՈՒՆԴ

Մօտ է թըշնամին Յարգարեցէք ձեր
Չօրքն: Եհա նոցա զօրութեան ցանկն, որ
Մեծ խուզարկութեամբ է կազմած: Բայց ձեր
Ներկայութիւնը փութացնում են շատ:

ԵԼ՝ԻՆՆԻ

Պէտք է ըստ տեղւոյն և պարագային
Ըարժիր: (Գողմէ):

ԷԴՄՈՒՆԴ

Սէրի և հաւատարմութեան

Երգում տըւի ևս երկու քոյրին էլ:
Միմեանց թըշնամի են ներանք, ինչպէս
Թունաւորուածն և իժը: Ես որի՞ն
Եռնեմ. երկուքի՞ն, մէկի՞ն, ոչ մէկի՞ն:
Ոչ մէկիցն օգուտ ևս չեմ ունենայ,
Եթէ ողջ մընան երկուքն էլ: Եթէ
Ելլիին առնեմ՝ Գողէրիլ՝ զաղան
Սըղառնայ. բայց և սէրա հետ մի գործ
Յառաջ չի գընայ, մինչդեռ կենդանի
Ե իւր ամուսինն: Ոչինչ. դեռ կըռուի
Ետն նորանով կօդտուիմ, իսկ յետոյ՝
Եթէ շատ ուզում է նէ աղատուիլ
Նրանից՝ թող հընար գըտնէ շուտով նրան
Մէջից բառնալու: Իսկ թէ խորհում է
Նա խնայել Ելլին և Սորդելային—
Թող կըռուից յետոյ նոքա մէկ մեր ձեռքն

Ընկենն՝—էլ երբէք ներում չեն տեսներ:
Իմ պիտեան դիւրբոս պահանջում է՝ ինձ
Պաշտպանել և ոչ իրաւունք փրնտուել: (ԳՆՈՒՄ Է):

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Դաշտ երկու բանականերին մէջ:

Բեմի ետե կռուի աղաղակ: Ի՞ր, ԿՈՐԳԵԼԻԱ և ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ Թմբուկ-
ներով և դրօշակներով անցնում են տեսարանի մէջով: Հետոյ
գալիս են ԷՓԳԱՐ և ԳԼՈՍՏԻՐ:

ԼՅԴԳԱՐ

Եյտեղ հանգչեցէք, հայր, ծառի ստուերում
Եւ աղօթեցէք, որ արդարութիւնն
Յաղթանակէ: Թէ երբէք ես դառնամ
Ձեզ մօտ՝ աւետիս կըրերեմ իմ հետ (ԳՆՈՒՄ Է):

ԳԼՈՍՏԻՐ

Եստուած օրհնէ ձեզ:
(Սուրբ աղաղակ, յետոյ նահանջ):
ԷՓԳԱՐ յետ է գալիս:

ԼՅԴԳԱՐ

Փախչի՛նք, ծերունի,
Ձեռքըդ տուր փախչի՛նք: Լիւր յաղթընկաւ
Եւ իւր դրստին հետ միասին գերի
Ընկաւ: Ձեռքըդ տուր: Գընանք:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Եւստ հեռուն
Պէտք չէ, բարեկամ: Եյտեղ էլ փրտիլ
Կարելի է:

ԼՅԴԳԱՐ

Ի՞նչ, նորից սև մըտքեր:

Պէտք է համբերել, ինչ՝ աշխարհ դալուն
Նոյնպէս և դնալուն: Պէտք է հասուննալ
Միայն: Չնանք:

ԳԻՆՈՍՏԻՄ

Եյո, իրաւունք ունիս: (Պշտա՛ւ էն):

ԵՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Ներս են մտնում ԷՊՄՈՒՆԳ թմբուկներով և դրօշակներով, ինչ-
պէս յաղթական, Լիւ և ԿՈՐԳԵԼԻԱ իբրև գերի, ՍՊԱՆԵՐ, ՋԵՆՈՒՐՆԵՐ
և այլն:

ԼՅԴՄՈՒՆԴ (Սպանէլէն):

Շեռացրէք դոցա և լաւ հըսկեցէք,
Մինչև յայտնըլի բարձրագոյն կամքը
Վատաւորների:

ԿՈՐԴԵԼԻԱ

Մենք առաջինը

Ձեռք նոցանից՝ որ լաւագոյն դիտմամբ
Ձարագոյն բազդի հանդիպեցան: Քե՛զ
Խրղճում եմ միայն, ճընշուած թագաւոր:
Մենակ՝ կարող եմ ես խարխուլ բազդի
Ծանակին տանել:— Պիտի չը տեսնե՞նք
Մենք այն դըստրերին, այն քոյրերին:

ԼԼԻ

Ո՛չ,

Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ: Չընանք բանդն. այնտեղ կերգենք
Մենք, ինչպէս երկու թըռչուն վանդակում:
Վու իմ օրհնութիւնս կըխընդրես, և ես
Ծունկ չողած՝ քեզնից ներում կըխընդրեմ:
Եյսպէս մենք կապրինք, կերգենք, կաղօթենք,
Լաւանդութիւններ կըպատմենք, ոսկի
Թիթեռնիկներին վերայ կըխընդանք,

Ինդճ Թըշուառների զըռյցներն կը լըսենք
 Մենք պալատական լըրերի վերայ.
 Նոցա խօսակից կը լինենք և մենք,
 Թէ ո՛վ է ընկնում, ո՛վ բարձրանում, ո՛վ
 Շընորհք է զըտնում, ո՛վ նրանից զըրկվում,
 Գործերի գաղտնին կը մեկնենք, որպէս
 Թէ մենք սըրտագէտ լինէինք: Այսպէս
 Բանդի պատերին մէջ մենք կը տեսնենք
 Պալատի խաղերն ու խըմբերն, որոնք
 Լուսնի հետ ածում են ու պակասում:

ԼՂԻՄՈՒՆԴԻ

Տարէք դրանց:

ԼԻԻ

Սիրուն զաւակս, այս տեսակ
 Չտհին վրայ ինքնին աստուածները խուսկ
 Կը ծըլեն: Նս քեզ գըտայ. եթէ մէկն
 Ուզէ մեզ բաժնել՝ երկընքից կըրակ
 Պէտք՝ առնէ և մեզ վախեցնէ նրանով,
 Իբր աղուէսներին: Աքերըդ սըրբիր.
 Ժանտը մանաւանդ կուտէ նոցա միսն
 Ու կաշին, քան մեզ նոքա կըստիպեն
 Արտասուել: Այո՛, նոքա մանաւանդ
 Վաղցից կը մեռնեն: Գընանք:

(Լէյ և Սորբէյս պահապաններով գնում են):

ԼՂԻՄՈՒՆԴԻ (Մէ ապայէ):

Այստեղ եկ,

Գընդապետ, լըսիր. առ այս տոմսակը, (պալէս է մէ լուղի)
 Բանդ զընա հետերն. քեզ մի աստիճան
 Նս բարձրացրի արդէն, և եթէ
 Կատարես այստեղ պատուիրուածն՝ ուղիդ
 Կը հարթես դէպի բարձրագոյն պատին:
 Նըկատիր քեզ, որ մարդն այն է լինում,
 Ինչ որ ժամանակն է, և փափուկ սիրան

Արժան չէ սըրի: Առարկութիւն թոյլ
Ձէ տալիս այս բարձր յանձնարարութիւնն.
Կամ նրան կատարիր, կամ մի ուրիշ տեղ
Բաղդ փընտռիր:

ԳՆԴԱՊԵՏ

Լաւ, ես կը կատարեմ այն:

ԼԳՄՈՒՆԴ

Փոյթ ուրեմն. և քեզ բաղդաւոր կարծիր՝
Նըր այն կատարես: Լըսիր, ասում եմ
«Իսկոյն», և այնպէս արա, ինչպէս որ
Եյտեղ գըրուած է:

ԳՆԴԱՊԵՏ

Ձեմ կարող ես կառք

Վաշել, կամ ուտել չոր վարսակ. ինչ որ
Հընար է մարդին՝ ես կանեմ: (Գնում է):

(Փողէր. ԱՄԲԱՆԻ, ԳՈՆԷՐԻՒ՛, ՅՈԵԳԱՆ, ՍՊԱՆԵՐ
և ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ՆԵՐԱ ԷՆ հընում):

ԸՆ՝ԴԱՆԻ

Մի՛ ուրդ,

Եյտ որ ցոյց տըւիք դուք ձեր արութիւնն,

Նւ բաղդն էլ օգնեց ձեզ: Վուք զերեցիք

Մեր յաղթանակի ախոյեաններին:

Նոցա ձեզանից պահանջում ենք, որ

Վարուինք նոցա հետ, ինչպէս երկուստեք

Թեկադրեն—նոցա արժանիքն և մեր

Ապահովութիւնն:

ԼԳՄՈՒՆԴ

Լաւ համարեցի

Նս, տէր, այն թըշուառ, ծեր թազաւորին

Սալանքի մի տեղ յուղարկել, արթուն

Պահպանութեան տակ: Նորա հասակը,

Մանաւանդ տիտղոսն դիւթիչ զօրութիւն

Ունին զբաւելու ռամկին սրբտերը
 Եւ մեր նիզակներն մեր դէմ դարձնելու:
 Հետն յուղարկեցի Թազուհուն էլ, նոյն
 Պատճառով: Նոքա պատրաստ կը լինին
 Վաղը, կամ երբ ձեզ հաճոյ լինի՝ գալ
 Ձեր դատաստանին առջեւ կանգնելու:
 Քրքրեմք ու արիւն պոստ հոսում են դեռ,
 Ընկերն ընկերին կորցրեց. լաւագոյն
 Պատերազմներն էլ բորբոքած սրբտով
 Ընթում է նա՝ որ ենթարկուեցաւ
 Նոցա հարուածին: Պորդելիայի
 Եւ հօր դատաստանն աւելի յարմար
 Տեղ են պահանջում:

ԵՂՆԻՆԻ

Ներեցէք ինձ, տէր,

Եյս պատերազմում դուք ստորագրեալ
 Էք ինձ և՛ ոչ եղբայր:

ՀՈՒՆԳՐԵՆ

Հէնց այս պատին էլ

Ուղում ենք նորան մենք տալ Պարծեմ, դեռ
 Եյսպէս չըխօսած՝ լաւ էր հարցնելք
 Մեր կամքն էլ: Նա մեր զօրքն հանեց կրօուի,
 Մեր աստիճանի և անձի պատին
 Նա էր կրում վերան, և՛ այս իշխանութիւնն
 Պարող էր նորան վըստահութիւն տալ՝
 Ձեզ կոշեւ եղբայր:

ԳՈՒՆԻՄԻՆ՝ (Հեգանին):

Շատ մի տաքանաք.

Նրան իւր սեփական արժանիքն աւել
 Բարձրացրեց, քան ձեր պաշտպանութիւններն:

ՀՈՒՆԳՐԵՆ

Ինձանով զգեցած իմ իրաւունքներս՝
 Նա հաւասար է նախապատուին էլ:

ԳՈՒՆԴՐԻՒՆ՝

Եմենամեծն այս կը լինէր, որ նա

Ձեզ հետ պըսակուէր:

ՀՈՒՆԳՐԱՆ

Յաճախ մարգարէ

Ին ծաղըածուններն:

ԳՈՒՆԴՐԻՒՆ՝

Գաղափար, դաղափար Եւքն,

Որ ձեզ ցոյց տըւեց այս՝ փոքր ինչ շէլ է:

ՀՈՒՆԳՐԱՆ

Տիկին, տըկար եմ ես, ապա թէ ոչ

Ձեզ լըցուած սըրտով պատասխան կտայի (Լըդոն-նըդն):

Չօրապետ, առ իմ զօրքերս, զերիններս,

Երկիրներս, տիրիր նոցա և իմ վրայ:

Տեղի եմ տալիս քեզ վըկայ լինի

Եշխարհ, քեզ ընտրում եմ ինձ ամուսին

Իւլ տէր:

ԳՈՒՆԴՐԻՒՆ՝

Յոյս ունի՛ս նըրան ըստանալ

ԵԼ՝ՐԱՆԻ (Գոնէրէլն):

Երգեւք լինել՝ քո կամքից չէ կախուած:

ԼԳՐԱՆԻ

Ոչ էլ քո կամքից, լ՛որդ:

ԵԼ՝ՐԱՆԻ

Ենտուն լակոտ:

ՀՈՒՆԳՐԱՆ (Լըդոն-նըդն):

Թըմբուկ զարնել տուր և ապացուցիր

Իրաւունքդ:

ԵԼ՝ՐԱՆԻ

Պաց դեռ և լըսիր:— Լըդմունդ,

Կալանաւորում եմ քեզ պետական
Պաւի համար, և քեզ հետ խատուտիկ
Եյս օձին (Յոյս Կալու Գանդէլէն:—Հաւանքն):

Իսկ ձեր դիտումը, սիրուն
Վոյր, խափանում եմ ես կընիս օգտին:
Նէ այս պարոնին հետ նըշանուել է
Ծածկապէս, և հս, նէրա ամուսինն,
Երգելում եմ ձեր նշանախօսութիւնն.
Եթէ նըշանուել ուզում էք՝ առէք
Ինձ: Եյս տիկինը խօսուած է արդէն:

ԳՈՒՆԴԻՒՆ՝

Կատանկ է, ի՞նչ է այս:

ԵՂ՝ՐԱՆԻ (Լոյսանդին):

Պու զինուած ես.

Թող հընչէ թըմբուկն: Թէ մարդ դուրս չըգայ՝

Որ ապացուցէ քո ամօթալի

Իազմաթիւ դաւերդ՝ ահա իմ գըրաւս:

(Ձգում է շուան իւր յեւանդը):

Վո սըրտիդ վերայ կապացուցանեմ—

Յառաջ քան բերանս մի բան դնեմ—թէ դու

Եյն ամենն ես՝ ինչ որ քեզ կօչեցի:

ՀՈՒՆԳՐԱՆ

Ո՛հ, հիւանդ եմ ես, հիւանդ եմ:

ԳՈՒՆԴԻՒՆ՝ (Լոյսանդին):

Թոյնին

Ձէի հաւատայ էլ ես՝ թէ հիւանդ

Ձինէիր:

ԼՎԻՄՈՒՆ՝

Եհա իմ հակազըրաւս: (Ձգում է իւր յեւանդը):

Ով ինձ դաւաճան կոչէ՝ սըտում է

Նա իբր ապիրատ: Թող հընչէ թըմբուկն:

Ով համարձակի՝ ես նորա կամ ձեր

Սամ հէնց ամենքի վերան քաջութեամբ
Սապացուցանեմ հաւատարմութիւնս
Ու պատիւս:

ԵԼ՝ԻՆՆԻ

Ե՛յ, մի մունկտիկ:

Ե՛ՊՄՈՒՆԻ

Ե՛յ, մի

Մունկտիկ, կանչէք այստեղ մունկտիկն:

ԵԼ՝ԻՆՆԻ

Քաջութեանդ վերայ միայն յոյսըդ դիր,
Սասընդի զօրքերդ, որ իմ անունովս
Ժողովուած էին՝ արդ իմ անունովս
Պարձեալ արձակուած են:

Ե՛ՈՒՆԻՆԻ

Ե՛խ, ես սաստիկ

Հիւանդ եմ:

(ՄՈՒՆԵՏԻԿԸ ներս է մտնում):

ԵԼ՝ԻՆՆԻ

Տըկար է նէ, իմ վերանս

Տարէք ներանս (Հոգեպանի տանում է): Եկ այստեղ, մուն-
կտիկ,

Փողըդ հընչեցրու և բարձրը ձայնով

Եյս թուղթը կարդա:

ՍՊԵՅ

Փողը հընչեցէք: (Փողն հնչում է):

ՄՈՒՆԵՏԻԿ (Սարդում է):

«Եթէ բանակին մէջ կայ մի մարդ, համապատասխան
պիրքով և աստիճանով, որ ղէնքով կամենայ հաստատել, թէ
Լեզմունդ, անուանուած Պ՛լոստէրի կոմսն, մի քանի անգամ
պաւաճան է եղել՝ թող նա դուրս գայ փողի երրորդ անգամ
հնչելուն: Լեզմունդ պատրաստ է պաշտպանուելու:»

ԼՅԴՍՈՒՆԴԻ

Հնչեցէք: (Փողէ առաջէն հնչեւ):

ՄՈՒՆԵՏԻՎ

Միւսանգամ: (Փողէ երկրորդ հնչեւ):

ՄՈՒՆԵՏԻՎ

Միւսանգամ: (Փողէ երրորդ հնչեւ):

(Մէ ուրիշ փող պարտախանութ է բէմէ ետեւը.
որից յետոյ ներս է մտնում ԷՊԳԱՐ, զբահանա-
լուած: Մէ ՓՈՂՅԱՐ առջեւից գնում է):

ԵԼՂԵՆԻ

Հարցրու նորանից, թէ ի՞նչ կամենում
է նա, և ինչո՞ւ համար դուրս եկաւ
Փողէ կոչելուն:

ՄՈՒՆԵՏԻՎ

Ո՞վ էք դուք. ի՞նչ է

Ձեր անունն, ձեր դիրքն. ինչո՞ւ դուրս եկաք
Եյս մարտակոչին:

ԼՅԴՍՈՒՆԴԻ

Գիտցէք. իմ անունն

Գաւաճանութեան թունաւոր ատամն
Սըրժոտեց, բայց ես ազնւական եմ
Եխոյեանիս չափ, որին հետ ուզում
եմ մենամարտիլ:

ԵԼՂԵՆԻ

Ո՞վ է ախոյեանդ:

ԼՅԴՍՈՒՆԴԻ

Ո՞վ կայ այս տեղում, որ Գլոստերի կոմս
Լոմոնդին յոգուտ խօսք ասէ:

ԼՅԴՍՈՒՆԴԻ

Նա ինքն.

Ի՞նչ պիտի ասես նորան:

ԼՅՒԳՆԻ

Հանի՛ր սուրդ,
Որպէս զի եթէ իմ խօսքս ազնիւ սիրտ
Վիրաւորէ՛ ձեռքդ առնէ քո վրէժդ (Հանում է սուրն)
Եհա իմս։— Յանուն իմ պատուիս, կրգմանս
Եւ ասպետութեանս՝ ես հաստատում եմ—
Ձնայելով յոժիդ և ճարպիկութեանդ,
Բարձրութեանդ և առջիդ հասակիդ,
Ձընայելով քո յաղթական սրբիդ
Եւ նորաբողջ բաղդիդ. չնայելով
Քո քաջութեանդ և սրբտիդ՝— դաւաճան
Ես դուն. ուխտադրուժ դէպ՝ քո աստուածներդ,
Ղէպ՝ կողայրդ և հայրդ. նենգաւոր դէպի
Եյս բարձր և հրդօր իշխանն. ապիրանտ
Պագաթիդ ծայրից մինչև այն փոշին,
Որ լիզում է ոտքդ։ Եթէ ասես Ո՛չ
Իմ բազուկս, իմ սուրս, իմ բարձր արութիւնս
Քո սրբտիդ վերայ, որին հետ խօսում
Եմ, կը հաստատեն՝ թէ սուտ ես ասում։

ԼՅՒՍՈՒՆՈՒ

Պէտք էր ինձ հարցնել անունդ. բայց քո դէմքդ
Եյնչափ գեղեցիկ, պատերազմիկ է,
Եւ խօսուածքդ այնչափ բարեկիրթ՝ որ ես
Երհամարհում եմ խոհամութեան մանր
Ասկածանքները, որ ասպետութեան
Օրէնքով յայտնելն ինձ իրաւունք էր։—
Քո զուխն իմ նկատում դաւաճանութիւնն,
Սրբտիդ եմ բարդում դժոխային սուտը։
Բայց որ դեռ նոքա մօտիցդ եմ անցնում,
Եռանց ազգելու վերադ՝ այս իմ սուրս
Նոցա ճանապարհ կը բանայ այնտեղ՝
Ուր նոքա ընդ միշտ կը հանգչին։— Փողեր,
Հընչեցէք։

(Փողեր։ Աւելում էն։ Լշտումը ընկնում է)։

Պործել եմ, և դեռ շատ շատ աւելին:
Ժամանակն ամենն կը յայտնէ. նորա
Լնցան ինչպէս ես: (Լեզբարէն) Բայց դուն, որին բաղդն
Յաղթանակ շնորհեց վերաս՝ ճիլ ես դուն:
Եթէ ազնուական ես՝ ներում եմ քեզ:

ԼՅՂԳԵԼՐ

Թող ներողութիւնն երկուստեք լինի
Յեզով քեզանից պակաս չեմ, Լեզմունդ,
Իսկ եթէ աւել՝ ուրեմն և աւել:
Պուն ինձ վըշտացրիր: Լեզար է անունս.
Պո հօր որդին եմ: Ետուածներն արդար
Լն, մեր մեղքերը հէնց մեզ պատժելու
Պործիք են շինում: Խաւար, յանցաւոր
Լնկողինն, ուր դու ծնունդ առար՝ նըրան
Օքրկեց աչքերից:

ԼՅՂՄՈՒՆՂ

Երդար խօսեցար:
Ենիւր դարձաւ. ես ահա այստեղ:

ԵԼՂԵՆԻ (Լեզբարէն):

Եարժուածքիցդ արդէն գուշակում էի
Պո արքայական արիւնդ: Թող, մէկ քեզ
Պըրկեմ: Թող կըսկիծն պատառէ իմ սիրտս՝
Եթէ կրէք քեզ կամ հօրդ ատել եմ:

ԼՅՂԳԵԼՐ

Երժանապատիւ իշխան, ես գիտեմ:

ԵԼՂԵՆԻ

Ո՞րտեղ թագ կեցաք դուք և ի՞նչ կերպով
Իմացաք ձեր հօր վըշտերն:

ԼՅՂԳԵԼՐ

Շըսկելով

Նորա վրայ, միլ'որդ: Ես ձեզ կարձառօտ
Պատմեմ. մէկ պատմեմ, թող այնուհետև

Պատառի իմ սիրտս—Իմ արիննալի
 Պատալըձռից, որ մօտից հալածում
 Լը ինձ՝ խոյս տալով—(որչափ քաղցր է կեանքն,
 Որ նախապատիւ է մեզ ցաւերից
 Եւմեն ժամ մեռնելն, քան միանըւագ
 Մահը)—ես խնթի ցընցոտի հագայ.
 Եւայ արտաքին կերպարանք, որից
 Շնորհ իսկ խորշում են: Այսպէս ես գըտայ
 Զօրս՝ արիննալից մատանիներով,
 Որ անգին քարերն նոր էին կորցրել:
 Նորան առաջնորդ եղայ, մուրացի
 Նորա համար և փըրկեցի նըրան
 Յուս՝ հատութիւնից: Լըրէք, (մեծ սըխալ),
 Ինձ չըյայտնեցի նորան, մինչև որ
 Մօտ կէս ժամ յառաջ, զըհաւորուելիս—
 Պործի վախճանին թէպէտ մեծայոյս,
 Իայց չըլինելով վըստահ՝ խընդրեցի
 Նորա օրհուլթիւնն և թափառական
 Ունաքըս ծայրէ ծայր պատմեցի նորան:
 Իայց, ախ, նորա սիրտն, տըկար այս կըռուին,
 Ծայրայեղ ցաւից և խընդուլթիւնից
 Ճընշուած՝ պատառուեց ժրպտելով:

ԼԻՊՈՒՆԻ

Շ արժեց

Ինձ քո պատմութիւնն, թերևս և օգուտ
 Ինրէ, բայց յառաջ տար խօսքդ. ինձ այնպէս
 Թըլուում է, որ դեռ ասելիք ունիս:

ԵՂՐԵՆԻ

Եթէ ասելիքդ նոյնպէս տըխուր է՝
 Լըռիլու Լոս արդէն դալուկ եմ ըզգում
 Եյսչափ լըսելովս:

ԼԻՊՈՒՆԻ

Եյդպէս թըլում է

Նոցա, որ վըշտից երկիւղ են կրօում
 Բայց մի ուրիշ ցաւ աճում լըրացնում
 Եւ վիշտն, որ արդէն զեղուած էր, և մինչ
 Վայրայեղութեան է հասցնում—Մինչդեռ
 Ես ողբում էի բարձրաձայն՝ եկաւ
 Մի մարդ, որ երբեմն ինձ վատ վիճակում
 Տեսնելով՝ իմ գարշ ընկերութիւնից
 Խոյս տըւեց. իսկ այժմ երբ նա ճանաչեց,
 Ո՛վ էր տարաբաղդ այն թըշուառն՝ իսկոյն
 Օտրեղ ձեռքերով վիզըս փարեցաւ,
 Պոչեց բարձրաձայն, որպէս թէ ուզէր
 Պատառել երկինքն. ընկաւ հօրըս վըայ
 Եւ պատմեց Լիւրի և իւր վըայ մի դէպք
 Ենչափ ցաւալի, որպէս չէ լըսած
 Երբէք մի ականջ: Պատմելիս վըշտերն
 Ենքան սաստկացան, որ կեանքին թելերն
 Կըտրատիլ ըսկսան: Հէնց նոյն վայրկեանին
 Երկրորդ փողն հընչեց և ես թողի նրան
 Կըռուելիս մահի դէմ:

ԵԼ՝ԲԵՆԻ

Բայց ո՞վ էր նա:

ԼՅ՝ԳՎԵՐ

Անտն, արտաքսուած Անտն, տէր իմ, որ ծըպտած
 Ընկերակցում էր իրան հալածող
 Երբային, նորան ծառայութիւններ
 Եւր անում՝ որոնք ըստրուկին իսկ չեն
 Վայելը

(Յանկարծակի ներս է սլանում մի ԱՍՊԵՏ, արեւմտա դասընթացի յետադիմ):

ԵՍՊԵՏ

Օգնեցէք, օգնեցէք, հասէք

Օգնութեան

ԼՅ՝ԳՎԵՐ

Ի՞նչ կայ օգնելու:

ԱՆՂՆԵՆԻ

Խօսիր,

Ե՛յ մարդ:

Լ՛ԳՎԱՐ

Ի՞նչ է այդ արիւնոտ դաշոյնն:

ԸՍՊԵՏ

Պե՛ռ տաք է. ծըխում է դեռ նա: Հէնց նոր
Պե՛ռըս ելաւ նէրա սըրտից: Մե՛ռաւ նէ:

ԱՆՂՆԵՆԻ

Ո՞վ, խօսիր, մարդ:

ԸՍՊԵՏ

Ձեր կինը, տէր, ձեր կինն.

Եւ նէրա ձեռքով թունաւորուած է
Քշորը. նէ ինքն այս խոստովանեցաւ:

Լ՛ԳՄՈՒՆԴ

Երկուքին հետ էլ նըշանուած էի.

Եւ մէկ վայրկեանում մենք պըսակվում ենք
Երեքս էլ:

ԱՆՂՆԵՆԻ

Պիներն բերէք, կենդանի

Պամ մեռած: Երկնից այս դատաստանը

Սարսափեցնում է մեզ, բայց չէ շարժում

Մեր կարեկցութիւնն: (Ետեւը գնում է):

(Ներս է հընում ԿԵՆՏ):

Լ՛ԳՎԱՐ

Տէր, ահա գալիս

Է Կէնտ:

ԱՆՂՆԵՆԻ

Ո՛ր, նա է այս. ժամանակը

Ձէ ներում անել հարկ եղած յարգանքն:

ԿԼՆՏ

Ես եկայ մաղթել իմ թագաւորիս

Եւ իշխաններիդ՝ յաւիտենական
Պիշիւր-բարին: Նա այստեղ չէ:

ԱՂՐԱՆԻ

Ռաբան

Մենք կարեւոր բան մոռացանք: Լազմունդ,
Ռւր է թագաւորն, ռւր է Սորգելեան:

ԳՈՆԵՐԻԼԻ և ՅՈՆԳԱՆԻ ԴԵՄԵՆԵՆ ԶԵՐ ԷՆ ԲԵՐՈՒՄ:

Պէնտ, տեսնում ես այս տեսարանն:

ԱՅՆՏ

Աւաղ,

Ինչո՞ւ համար է:

ԼՅՊՄՈՒՆՊ

Բայց սակայն Լազմունդ

Սիրումած էր: Այս մէկն ինձ համար միւսին
Թունաւորեց և ինքնիրան սպանեց:

ԱՂՐԱՆԻ

Քիշտ է:—Օածկեցէք ներանց դէմքերը:

ԼՅՊՄՈՒՆՊ

Ազգիւ եմ շընչում... բնութեանս հակառակ

Ուզում եմ բարի գործ անել... շուտով

Մարդ յուզարկեցէք...—փութացէք միայն—

Մարտն, վասընդի իմ պատուէրս Լիւրի

Եւ Սորգելեայի կեանքին ըսպառնում

Եւ վրտանգ... շուտով, էլ ժամանակն է:

ԱՂՐԱՆԻ

Պաղէք, ո՞չ վաղէք:

ԼՅՊՊԱՐ

Պէտքի ո՞վ, միւրդ: (Լազմունդին)

Որվ է այնտեղի հրսիզն: Մի նըշան

Տուէք ներողութեան:

ԼՂԻՍՈՒՆԴԻ

Լաւ խելք է. սուրս առ,

Տուր զընդապետին:

ԸԼ՝ԲԵՆԻ

Յանուն արեւիդ

Փռւթաւ (Լշդար գնում է):

ԼՂԻՍՈՒՆԴԻ

Նա ինձնից և քո ամուսնից

Պատուէր ըստացաւ՝ Կորգելիային

Պախիւ բանդին մէջ և յայտնել թէ նէ

Յուսահատութեան պատճառով զործեց

Ընձնասպանութիւն:

ԸԼ՝ԲԵՆԻ

Թող աստուածները

Նոցա պահպանեն: (Լշդուհորը ցոյց պատլ մարդերին):

Հանեցէք սրբան

Գուրս: (Լշդուհորին պահում է):

(Լիբ ներս է մտնում, մտած ԿՈՐԳԵԼԻԱՆ յեւ-
սեղում բռնած. ԷԴԳԱՐ և ՍՊԱՆԵՐ ետեւից):

ԼԻԲ

Լացէ՛ք, լացէ՛ք, լացէ՛ք, լացէ՛ք: Ո՛հ,

Քարից էք ամենքդ. թէ ունենայի

Նս ձեր լեզուներն, ձեր աչքեր՝ նոցա

Սըգործածէի՝ երկնից կամարը

Խորտակելու: Ո՛հ, նէ ընդ միշտ զընացի—

Ճանաչում հմ ես, երբ մեռած է մարդ,

Նրբ դեռ կենդանի: . . . Նէ իբրև՝ երկիր՝

Մեռած է: Տըւէք ինձ մի հայելի:

Նրբ ներս՝ շունչը հայելու երեսն

Խաւարեցնէ՛ դեռ կենդանի է նէ:

ԿԼ՝ՆՏ

Ո՞հ է աշխարհի խոստացուած վախճանն:

ԼՅԳԳԼԴ՝

Սամ մի պատկե՞ր է այն ահեղ օրին:

ԼԱՂԼԵՆԻ (Լեւոն):

Մեռի՛ր, գոյութիւնդ կորցրու մի անգամ¹⁾:

ԼԼԻ՝ (Սորդելեայի բերանին առջև մի ժեպոտք բռնելով):

Շարժում է փետուրն. կենդանի է նէ.

Եպրում է նէ. ո՛հ, այս երջանկութիւնն

Վարձատրում է ինձ բոլոր զըշտերիս

Փոխանակ, որ ես երբէք կըրել եմ:

ՍԼՆՏ

Ո՛վ իմ բարի տէր: (Ծոռնկ է լռութեամբ):

ԼԼԻ՝

Հեռացիր խնդրեմ:

ԼՅԳԳԼԴ՝ (Լեւոն):

Եզնիւ Սէնտն է սա, ձեր բարեկամը:

ԼԼԻ՝

Ընէ՛ծք ձեր վերայ, դուք, մարդասպաններ,

Պուք, դաւաճաններ: Պեռ նէրան փրկել

Սարող էի ես:— Յաւիտեան զընաց

Ելժմ: Սորդելիա, Սորդելիա, կաց

Փոքր ինչ . . . Հա՛, դու՛ն ի՞նչ ասիր. . . Նէրա ձայնն

Փափուկ էր, քընքոյշ և քաղցր. կընի մօտ

Թանկագին է այս: Ես ըսպանեցի

Եյն ըստրուկն, որ քեզ խնդդեց:

ՍՊԼՃ

Շիշտ է այս,

Տէրեր, նա արաւ այս:

ԼԼԻ՝ (Սպայն):

Եյնպէս չէ՞, մարդ:—

1) Նշանակում է. աւելի լաւ է քեզ մի անգամօք մեռնել և գոյութիւնդ կորցնել, քան թէ ապրիլ միայն նորա համար, որ վշտեր կրես:

Այս մի ժամանակ, երբ իմ սուր սուսերս
Նոցա բոլորին կըթըռցընէր: Այժմ
Ծեր եմ ես, և այս բոլոր չարիքներն
Աործանում են ինձ . . (Ալեքէն) Խընդրեմ, ո՞վ էք դուք:
Աչքերս լաւը չեն—կացէք ձեզ ասեմ. . .

ԱՆՆՏ

Ի՞նչ պարծենայ բաղդն, թէ երկու մարդի
Սիրել և ատել է միանգամայն՝
Նոցանից մէկին տեսնում ենք այստեղ:

ԼԻՐ

Աչքերս մըթնում են: Ահնտը չե՞ս:

ԱՆՆՏ

Ես եմ,
Ես, ձեր ծառայն, Ահնտ: Ո՞ւր է ձեր ծառայն
Այսիւս:

ԼԻՐ

Նա մի քաջ տըղայ է.—ես այս
Աարող եմ ասել ձեզ—Հէնց զարնում է
Առանց նայելու: Մեռած և փրտած
Ի՞նչ:

ԱՆՆՏ

Ո՞չ, անգին տէր իմ, ես եմ նա. . .

ԼԻՐ

Հիմա կրտեսներ:

ԱՆՆՏ

Որ ձեր չարիքի
Եւ դժբաղդութեան ըսկըզբից ի վեր
Հետեւում էի ձեր տըխուր քայլին:

ԼԻՐ

Բարով եկաք:

ԿԻՆՏ

Ո՛չ, ոչ ես և ոչ դք:

Եմեն ինչ այստեղ մեռած, տըխուր է:

Ի՞նչ աւագ դըստերդ անձնասպան եղան

Ի՛ յուսահատութեան մէջ մեռան:

ԼԻՐ

Ե.յո,

Ես էլ կարծում եմ:

ԵԼ՝ԻՆՆԻ

Նա չէ հասկանում

Ի՞նչ ասածն. աւելորդ է, որ մենք նորան

Ներկայանում ենք:

ԼԻՐԻՆԻ

Բոլորովին զուր:

(ՄԷ ՍՊԱՅՆ ներքեւ Կրնում):

ՍՊԱՅՆ

Տէր, Լեդմունդ մեռաւ:

ԵԼ՝ԻՆՆԻ

Պարեւոր չէ այդ—

Ի՛նչ, ազնիւ լ'որդեր և բարեկամներ,

Լըսեցէք մեր կամքն: Ինչ որ կարող է

Ե.յս մեծ դժբաղդին (Լեդմունդ յոյս Կալու) մըխիթարել՝ այն

Պէտք ենք կատարել: Իսկ մենք ուզում ենք

Ե.յս արքայական ծերունուն յանձնել

Բոլոր տէրութիւնն, մինչ կենդանի է: (Պէտքն և Լեդմունդն)

Իսկ ձեր երկուքիդ ձեր իրաւունքներն

Վերադարձնում եմ, և յաւելուածներ,

Որոց դուք լրբիւ արժան էք: Բոլոր

Մեր բարեկամներն առաքինութեան

Վարձքը կըստանան, բոլոր թըշնամիք՝

Յանցանքի բաժակն—Ո՛հ, նայէ՛ք, նայէ՛ք:

1.11

Խեղճ դուստրըս խեղդուած¹⁾։ Ո՛չ, ո՛չ, կեանք չըկայ
Խնձ ապրում են մուկը, շունն և ձին,
Իսկ դուն չես շքնուում։ Ո՛չ, դուն էլ չես գար,
Ո՛չ, երբէք, երբէք, երբէք, երբէք—Այս
Պոճակը բացէք խընդրեմ—Շնորհակալ
եմ, տէր։ Տեսնո՞ւմ էք այս... ո՛չ, նայեցէք
Վերան, նայեցէք, ներս շրթունքնե՛րն.
Ներան նայեցէք, ներան նայեցէք։ (Մեռած է)։

1.11.1

Գալկանում է նա։ Միլ'որդ, միլ'որդ...

ԱՆՆՏ

Սիւրա,

Պատրուի՛ր, խընդրեմ կոտորուի՛ր։

1.11.1.1 (Լեւն վերայ հակած)։

Տէր իմ,

Աչքերդ բացէ՛ք։

ԱՆՆՏ

Մի տանջէք հոգին։

Ո՛չ, թողէք խաղաղ գընայ։ Բարեկամ
Ձէ նորան, ով որ այս դառն աշխարհի
Տանջանքին այլ ևս ուզում է նըրան
Ննթարկել։

1.11.1.1

Ո՛չ, նա յիրաւի մեռաւ։

1) Այս խոցն երկար վէճերի առիթ եղաւ մեկնիչներէ մէջ, թէ ո՞ւմ պէտք է հասկանալ Բնագրին մէջ է «poor fool» — խեղճ յիմար։ Ոմանք (Բէյնսլ'դ, Պոլ'րիջ, Պրանսուա Հիւզօ) կարծում են, թէ խեղդատակի մասին է այն ստուած, մանաւանդ որ Լիբ խեղդատակին շատ սիրում էր, քնշպէս քանիցս անգամ ցոյց տուեց արդէն։ Միւսներն (Սգիվէնս, Մէլոն) աւելի հաւանական են կարծում, թէ Պորգիլիայի մասին լինի այն։ Նախ՝ որ Լիբը Պորգիլիայի խեղդուած լինելն ինքնին անհաւ երկրորդ, որ յայտնի չէ խեղդատակի խեղդուելը, (որ պատար թէ պատահան ել լինի)։ Երրորդ, որ Լիբ այս ստախկ յուզումին մէջ, մեռած դուստրն աչքին առջև ունենալով՝ հագիւ թէ կարողանար յիշել վաղուց մոռացուած խեղդատակին, և մանաւանդ որ fool (խեղճ) բառը հոմանիշ էր innocent (անմեղ) բառին հին անգլիերէնի մէջ։

ԿԼՆՏ

Հրաշք է, որ այսքան հրկար դիմացաւ:
Բըռնի էր ապրում նա:

ԵԼ՝ԲԵՆԻ

Պուրս ձրգեցէք

Պոցաւ—Մեր վերայ այժմ ընդհանուր սուգ
Կայ: (Կէնսին և Լշդաբին) Պուր, իմ հոգու բարեկամները,
Պառավարեցէք դուք այս տէրութիւնն
Եւ բըժըշկեցէք երկրի վէրքերը:

ԿԼՆՏ

Մի՛որդ, ճանապարհ կեղնեմ ես շուտով:
Պոչում է ինձ տէրս. չեմ համարձակում
Նորան ասել Ոչ:

ԵԼ՝ԲԵՆԻ

Հարկ է մեզ տըխուր

Եյս ժամանակի բռնին ենթարկուել:
Եսեւ այն, ինչ որ ըզգում ենք, և ոչ
Ինչ որ վայել է: Եւազադոյնը
Մեր մէջ՝ ծանրագոյն վիճակ ունեցաւ:
Իսկ մենք կրօտսերներս՝ երբէք չենք տեսնի
Եյս քանքան, երբէք այսքան չենք ապրի:

(Յոռաբեկաւորութեան նոսաբ: Պուրս էն էլում):

Պ, Ե Բ Գ

ԿԱՐՆԻՈՐ ՎՐԻՊԱԿՆԵՐ

- Եր. 18. 17-րդ տողից յետոյ ասեցնել՝ Երգերգ տեսարան:
Սի դահլիճ Գլ' ոստերի ամրոցում:
» 19. 2-րդ տողում՝ ի՞նչ ապօրինի. ուղղել՝ ի՞նչ ապօրինի:
» 19. Վերջին տողը (ժամ չէ անցնում, որ անվայել
գործով) ջնջել:
» 39. Նախօթ. 5-րդ տողում՝ իրանց առածին. ուղղել՝ ի-
րանց ասածին:
» 54—56, 59, 74—79. Գործնվալ՝ մառը ուղղել՝ Կորնվալ՝
» 89. 16-րդ տողում՝ չեմ դատում քեզ. ուղղել՝ չեմ դա-
տում ձեզ:
» 125. Ներքևից 2-րդ տողում՝ Դու լինիս. ուղղել՝ Դև
լինիս:
» 126. 8-րդ տողում՝ Տէր, իմ Կորնվալի. ուղղել՝ Տէր իմ
Կորնվալի:
» 130. 3-րդ տողում՝ ներա հառաջանքն. ուղղել՝ ներա հա-
ռաչանքն:
» 140. 10-րդ տողում՝ գաթաթում. ուղղել՝ գագաթում:
» 144. 14-րդ տողում՝ բացուխում. ուղղել՝ բացուխով:
-

UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY OF THE

ԳԱՆ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0006625

A 21009